

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Eliška Šafářová

Didaktické využití vybraných textů Květy Legátové ve výuce literární výchovy na 2. stupni základní školy

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph. D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedených pramenů a zdrojů.

V Olomouci dne 20. 4. 2023

Eliška Šafářová

Děkuji Mgr. Janě Sladové, Ph. D. za ochotné vedení diplomové práce. Také jí děkuji za cenné rady, poznatky a názory. Velké poděkování patří mé rodině, která mi byla oporou po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1. Biografie a bibliografie Květy Legátové	9
1.1 Biografie	9
1.2 Bibliografie.....	11
2. Autorská osobnost Květy Legátové v kontextu moderní české literatury	15
3. Analýza a interpretace vybraných textů Květy Legátové	19
1.3 Želary.....	19
1.4 Jozova Hanule.....	23
1.5 Důkaz pravdy.....	26
1.6 Vladimír.....	30
2.1 Český jazyk a literatura a jeho ukotvení v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP) 34	
2.2 Čtenářská gramotnost	36
2.3 Čtenářské strategie.....	40
EMPIRICKÁ ČÁST.....	46
4. Důkaz pravdy	48
2.4 Námět 1.....	49
2.5 Námět 2.....	51
2.6 Námět 3.....	53
2.7 Námět 4.....	56
2.8 Námět 5.....	58
5. Vladimír	63
2.9 Námět 1.....	63
2.10 Námět 2.....	65
2.11 Námět 3.....	68
2.12 Námět 4.....	69
6. Jozova Hanule.....	72
2.13 Námět 1.....	72
2.14 Námět 2.....	74
2.15 Námět 3.....	76
7. Želary	79
2.16 Námět 1.....	79
2.17 Námět 2.....	81

Závěr.....	83
Použité zdroje.....	84
Seznam příloh.....	90

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je didaktické využití vybraných textů Květy Legátové ve výuce literární výchovy na 2. stupni základní školy. Texty Květy Legátové byly vybrány především na základě osobního zájmu a literárního vztahu k této autorce. Vzhledem k tomu, že její dílo považujeme za relativně neznámé, rozhodli jsme se jej žákům přiblížit. Seznámíme je tak mimo jiné s dílem české autorky, jejíž knihy byly námětem filmu Želary, který byl dokonce nominován na prestižní filmové ocenění Oscar.

Výzvou pro nás v této práci bylo vytvoření takových návrhů pro práci s texty, které by bylo možné uplatnit v hodinách literární výchovy na 2. stupni základní školy. Domníváme se, že mnohdy jsou texty této české autorky vnímány jako složité a obsahují náročná témata. Proto si uvědomujeme, že se zřejmě s těmito texty na základních školách příliš často nepracuje. Z tohoto důvodu jsme chtěli vytvořit didaktické náměty, které by byly využitelné právě v praxi na základní škole.

Hlavním cílem této diplomové práce je vytvoření metodických námětů založených na práci s ukázkami z vybraných děl Legátové. Dílčím cílem je také využití potenciálu některých ukázek k uplatnění mezipředmětových vazeb, zejména s dějepisem. Proto některé náměty obsahují i otázky a úkoly zabývající se druhou světovou válkou, do které je děj dvou námi vybraných děl zasazen. Myslíme si totiž, že je vhodné, aby se žáci s historickými událostmi seznamovali nejen prostřednictvím učebnic a dokumentů, ale také prostřednictvím beletristické literatury. Uvědomujeme si, že beletristické texty nejsou relevantním zdrojem historických dat a souvislostí. Jde nám spíše o to, aby žák pochopil pocity lidí v dané době, a cílíme tak na jeho afektivní složku.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. V rámci teoretické části se zabýváme osobností Květy Legátové, tj. jejím životem a dílem. Dále se v této části zabýváme zasazením díla a osobnosti této spisovatelky do literárního a historického kontextu. Teoretická část obsahuje analýzy a interpretace vybraných děl, které následně využíváme v části empirické. Konkrétně jsme pro empirickou část použili ukázky z děl Důkaz pravdy, Vladimír, Jozova Hanule a Želary. Poslední kapitola teoretické části je věnována teorii čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií.

V empirické části uvádíme didaktické náměty pro práci s vybranými ukázkami. Každý didaktický námět je nejdříve detailně slovně popsán. Náměty obsahují také pracovní listy a nejrůznější pomůcky potřebné k jejich realizaci. Zároveň je u každého námětu umístěna tabulka, která jej shrnuje a podává informace o tom, jaké cíle lze při plnění námětu splnit či jaké

jsou využívány metody a organizační formy. Tabulka obsahuje i seznam pomůcek, uplatněných mezipředmětových vazeb a splněných očekávaných výstupů z Rámcového vzdělávacího programu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Biografie a bibliografie Květy Legátové

Kapitola věnovaná životu a dílu Květy Legátové se zaměřuje na popis jejího života a také na výčet jejích děl, včetně hlavních znaků a charakteristik těchto textů. Považujeme však za důležité zmínit, že v průběhu celého výkladu a celé diplomové práce budeme pracovat s autorčíným pseudonymem, tj. Květa Legátová. Autorčíným rodným jménem je Věra Hofmanová, pod kterým však literaturu vydávala minimálně.

1.1 Biografie

Květa Legátová se narodila 3. listopadu 1919 v Podolí nedaleko Brna do učitelké rodiny, neboť oba její rodiče působili jakožto pedagogové. Její otec žil velmi aktivní společenský život, zejména díky své účasti v nejrůznějších organizacích. Jednou z jeho výrazných pozic byla pozice starosty Sokola. Díky této pozici byla i Legátová vedena k pohybu a sportu. Jak však sama uvedla, ve cvičení nevyčnivala: „*Představovala jsem tam výsměch Tyršovým ideálům. V běhu poslední, na bradlech jsem se neudržela, na kladinu jsem radši nelezla, v prostných jsem nezvládala ani kotoul vzad. (...) Výborná jsem byla jen v chůzi po rovině. Dokázala jsem chodit celé hodiny a necítila jsem únavu. Ale kopce, to byla má zkáza.*“¹ Vlivem pedagogického působení jejích rodičů se rodina často stěhovala. V průběhu svého dětství tak Legátová bydlela např. v Podolí, Vranově či Střelících u Brna.

Brno se stalo městem, ve kterém Legátová započala svá studia. Roku 1938 zde dostudovala dívčí reálné gymnázium v Brně. Po úspěšném složení maturitní zkoušky se přihlásila na Filosofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Konkrétně se rozhodla věnovat studiu českého a německého jazyka. Vlivem uzavření českých vysokých škol v roce 1939 byla Legátová nucena své studium přerušit.² V této době dávala alespoň kondice, aby si přivydělala. Vydělané peníze z kondic jednak nestačily, jednak o soukromé doučování klesal vlivem války zájem, a tak si Legátová udělala rychlokurz na obchodní škole. Toto vzdělání využila pro získání nové pracovní pozice – písařka na finančním úřadě ve Valašském Meziříčí.³ Později však musela zaměstnání přerušit, neboť byla za války totálně nasazena do továrny ve Starém Brně. Státní závěrečné zkoušky ze započatého vysokoškolského studia dokončila

---

¹ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*. 1. Brno: Host, 2005, s. 41. ISBN 80-7294-166-6.

² PRIBÁŇOVÁ, Alena. Květa Legátová. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2011, 17.5.2021 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1451&hl=kv%C4%9Bta+leg%C3%A1tov%C3%A1+>

³ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*, s. 92.

Legátová ihned po válce roku 1946. Vzdělávala se však i během svého života. V letech 1953–1958 studovala externě matematiku a fyziku na Vyšší pedagogické škole v Brně.⁴

Celý svůj život věnovala Legátová vzdělávání dětí a mládeže, v mládí jakožto doučující, později již jako pedagožka. Její zájem o pedagogiku pramenil také z rodinného prostředí, neboť oba její rodiče byli pedagogy. K jejich přístupu se vyjádřila i Legátová: „*Maminka měla k žákům blízko, učila tak, jako by si s nimi jen povídala. Smála se s nimi a nevadilo jí, že občas vykřiknou. Otec – to byl pedagogický chlad. Ne přísnost, jen odstup, a ten brzdil dětskou nemucenost. Matčina hodina bavila, u otce se jen vyučovalo.*“⁵ Lze tedy předpokládat, že rodiče-pedagogové ovlivnili také výukový styl své dcery. Legátová uvedla, že ji oslovil citát českého pedagoga a jazykovědce Františka Trávnička: „*Budou z Vás učitelé, ne kantorí. Když chce učitel něco vědět, jde k prameni a nastuduje si to. Když chce něco vědět kantor, jde do kurzu a tam mu to někdo z toho pramene předčítá.*“⁶ Svou pedagogickou dráhu zahájila Legátová na odborné knihovnické škole v Brně. Později byla přesunuta do obecných škol v oblasti Slovácka. Stěhovat se musela, neboť byla politicky nespolehlivá. Slovácko ji však zaujalo, zejména svou pestrostí krajiny a tradic. Roli při stěhování sehrála i zvědavost.⁷ Z toho tudíž plyne, že oblast Slovácka si Legátová vybrala sama, říkala jí *kopanické kotáry*. A právě ty se staly studnicí inspirace pro její nejznámější díla, např. *Postavičky*, *Želary* či *Jozova Hanule*.

Politicky nespolehlivá se Legátová jevila komunistickému režimu, který v Československu vládl od roku 1948. Legátová sama přiznala, že měla v dětství proletářskou duši a četla Marxe a Lenina. Uvedla však, že ideály komunismu jí nikdy nebyly blízké. Již po válce se Legátová účastnila všech komunistických sjezdů a akcí. Zde však pochopila, že v rámci komunistické ideologie se objevuje rozdíl mezi teorií a praxí jednotlivých formulací. Na vysoké škole dokonce byla součástí skupiny, jež vytvořila volební leták zaměřený proti tehdejší ideologii a komunistické straně.

Hlavními důvody, proč nebyla Legátová režimu pohodlná, byly její upřímnost a cit pro pravdu. Tyto vlastnosti se projevovaly zejména v rámci její výuky, neboť Legátová učila podle svého vnitřního přesvědčení. Sama Legátová uvedla, že se dostala do sporu s kolegyní češtinářkou. „*Učila, že Čapek nikdy neměl porozumění pro dělnickou třídu, že teprve ve Foltýnovi prokoukl, co je měšťák zač. Děcka s tím za mnou přišla, protože já jim tvrdila,*

---

⁴ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želar: Rozhovor*, s. 165.

⁵ Tamtéž, s. 38.

⁶ Tamtéž, s. 56.

⁷ Tamtéž, s. 98.

že první fejetony o sociální problematice psal do Lidových novin už v roce 1920. A já udělala tu chybu, že jsem jí řekla: Co blbneš? To jsem si dala!“⁸ Jindy zase Legátová způsobila poprask tím, že odešla z tryzny za zemřelého Klementa Gottwalda. Neodešla však z politických důvodů, nýbrž proto, že jí v kostele byla zima.⁹ S Květou Legátovou bylo nejednou vedeno disciplinární řízení na základě udání. Sama však uvedla, že ji nikdy neudali její žáci, ti prý vždy stáli za ní. Nejčastěji ji prý udávali kolegové či samotní ředitelé škol.¹⁰

Podzim svého života věnovala Květa Legátová zvířatům. Byla členkou Československé organizace pro ochranu přírody. Svou práci pro organizaci označila jako černou dřinu.¹¹ Mezi náplň jejích aktivit patřil odchyt pobíhajících psů, jejich umístění do kotců a následná péče a resocializace. Legátová se v rámci působení v organizaci snažila vytvořit síť azylů pro takto opuštěná zvířata. Sama uvedla, že i ona u sebe doma zvířata přechovávala. Společně dokonce vypracovali projekt o městském azylu pro zvířata. „*Sem tam jsme si pronajali vhodný dům se zahradou, ale dlouho jsme ho neudrželi, chyběly peníze. Vypracovali jsme plán, sepsali pravidla provozu (částečně podle našich zkušeností ze zahraničí) a nabídli to městu. Kompletní zařízení pro psy, kočky, ježky, ptáky, obojživelníky (s jezírkem), s vyšetřovnou, karanténou, projekční místností, klubovnou, knihovnou. Vnucovali jsme to magistrátu, dodnes to tam mají v několika kopiích, osobně jsem to ta nosila.*“¹² Květa Legátová uvedla, že ochránce zvířat by měl mít železné nervy a bojovou povahu.

Je tedy patrné, že Květa Legátová svůj život zasvětila ostatním – svým žákům, rodičům, o které v pozdějším věku pečovala, či zvířatům. Zemřela dne 22. prosince 2012 v Brně ve věku 93 let.

1.2 Bibliografie

Považujeme za důležité objasnit také problematiku uměleckých jmen, která Květa Legátová využívala během své literární činnosti. Prvním, který kdy použila, byl pseudonym Věra Podhorná. Ten vznikl kombinací jejího vlastního křestního jména a příjmení její spolužačky. Sama Legátová vzpomíná na to, že se spolužačky zeptala, jestli může její jméno využít pro vytvoření svého uměleckého jména: „*Chechtala se, nic od toho neočekávala, nejméně podraz. Pak se divila, ale bylo pozdě.*“¹³

⁸ HOMOLOVÁ, Marie. Tajemství paní učitelky z kopanic. *Lidové noviny*, Praha, 2001, 14(22), s. 25.

⁹ Vzkaz Květy Legátové [dokumentární film]. Režie Marie ŠANDOVÁ, Česká republika, 2009. Dostupné online z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10160488386-vzkaz/209452801410005/>.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*, s. 156.

¹² Tamtéž, s. 159.

¹³ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*, s. 63.

Legátová uvedla, že pseudonymů měla více, zejména během vysoké školy. Do povědomí veřejnosti však vstoupily pouze dva. A to ten výše zmíněný a její nejznámější, Květa Legátová. Tento pseudonym byl inspirován skutečnou osobou žijící v Brně, ochránářkou Legátovou. Shodou okolností i tato žena byla přítelkyní Květy Legátové (tj. Věry Hofmanové). Křestní jméno Květa si opět vypůjčila od spolužačky. Námi předkládaná autorka pod tímto pseudonymem zveřejnila jednu ze svých rozhlasových her. Pseudonym byl úspěšný, a tak si jej pro svou další tvorbu již ponechala.¹⁴

Květa Legátová proslula zejména jako autorka skečů a rozhlasových her. Psaní skečů se věnovala již na vysoké škole. Její literární začátky jsou spjaty s rozhlasovými hrami. Sama vzpomíná, že zřejmě její první rozhlasovou hrou byla hra *Olga Jeglovičová*.¹⁵ Jedno z jejích prvních děl odnesl její otec sám do brněnského rozhlasu. Tak se postupně Květa Legátová dostala do literárních kruhů.

Součástí literárních kruhů byla Květa Legátová již na vysoké škole, neboť mezi její spolužáky patřil Ludvík Kundera či Ivan Blatný. V době, kdy Legátová studovala na vysoké škole, působil na fakultě LIKR, tj. Literární kroužek. Jednalo se o uskupení studentů, kteří psali scény hned, jak se udály. Většinou rovnou ještě v posluchárně. Jednalo se o skupiny dvou chlapců a dvou dívek. Do žádných dalších literárních skupin Květa Legátová během svého života nepatřila, dokonce dle jejích slov po tom ani nijak netoužila: „*Nikdy mně to nechybělo, spíš naopak. Cítila bych se svazovaná. A věnovat se literatuře jako profesi, to už vůbec ne. Toho bych se dokonce bála. Velice jsem obdivovala ty, kteří se dali touto cestou. Jednou mi řekl jeden z nich: Divím se ti. Já bych při zaměstnání nic nenapsal. Já bych se zas neobešla bez zaměstnání.*“¹⁶

Současní literárněvědní teoretikové mnohdy Legátovou zařazují do brněnské rozhlasové školy. V rámci působení v brněnském rozhlase se Legátová seznámila s Františkem Kožíkem a Daliborem Chalupou. Legátová vzpomíná na Kožíka s tím, že díky němu mohla jednat debutovat se svými rozhlasovými hrami, jednak dostala příležitost navštěvovat „dramatický klub“ v kavárně Slavia. Zde se za protektorátu scházeli brněnští umělci, aby diskutovali o politické i umělecké situaci.¹⁷ Legátová tedy tvořila své rozhlasové hry pod hlavičkou brněnského rozhlasu. Hry psala od svých studentských let až do protektorátu, během války

---

¹⁴ Květa Legátová: Učitelka, která v 80 letech všem vyrazila dech. In: *Česká televize* [online]. Praha: Česká televize, 2021, 3.11.2009 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://archiv.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/71353-kveta-legatova-ucitelka-ktera-v-80-letech-vsem-vyrazila-dech/>.

¹⁵ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*, s. 58.

¹⁶ Tamtéž, s. 67.

¹⁷ LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*, s. 63.

do rozhlasu nepřispívala, začala zase až po válce. Sama uvedla, že jakmile jí po roce 1948 začali z rozhlasu omezovat její tvorbu a diktovat jí, co může napsat a co ne, spolupráci ukončila.

Rozhlasové hry Legátové vyšly v souborných vydáních, a to pod názvem *Posedlá a jiné hry a Pro každého nebe*. Mezi rozhlasové realizace patří *Dvě*, *Mořská vlna*, *Olga Jeglovičová*, *Splněná přání*, *Pohádka o Jeseňce*, *Ta vteřina (V této vteřině)*, *Studentská komedie*, *Výslech profesora Mrože*, *Sestra*, *Dopis od chuligána (Milá paní učitelko)*, *Třetí planeta*, *Červená náušnice*, *Zajatec*, *Případ Vlastimil*, *Vražda v lomu*, *Spolužačky*, *Případ pro psa*, *Pro každého nebe*, *Ostrov slušných lidí*, *Superkočka*, *Škrtidla*, *Noc s Bystrozrakým*, *Legenda o ctnostné Dobromile a Vědma od Bílé skály*. Rozhlasové hry jsou vždy napsány formou dialogu. Legátová svůj záměr využívat pouze dialogy zdůvodnila tak, že jednou z jejích vlastností je, že má pevnou a nezlomnou vůli. Nikdy se nedá zmanipulovat a nepovolí tlakům.¹⁸ To přenesla také do svých rozhlasových her, které jsou založeny na dialogu dvou osob, které spolu vzájemně diskutují a přou se.

Kromě rozhlasových her, které pro Český rozhlas tvořila, se věnovala také jiným žánrům. Krátce po válce jí vyšla sbírka povídek *Postavičky*, na které následně na počátku 21. století navázala povídkovým cyklem *Želary* a novelou *Jozova Hanule*. V 60. letech krátce psala pro periodikum *Host do domu*.¹⁹ V roce 2006 vydala dílo *Nic není tak prosté*, soubor detektivních příběhů.

Náměty pro svá díla sbírala všude kolem sebe. Uvedla: „*Je mi líto všech postav, které znám, že už je nebudu moci dopsat, protože bych musela zbytek života od rána do večera sedět a psát a psát.*”²⁰ Legátová tak nacházela inspiraci všude kolem sebe. Velkým zdrojem inspirace jí byl nepochybně kraj Kopanic, kam zasadila svá dvě nejvýznamnější díla, *Želary* a *Jozovu Hanuli*.

Za stěžejní dílo Legátové lze považovat *Želary*. Tato kniha byla poprvé vydána roku 2001 v nakladatelství Paseka, se kterým Legátová aktivně během svého života spolupracovala. Jedná se o cyklus osmi povídek. Dora Kaprálová o *Želarech* napsala, že se *Želary* jednoznačnému žánrovému zařazení vymykají, neboť se jedná o složitě komponovaný útvar, který může falešně odkazovat na ruralismus, tu na poetickou či realistickou prózu.²¹ „*Střídáním prudké dějové dynamičnosti s rozvolněnou lyričností se jednotlivé příběhy asi nejvíce přibližují*

---

¹⁸Tamtéž, s. 59.

¹⁹ Květa Legátová: Učitelka, která v 80 letech všem vyrazila dech. In: *Česká televize* [online]. Praha: Česká televize, 2021, 3.11.2009 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://archiv.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/71353-kveta-legatova-ucitelka-ktera-v-80-letech-vsem-vyrazila-dech/>.

²⁰ Tamtéž.

²¹ KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. *Host: literární měsíčník*. Brno: Host, 2002, **18**(1), s. 12.

filmové povídky.²² Můžeme také říci, že se jedná o kruh povídek. Takto se dokonce kniha původně měla jmenovat. Celé dílo je komponováno jako sbírka osmi povídek, které do sebe vzájemně zasahují, a ve výsledku následně společně jako celek tvoří román. Machala a spol. o *Želarech* tvrdí, že se každá jedna povídka zabývá životním osudem jednoho z obyvatel a následně se tyto osudy prolínají a doplňují. Dochází tak díky tomu ke konstrukci a doplňování obrazu venkovské komunity na moravsko-slovenském pomezí.²³ Námětem pro *Želary* se Legátové stal pobyt na Kopicích. Byť jsou *Želary* fiktivní a smyšlenou vesnicí, řada teoretiků se domnívá, že předlohou se stala obec Starý Hrozenkov, kde Legátová působila jako učitelka. Díky tomu poznala také tamní společnost, její problémy a příběhy, které mohla zakomponovat do svého literárního díla. Časově je děj *Želary* zasazen do období první republiky.

V *Želarech* Legátová ukazuje surovost a drsnost života na Kopicích. Ať už se jedná o přírodní podmínky, neboť se oblast nachází v Beskydech, nebo složitosti lidských životů na tomto místě. V rámci tohoto díla nám autorka předkládá síť velmi propletených a komplikovaných vztahů mezi jednotlivými postavami. Typické jsou také velmi zhuštěné a detailní obrazy.

Povídkový cyklus *Želary* velmi volně navazuje na *Postavičky*. Zároveň *Želary* slouží jako podklad pro novelu *Jozova Hanule*. Byť je novela zaměřena primárně na osud lékařky Elišky, setkává se Eliška s místními obyvateli *Želary*, kteří již nejsou čtenáři detailněji představováni, neboť jejich osudům a charakteristikám se autorka věnuje právě v *Želarech*.

Časově je novela zasazena do období nacistické okupace Československa. Mladá lékařka Eliška, která byla zapojena do protinacistického odboje, se v nemocnici setkává s venkovcem Jozou, kterého zachrání díky tomu, že mu daruje svou krev. Později je nebude pojit pouze pouto krve, ale také fakt, že Eliška s Jozou odchází do hor, aby se skryla před gestapem, protože odbojová organizace byla rozprášena. Eliška, později řečená Hanule, neboť byla nucena si změnit všechny své údaje, se tak postupně sžívá s drsnou krajinou *Želary* a také s jejich svéráznými obyvateli. Čtenář je také svědkem vzniku nových citů a opravdového vztahu mezi Hanulí a Jozou. Novela *Jozova Hanule* uzavírá *želarský* cyklus.

---

²² Tamtéž, s. 12.

²³ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, 3 s. 167. ISBN 978-80-242-5054-0.

2 Autorská osobnost Květy Legátové v kontextu moderní české literatury

Zařadit Květu Legátovou do literárních skupin či směrů je složité. Jedná se totiž o autorku, která literárně působila jak ve 20., tak ve 21. století. Přesněji řečeno v rámci 20. století byla literárně činná do roku 1972. Její tvorba byla založena na psaní rozhlasových her, kterých v té době napsala 17. Prvním dílem, které lze považovat za prozaické, bylo dílo *Postavičky* (1957). Román *Korda Dabrová* (1961) byl pro změnu určen dívčím čtenářkám.

Díky tomu, že počáteční literární tvorba Legátové byla spojena s rozhlasovými hrami, které tvořila pro brněnský rozhlas, ji můžeme literárně zařadit do brněnské rozhlasové školy.

Brněnská rozhlasová škola vznikla ve 30. letech 20. století jakožto pobočka pražského Radiojournalu. Jednalo se o uskupení autorů, jako byli František Kožík, Dalibor Chalupa, Josef Bezdiček.²⁴ Dalšího výrazného vlivu se brněnský rozhlas dočkal v 60. letech 20. století, kdy v jeho čele stanul Karel Tachovský. Členové brněnského rozhlasu tvořili rozhlasové verze klasických děl. Tachovský takto pro vysílání připravil Vančurovo *Rozmarné léto*, Josef Henke upravil *Dykova Krysaře* a zinscenoval i románové torzo Karla Čapka, *Život* a dílo skladatele Foltýna.²⁵

Tato rozhlasová větev se na rozdíl od pražské pobočky rozhlasu nezabývala až tak detailně oficiálními zprávami a událostmi, které se ve státě udály. Proto brněnské pobočce zůstala možnost pro oznamování informací ze světa kultury, techniky, společnosti apod. Brněnský rozhlas kladl ve své tvorbě důraz na reportáže. Podávali zprávy z různých kulturních či sportovních událostí. Organizovali také výpravy do nejrůznějších továren, dílen apod. Vznikla tak výrobní reportáž. Autoři vytvářeli folklorní reportáže, které byly založeny na práci v terénu. Do jisté míry lze říci, že se jednalo o experimentální tvorbu.²⁶ A právě v této společnosti tvořila také Květa Legátová, konkrétně přispívala svými rozhlasovými hrami, které byly založeny na dialogu.

Byť Květa Legátová debutovala již v první polovině 20. století, můžeme ji zařadit také do okruhu autorů, kteří zažili výrazný re-debut po roce 1989, a jedná se tak o tzv. polistopadové

---

²⁴ BEDNÁŘOVÁ, Aneta. *Brněnská rozhlasová škola a její vztah k pražskému ústředí Radiojournalu* [online]. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D.

²⁵ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1945-1989*. III, 1958-1969. Praha: Academia, 2008, s. 554. ISBN 978-80-200-1583-9.

²⁶ BEDNÁŘOVÁ, Aneta. *Brněnská rozhlasová škola a její vztah k pražskému ústředí Radiojournalu*, s. 23–24.

debutanty.²⁷ „*Tyto tvůrce spojuje vstup do literatury po pádu železné opony, přičemž většina z nich debutovala poměrně pozdě, až po své třicítce.*“²⁸ Legátovou sem zařazujeme z toho důvodu, že se až do vydání povídkového souboru *Želary* (2001) jednalo o relativně neznámou autorku, která do povědomí širší veřejnosti vstoupila až po sametové revoluci, a můžeme tak mluvit o jisté míře debutu. Machala a kol. do této skupiny dále řadí Irenu Douskovou, Petra Ulrycha, Jana Jandourka, Václava Kahudu, Miloše Urbana, Jiřího Hájička, Romana Ludvu, Hanu Andronikovu či Radku Denemarkovou.²⁹

Spojitost mezi tvorbou Denemarkové a Legátové lze vidět v díle *Peníze od Hitlera*, které napsala právě Denemarková. Jedná se o dílo, jehož děj je založen na vzpomínkách starých šedesát let. Konkrétně se jedná o vzpomínky ženy, která musí odkrývat své traumatické zážitky před vesnicí.³⁰ Byť Legátová nenapsala vyloženě vzpomínkovou knihu na dobu druhé světové války, tématu Denemarkové se přibližuje časem, do kterého zasadila děj *Jozovy Hanule*, tj. do doby druhé světové války.

S odstupem času na válku nazírají také další autoři. Jakuba Katalpa, vlastním jménem Tereza Jandová, se v díle *Němci* věnuje popisu osudů sudetoněmecké rodiny. Na příběhu této rodiny můžeme sledovat, jak do jejich životů zasáhla nejen válka, ale i další dějinné události. Miloš Kratochvíl se v díle *Dobrou noc, sladké sny* věnuje poslednímu dnu druhé světové války a konkrétně traumatům Žida, který přežil holocaust. Téma druhé světové války vnesla do svého díla také Kateřina Tučková, konkrétně v díle *Vyhnání Gerty Schnirch*. Tento román se věnuje popisu života Němky, a to od 30. let 20. století až po dobu sametové revoluce. V knize je zanesena také druhá světová válka a doba divokého odsunu Němců.

Na základě výčtu těchto autorů a stručného popisu děje děl se domníváme, že je proto vhodné Květu Legátovou zařadit do okruhu autorů, kteří ve svých dílech využívají náměty z druhé světové války. Legátová je však jedinou autorkou z této skupiny, která druhou světovou válku skutečně zažila.

Prožila ji v Brně. Značnou část svého života však žila na moravských Kopanicích, kam zasadila také svá dvě nejvýznamnější díla – *Želary* a *Jozovu Hanuli*. Oblast moravských Kopanic však oslovila také již zmíněnou autorku, a to Kateřinu Tučkovou. *Žitkovské bohyně* Kateřiny Tučkové se rovněž odehrávají v této oblasti, konkrétně ve Starém Hrozenkově.

---

²⁷ MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 149. ISBN 978-80-242-5054-0.

²⁸ Tamtéž, 149.

²⁹ Tamtéž, s. 149–160.

³⁰ Tamtéž, s. 159.

Ten ovlivnil také tvorbu Legátové, neboť tam strávila část svého života. Tučkovou a Legátovou rovněž spojuje fakt, že obě se ve svých dílech obracejí do minulosti a využívají náměty z historie. U Tučkové lze mluvit o historické próze, kterou tvoří na základě důkladného studia historických pramenů a zdrojů. Označit Legátovou jako autorku písíci historickou prózu je však složitější. Jako autory písíci historickou prózu totiž označujeme ty, kteří píšou o minulosti, kterou sami nezažili. Legátová ve svém díle *Jozova Hanule* píše o době konce druhé světové války, kterou sama zažila. Avšak válku prožila v Brně, nikoli na moravských Kopicích a také je důležité zmínit, že Legátová dílo napsala a vydala až po sametové revoluci. Domníváme se tedy, že je vhodné Legátovou zařadit do okruhu autorů písíci historickou literaturu, avšak je potřeba zde vždy objasnit situaci a kontext.

Co však sporné není, je zařazení Legátové do okruhu autorů písíci detektivní příběhy. Mezi dílo, které lze označit za detektivku, řadíme soubor detektivních příběhů *Nic není tak prosté* (2006). V rámci zařazení Květy Legátové do okruhu autorů písíci detektivní příběhy budeme postupovat dvěma směry. Prvním z nich bude zařazení Legátové do okruhu autorů detektivek napsaných před rokem 1989. A to z toho důvodu, že před rokem 1989 proběhly rozhlasové realizace těch detektivek, které byly souborně vydány v díle *Nic není tak prosté*. Jednalo se o detektivky *Výslech profesora Mrože*, *Případ Vlastimil* a *Vražda v lomu*. A právě proto, že byl tento soubor vydán po roce 1989, zde uvedeme také současné autorky písíci detektivky.

Jednotlivé detektivní příběhy v souboru *Nic není tak prosté* propojuje postava kriminalisty Ryšky. Pro detektivky po roce 1989 je také příznačné, že si autoři vytvářejí osobnost kriminalisty, který je hlavním hrdinou jednotlivých děl. Takovýmto hrdinou je například detektiv Bergman, kterého do svých děl zařadila Michaela Klevisová. Jedná se například o díla *Kroky vraha*, *Dům na samotě* či *Sněžný měsíc*. Pro Klevisovou je typická výrazná psychologie postav a také to, že příběhy obsahují velké množství podezřelých a obětí. To je rozdíl oproti detektivkám Legátové, neboť v jejich detektivkách vždy kriminalista pracuje se dvěma až třemi podezřelými. „*Klevisová ve svých dílech využívá dlouho expozici: ze široka rozvíjí vztahy a doutnající či již rozhořelé konflikty uvnitř venkovské komunity a vyšetřovatel se ke slovu dostává až někdy ve třetí pětině knihy. Místo mechanického pátrání po pachatelích vražd Klevisová rozehrává psychologická dramata, v nichž se střetávají často protichůdné ambice.*“³¹

---

³¹ MANDYS, Pavel. Thrillery i romantika: současné české krimi psané ženami. In: *Czechlit* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, 2. 7. 2020 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/thrillery-i-romantika-soucasne-ceske-krimi-psane-zenami/>.

Další autorkou, která do literárního světa uvedla postavu kriminalisty, je Iva Procházková. Spisovatelka, která se proslavila spíše literaturou pro děti a mládež, vytvořila postavu majora Holiny. Její dílo *Muž na dně* vzniklo jakožto „vedlejší produkt“ seriálu *Vraždy v kruhu*, ke kterému napsala scénář. Děj příběhu předchází filmovému scénáři.

Ženské spisovatelky po roce 1989 uvedly také velké množství kriminalistek do literatury. Například Veronika Černická uvedla na scénu vyšetřovatelku Taru, která se od ostatních hrdinek-kriminalistek liší tím, že je soukromou vyšetřovatelkou. Vystupuje v díle *Noc, kdy jsem měla zemřít*. Další odlišnou kriminalistku do svých děl zařadila Jarmila Pospíšilová, neboť hrdinka jejích děl, Marie Kovandová, je amatérkou v oboru a pátrá zejména ve venkovských oblastech, kam se po rozvodu přestěhovala. Další zvláštní hrdinkou detektivního příběhu *Kdo má pod čepicí* (2017) autorky Marie Rejfové je Josefína Divíšková, která je povoláním učitelkou a skrze jejíž pohled sledujeme případ vraždy jejího kolegy.

V této době tvořila Anna Sedlmeyerová, která v roce 1960 uvedla na scénu první českou kriminalistku v literatuře – Terezu. Ta se objevuje v dílech *Pomozte mi, Terezo!* a *Tereza po 25 letech*. Druhá zmíněná kniha byla vydána v roce 1991. V 70. a 80. letech 20. století patřily do žánru detektivek také Hana Prošková a Eva Kačírková.

Z výčtu autorek a děl je tedy patrné, že i ženy spisovatelky mají po roce 1989 své místo v detektivním žánru. Autorky jsme zde zmínili proto, aby bylo patrné, že detektivky jsou rozvíjeny i ženami a k rozvoji přispěla i sama Legátová, která má s výše zmíněnými autorkami společné to, že vytvořila postavu hlavního kriminalisty. Určitou odlišnost spatřujeme v tom, že její díla mají výrazný spád, a to díky dialogičnosti, která je pro díla Legátové příznačná. Dialogičnosti texty dosahují díky tomu, že jejich realizace byla vedena primárně rozhlasovou formou.

Rozhlasové realizace detektivních děl Květy Legátové však byly uskutečněny ve druhé polovině 20. století, ještě před rokem 1989. Proto považujeme za vhodné zařadit Legátovou i do okruhu autorů této doby.

3 Analýza a interpretace vybraných textů Květy Legátové

Pro didaktické využití textů Květy Legátové v hodinách literární výchovy na základní škole jsme vybrali ukázky z těchto děl: *Želary*, *Jozova Hamule*, *Vladimír* a *Důkaz pravdy*. Díky analýze a interpretaci textů tak dojde ke zdůvodnění a obhajobě výběru jednotlivých titulů pro následné návrhy metodických námětů a jejich využití v literární výchově na 2. stupni základní školy.

3.1 Želary

Dílo *Želary* bylo poprvé vydáno roku 2001. Jedná se o povídkový soubor, který je tvořen osmi povídkami. Původně se měl soubor jmenovat *Kruh povídek*. Tento příznačný název nám přibližuje kompozici celého díla. Soubor totiž obsahuje povídky, které se váží k obyvatelům fiktivní horské vesnice *Želary*. Byť se každá jednotlivá povídka věnuje jedné hlavní postavě, čtenář se vždy v rámci příběhu dovídá skutečnosti o dalších postavách, vztazích ve vesnici apod. Povídky jsou tedy značně propojeny a netvoří izolované jednotky. Díky tomu, že jedna povídka je vlastně závislá na druhé a společně utvářejí celkový obraz jak vesnice, tak jejích obyvatel, označují se někdy *Želary* také jako román. Žánrově je však přesnější mluvit o souboru povídek. Vzhledem k tomu, že zde v rámci charakteristiky žánru mluvíme o povídce či románu, literárním druhem souboru je epika, formou próza.

Považujeme za vhodné provést analýzu díla *Želary* jakožto celku. Jednotlivé povídky jsou totiž vzájemně provázané, a to nejen tematicky, ale i z hlediska postav a časoprostoru, a proto je nebudeme rozebírat jednotlivě.

Hlavním tématem souboru *Želary* jsou životní příběhy a osudy místních lidí. Legátová čtenářům dokládá surovost života v horské oblasti. „*Ukazuje, že život v oblasti izolované od okolního světa a civilizačních vymožeností zredukoval životní potřeby a nároky na minimum – současně jako by se však jasněji ukazovalo, co je skutečně podstatné.*“³² Z tohoto tvrzení Aleny Pribáňové můžeme odvodit, že hlavní náplní života želarských obyvatel bylo přežít těžkosti žití v tomto kraji a zároveň si zachovat slušný a důstojný život.

Z hlavního tématu – života v surovém a drsném kraji – tak vyplývají dílčí témata a motivy. Těmi jsou například mezilidské vztahy. I v rámci tohoto tématu Legátová ukazuje, že v *Želarech* nejsou pouze drsné geografické podmínky, ale také podmínky sociální. Vztahy

---

³² FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 373. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

mezi lidmi nejsou vždy dobré, ba naopak jsou mnohdy napjaté. A tak se v průběhu četby může čtenář setkat s motivy domácího násilí, alkoholismu, vraždy či motivy nešťastných úmrtí. A právě tyto negativní motivy dokazují, že v horských podmínkách může život být napjatý, a může tak vzniknout mnoho negativních skutečností. Aby však vše nebylo pouze surové a ponuré, vkládá Legátová do děje také motivy s kladným nádechem. Například motiv starostlivosti v momentě, kdy místní farář pošle želarského sirotka do sirotčince, než aby jej zanechal ve spárech strýce surovce. Jako další kladný motiv lze označit dětskou dobrotu a do jisté míry naivitu, která je zde ztělesněna postavou Helenky Bojarové, malé dívky, která místního sirotka přijala za bratra. Ukazuje se její dětská duše, a to v tom, že chce, aby se Lipka měl dobře a měl rodinu. Je však patrné, že její chování nevychází pouze z chůtce pomoci Lipkovi, ale také z toho, že je jejím bratrem po mléce. Díky této situaci se v díle objevuje motiv smrti. Konkrétně smrti dětí, neboť matce Helenky, Ženě, zemřelo velké množství vlastních dětí. Úmrtnost dětí byla pro zobrazovanou dobu typická, takže i úmrtnost dětí se v knize objevuje.

Autorka v díle zachycuje i smrt dospělých. Dospělí zemřou buď nešťastnou náhodou, či při místních rvačkách.

Většina motivů, které Legátová zanesla do tohoto povídkového souboru, je jí blízká. A to z toho důvodu, že sama osobně strávila čas na československém pohraničí, v drsných horách a zapadlé vesničce. Proto se lze domnívat, že právě tento pobyt ji inspiroval a byl jí námětem pro knihu *Želary*. Legátová dokonce obdržela otázku týkající se problematiky námětu této knihy, a to od jejího blízkého přítele Víta Závodského. V rozhovoru uvedla, že 40–50 % příběhů či jejich částí bylo čerpáno ze skutečnosti. Zbýlá procenta byla pouhým výmyslem. A z jakého důvodu? Legátová tento svůj čin hájila tím, že zážitky, které ji pojí s Moravskými Kopanícemi jsou tak hrozné a otravné, že by nebylo možné a vhodné je vůbec sepsat.³³

Jak již bylo zmíněno, děj souboru je umístěn do fiktivní vesnice *Želary*, která se nachází v oblasti česko-slovenských hranic, vysoko v horách a v nepřístupném terénu. Vzhledem k tomu, že Legátová strávila velké množství času v obci Starý Hrozenkov, který se nachází právě v této oblasti, se předpokládá, že právě Kopanice se jí staly inspirací a místem, kam dějově zanesla *Želary*. Pribáňová tvrdí, že fiktivním *Želarům* nedal podobu pouze Starý Hrozenkov, ale že podoba této fiktivní vesnice vznikla fúzí mnoha podobných horských vesnic,

---

³³ Všechna jména Květy Legátové [dokumentární film]. Režie Petra VŠELICHOVÁ, Česká republika, 2009. Dostupné online z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12350472458-vsechna-jmena-kvety-legendove/>.

ať už kopanických, valašských nebo beskydských.³⁴ „Umístění *Želár* neupřesňuje ani jazyk díla, který se až na ojedinělé výrazy – „pálené“ – udržuje v rovině velmi spisovných výrazových prostředků a ani v pásmu postav nevyužívá žádného konkrétního dialektu; právě tato neurčitost přitom možná paradoxně dodává *Želariům* jak obecnost, tak jedinečnost.“³⁵

O tomto povídkovém souboru můžeme na základě tvrzení Pribáňové (viz výše) tvrdit, že jazyk knihy je velmi spisovný, bez výrazných dialektických prvků. Jediný, kdo tuto skutečnost nabourává, je Lucka Vojničová, místní kořenářka, svým způsobem autorita pro celou obec, které se nikdo neodvážil odporovat. Jedná se o velmi starou ženu, která je známá svým léčebným uměním bez použití chemie. Nejedná se o vystudovanou lékařku, avšak je váženější než lékař. Lucka si ve vesnici vydobyla bezvýhradný respekt a nikdo se jí neodvážil odporovat. A pokud jí někdo odporuje, nejčastěji místní opilci, nejde pro drsné slovo daleko. Tímto tedy narušuje jednotu spisovného jazyka díla.

Lucka Vojničová není jedinou výraznou ženou *Želár*. Jako velmi silná a odhodlaná se jeví *Žeňa*. Je velmi zručnou ženou, která si veškeré vybavení svého domu vyrobila sama a celkově je v životě samotářkou, která žije pouze se svou dcerkou a zastane téměř většinu řemesel. Pochází sice z bohaté a slušné měšťanské rodiny, avšak pro svůj život si již v mládí vybrala louku právě v *Želarech*. Celá vesnice věděla, že se jedná o neúrodnou a nehostinnou louku. *Žeňa* si ji přesto tvrdohlavě prosadila a usadila se na ní. *Žeňa* přišla o své děti, zůstala jí pouze dcera Helenka a dvě další nevlastní děti, Jiřinku, kterou si do manželství přivedl *Ženin* manžel z předchozí vztahu, a Vratislav Lipka. Toho však *Žeňa* označuje za svého vlastního syna, syna po mléce, neboť jej odkojila.

Vratislava Lipku, místního sirotka, sice *Žeňa* odkojila, avšak dále se o něj nestarala. Po smrti rodičů se o Lipku začal starat jeho strýc Michal. Ten jej však často pod vlivem alkoholu bil a nestaral se o něj, a proto se z Lipky stal místní tulák, který nejradši pobýval se zvířaty v lese nebo v bažinách, kde měl úkryt. Jednalo se o obecního rebela, který ve škole moc dobře neprosplával a vyváděl pouze lumpárny. Během svého života dokonce skončil i v sirotčinci, z něhož však vždy utekl, neboť jeho domovem byly *Želary*. Výraznou osobou v životě Vratislava Lipky byla jeho sestra po mléce Helenka Bojarová, dcera *Ženi*. Helenka si Lipku určitým způsobem vybrala jakožto svého bratra a přilnula k němu. To se Lipkovi nepozdávalo, a tak se jednou nechal raději dobrovolně zavřít do sirotčince, aby jí zmizel,

---

³⁴ FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*, s. 372–373.

³⁵ Tamtéž, s. 373.

a zbavil se tak jejího pouta. Stejně se však nakonec s Helenkou znovu shledal, a vzniklo tak nerozlučné přátelství.

Helenka Bojarová je malou dívkou, která v dětství prodělala vážnou nemoc, kvůli které je hubená, malá a slabá. Své fyzické nedostatky však dohání těmi kognitivními. Helenka má velmi vysoký intelekt, je bystrou a chytrou dívkou, která ráda chodí do školy, byť by ještě nemusela. U postav Helenky Bojarové a Vratislava Lipky je důležité zmínit ještě jednu skutečnost. Jedná se o postavy, které Legátová nezařadila pouze do díla *Želary*, ale také do *Postaviček* a *Jozovy Hanule*.

Již v souboru *Želary* se vyskytuje postava Jozy, který je ústřední postavou díla *Jozova Hanule*. V povídkovém souboru se může čtenář dozvědět, že se Joza žije jako kovář v kovářské dílně. Joza dokazuje svou dobrotu a altruismus již v *Želarech*, neboť se dobrovolně a rád stará o Stázinku, nemocnou dceru svých zaměstnavatelů. Joza je v povídkovém příběhu vykreslen jako mírný, hodný a fyzicky velmi silný muž. Celá vesnice ho určitým způsobem vnímá jako podivína a to z toho důvodu, že se výrazně nepodílí na společenském životě vesnice a radši tráví čas o samotě. Jeho velký úděl však přijde právě v novele *Jozova Hanule*.

Příběhy jednotlivých postav jsou vyprávěny nadosobním vyprávěčem. Vzhledem k tomu, že se jedná o nadosobního vyprávěče, druhem řeči je zde er-forma, která je realizována zejména řečí přímou a nepřímou. Vyprávění doplňují promluvy postav. Mnohdy se jedná o dialogy, které autorka značí klasicky pomocí uvozovek.

Didaktický potenciál povídkového souboru *Želary* vnímáme zejména pro jeho realističnost. Text může být v hodinách literatury užitečný také v tom, že se v ději objevují dětské hrdinové (Helenka a Lipka), proto se může dětský čtenář lépe zainteresovat do jednotlivých částí. Legátová v díle využívá značných popisů krajiny, lidí, předmětů apod. Díky tomu mohou být realizovány úlohy zaměřené na smyslové vnímání či představivost. Dalším pozitivem díla je, že obsahuje dramatické a akční situace, v rámci kterých může žák předvídat, jak zřejmě dopadnou. Potenciál je skryt také v časoprostoru, do kterého je děj zařazen. Dílo se odehrává v době první republiky v osamoceně horské vsi. Může tak dojít k využití mezipředmětových vztahů s dějepisem či zeměpisem, a nejrůznější reálie z knihy tak mohou být propojeny právě s vyjmenovanými předměty. Díky této knize můžeme u žáků rozvíjet jejich hodnoty a postoje, a to například díky porovnání dnešního života a života tehdy, může dojít k porovnání života na vesnici či ve městě. Se žáky lze diskutovat o činech jednotlivých hrdinů a o tom, jaký je morální kontext těchto činů. Žáci tak mohou vyjadřovat své názory a mohou hodnotit chování postav.

Myslíme si tedy, že pro dílo *Želary* by měl být zpracován metodický námět pro využití v hodinách literatury. A to nejen pro již výše zmíněné důvody a možnosti práce s textem, ale také pro to, že díky znalosti *Želary* se žákům následně bude lépe interpretovat *Jozova Hanule*. Žáci budou znát hlavní postavy, mohou být seznámeni s některými vztahy, zápletkami apod. A také díky znalosti *Želary* se žáci jednodušeji přenesou do oblasti moravských Kopanic, které jsou zde popsány. Považujeme tedy toto dílo jako jakési uvádějící dílo pro následný text *Jozovy Hanule*.

3.2 Jozova Hanule

Pro další didaktické zpracování jsme dále vybrali dílo *Jozova Hanule*. Jedná se o jedno z vrcholných děl Květy Legátové. Novela *Jozova Hanule* volně navazuje na povídkový cyklus *Želary* a *Postavičky*. Hlavním pojítkem mezi těmito dvěma díly je časoprostor a postavy.

Hlavním prostorem novely *Jozova Hanule* je fiktivní vesnice *Želary*. Z detailního rozboru děl Květy Legátové však víme, že ji inspirovala oblast moravských Kopanic, konkrétně reálné obce Starý Hrozenkov a Žitková.

Dalším shodným rysem těchto dvou děl jsou postavy. Jako hlavní postavy *Jozovy Hanule* můžeme označit Jozu, Žeňu, Lucku a samozřejmě Hanuli. Osudy právě prvních tří zmiňovaných postav byly popsány v souboru *Želary*. Proto se domníváme, že je vhodné, než budou žáci dopodrobna pracovat s *Jozovou Hanulí*, se seznámit s charakteristikami postav, a to například prací s ukázkami z *Želary*.

Již zmíněné postavy tvoří skupinu nejbližších lidí, se kterými prožívá druhou světovou válku lékařka Eliška.

Eliška původně působí v Brně jakožto lékařka, není sice ještě dostudovaná, ale v praxi již působí, a to na oddělení chirurgie, kde jsou jejími nejbližšími přáteli Richard a Slávek. Společně tvoří jakousi trojici, kterou charakterizuje přátelský a milostný vztah. Všichni tři jsou přáteli a vzájemně o sobě ví téměř vše. Slávek ví například to, že mezi Eliškou a Richardem panuje milenecký vztah. Co však pojí všechny tři postavy, je účast v protinacistickém odboji. Celé dílo je totiž zasazeno do období druhé světové války. Na počátku díla se tak může čtenář seznámit s tím, jak probíhal odboj v československých podmínkách. Eliška však není do odbojové činnosti druhých lékařů plně zatažena, působí pouze jako „spojka“ pro předávání vzkazů a informací. A právě v knize *Jozova Hanule* čtenář společně s Eliškou zažije strach, když se vydává předat tajnou zprávu do domu, kde se však potká s agentem gestapa. Eliška zažívá velký strach, viz citaci z textu: „*Otevřela*

jsem dveře a vešla do chodby. Ještě než jsem ho spatřila, uslyšela jsem jeho kroky. Sestupoval proti mně ze schodů. Nikdy jsem ho neviděla, a přece jsem ho poznala. Vzduch zhoustl. Panika. Mám zmizet? To by bylo přiznání. Potlačila jsem šílenou myšlenku, že by mě nepronásledoval nebo nedostihl. Držadlo tašky se mi lepilo k dlani. Možná zrovna to mě vzpamatovalo. Nesu nákup, mám zde co dělat, jsem jeden z nájemníků. Chtěla jsem tašku rozhoupat (bezstarostně), ale ztuhlá paže odmítla můj povel. Nohy jsou na tom líp. Tři schody dolů ke dveřím, v nichž je kukátko a jež jsou už na škvíru otevřeny. „Guten Tag,“ pozdravil. Podléhám bludu, nebo má skutečně netečný výraz? Guten Tag. Svedla jsem to prvotřídně. Co udělá, až začnu simulovat odmykání? Cítím v zádech jeho pohled. Čeká? Na celém těle mi zvlhly póry. Skalpel. Proč jsem si nevzala skalpel? Další šílená myšlenka. Pečlivě jsem počítala vteřiny, neboť v iracionální, do něhož jsem se přesouvala, to bylo z nějakého důvodu důležité. Kdybych měla volit mezi okamžitou smrtí a ohlédnutím, zvolila bych smrt. Přestala jsem vidět, oči mi zalil pot. Zaryla jsem však prsty do spásné mezery a poznala jsem, že je skutečná. Pot mi tekl po obličeji a ústa se sama otevřela. Muž za mnou dupe. Jeho pomalé kroky mi přejíždějí mozek jako lokomotiva. Vešla jsem do prostorné před síně, opatřené kobercem, a zacvakla za sebou. Vlhkými, zábnuocími zády jsem se opírala o veřej. Proti mně stáli dva staří lidé a pokynem mě zvali do otevřeného pokoje“³⁶

A právě odboj a nemocnice svede dohromady Jozu a Elišku. Joza je do brněnské nemocnice přijat jako téměř ztracený případ. Z hor na konci světa jej do Brna přiváží Slávkův známý a prosí o záchranu. Jozu pomůže zachránit právě Eliška, a to díky darování krve, kterou Jozovi poskytne. Eliška o Jozu po celou dobu hospitalizace pečuje, a to nejen o jeho fyzické zdraví, ale také o to psychické. Navštěvuje jej a poslouchá jeho vyprávění o jeho rodném kraji a o Želarech, které se staly jeho domovem. Eliška při jeho vyprávění dokonce zatouží kraj navštívit: „*Toužila jsem Želary poznat. Projít se klikatými stezkami vysoko nad říčním kaňonem, bořit se do mechu, hledat syřivky, pít z lesních studánek, probádat skalní sluje, vidět pasoucí se dobytek, koňské potahy a v zimě andělsky bílý sníh.*“³⁷

Dobová politická situace tomu však napomůže a Eliška se skutečně do Želar a celého kraje Kopic podívá. Jejich odbojová skupina je totiž odhalena, Richard prchá do zahraničí a Elišce je domluven sňatek právě s Jozou. Díky tomu se tak Eliška z víru velkoměsta dostává do periferní oblasti česko-slovenských hranic. Eliška musí kompletně zapomenout na svou identitu a přijmout identitu novou. Musí se naučit nový životopis a přijmout nové

---

³⁶ LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*. Praha: Paseka, 2002, s. 3. ISBN 807185512X.

³⁷Tamtéž, s. 6.

jméno, a to Hana Nováková. I pro Jozu je tato situace nová, své role se však zhostí dobře a o Hanu pečuje. Dokonce ji začne familiárně nazývat Hanulko.

A právě pobyt Hanule v horské vsi tvoří hlavní téma knihy. Hanule se totiž postupně sžívá s drsnou krajinou svého nového domova. Nesžívá se jenom s přírodou vesnice, ale také se svým novým domovem a rolí hospodyňky, postupně se učí vařit a plnit domácí práce. Průvodkyní zvyklostmi vesnice jí je kořenářka a porodní bába Lucka. Lucka přijme Hanuli k sobě, jakožto asistentku k porodům a dalším zdravotnickým úkonům. Lucka ji zároveň učí základům bylinkářství. Jakožto vedlejší téma poté můžeme označit postupný zrod nové lásky. Hanule zpočátku k Jozovi chová značný odstup, místy se jej zřejmě i bojí. Jejich vztah však postupně rozkvétá a na samotném závěru knihy, kdy Joza umírá, si Hanule uvědomí, že jej opravdu milovala. Jedním ze závěrečných motivů je osvobození Československa a násilí konané jak na mužích, tak na ženách. Dozvídáme se tak díky beletristickému textu to, jak mohlo vypadat osvobození, jak se mohli lidé cítit a co zažívali. Důležitou roli v díle *Jozova Hanule* hraje motiv přírody. Příroda Želar je totiž drsná, krutá a život lidem na moravských Kopicích nezlehčuje. A právě tento motiv se projevuje i v dalších příbězích jednotlivých postav.

Vypravěčkou celého příběhu je právě Hanule. Jedná se tedy o zúčastněného vypravěče, kdy je vypravěčem přímo jedna z postav. Vypravěčka využívá k vyprávění ich-formu. Důležité je zmínit, že literární druhem díla je novela a formou próza.

Co se jazykové vrstvy díla týče, dílo je psáno relativně spisovnou češtinou. Promluvy postav jsou občas obohaceny nářečními výrazy, zejména pak promluvy Lucky Vojničové, která působí v Želarech jako porodní bába a babka kořenářka. Ve vesnici má neotřesitelné postavení a každý ji respektuje, i ti nejdrsnější muži. Lucka na veřejnosti vystupuje také drsně, nejen svým chováním, ale i mluvou, neboť mnohdy využívá i vulgarismů. Dokonce se nebojí ani upřímnosti a srovnání pořádku mezi agresivními muži atd.

Dílo *Jozova Hanule* jsme pro použití v hodinách literární výchovy vybrali z více důvodů. Jedním z hlavních důvodů je, že se jedná o dílo, které v sobě nese historické téma, a to téma druhé světové války. Konkrétněji potom motivy odboje, osvobození a konce války. Lze jej tak vhodně využít k naplnění mezipředmětových vazeb. Vzhledem k jednomu z témat se nabízí mezipředmětová vazba s dějepisem, neboť se v textu vyskytuje popis činnosti odboje a popis průběhu osvobozování Sověty. Myslíme si však, že je nutné dobře zařadit práci s ukázkami z novely *Jozova Hanule* do tematického plánu, a to tak, aby se žáci s dílem seznámili v momentě, kdy už mají základní vědomosti o druhé světové válce, díky čemuž lépe pochopí kontext díla. Můžeme však téma druhé světové války s žáky rozebírat také v rámci hodin českého jazyka a literatury. A to konkrétně tak, že budeme s žáky pracovat s textem

odborné povahy, díky čemuž lze rozvinout čtenářskou gramotnost, práci s textem, jeho pochopení, interpretaci atd. Téma druhé světové války tak můžeme přenést i do hodin komunikačně-slohových. Myslíme si, že *Jozova Hanule* může být také dobrým začátkem pro vytvoření projektu, který se zabývá druhou světovou válkou v regionu vybrané školy.

Jak jsme již zmínili, celý příběh je vyprávěn z pohledu Hanule, tedy ženy. Proto vidíme přínos i v tom, že s žáky může být rozebíráno, jak by celou situaci vnímal muž, zdali je ženská vypravěčka zaujatá a jestli by její příběh bylo možné zpracovat jinou formou než vyprávěním, např. deníkem, blogem, rozhovorem atd. Z těchto úvah tak plynou aktivity, které lze s jednotlivými částmi textů vykonat.

Již jsme zmínili osobnost Lucky Vojničové a to, že ne vždy mluví spisovně, a nejen ona, ale všichni obyvatelé Želary. Tato skutečnost může být didakticky přínosná v tom, že můžeme vybrané ukázky využít v hodinách jazykových a s žáky se taky zabývat nářečím či stylovou platností vybraných slovních spojení a slov.

Zároveň považujeme za vhodné zmínit, že na motivy knihy *Jozova Hanule* byl natočen film s názvem *Želary*. A právě i s tímto filmem a ukázkami z něj se dá v hodinách pracovat.

Závěrem bychom tedy řekli, že dílo *Jozova Hanule* má didaktický potenciál, aby se s ním pracovalo v hodinách literatury na 2. stupni základních škol. Myslíme si však, že je nutné dobře znát charakteristiky tříd, ve kterých by se s dílem pracovalo, zejména pak úroveň jejich znalostí dějepisu v případě, že bychom chtěli prostřednictvím tohoto díla uplatnit mezipředmětové vztahy s dějepisem, v čemž vidíme obrovský potenciál textu. Myslíme si však, že by se s textem dalo pracovat i se třídami, které ještě nejsou detailněji seznámeny s okolnostmi druhé světové války. Zde pak můžeme využít motivů domluveného sňatku, nuceného stěhování a učení se novým životním rolím.

3.3 Důkaz pravdy

Dalším dílem, které jsme vybrali pro didaktické využití v hodinách literatury na 2. stupni základní školy je *Důkaz pravdy*. Tato pohádka *Důkaz pravdy* byla vydána v souborném vydání, které se jmenuje *Pohádky z Moravy* a za jehož vydání byl odpovědný Antonín Bajaja. Ten do souboru přispěl svým dílem, ale oslovil i další autory, například Ivana Binara, Marii Kubátovou, Ludvíka Vaculíka či Oldřicha Šuláře.

Literárním druhem tohoto díla je epika. Jelikož se jedná o pohádku, literární formou textu je próza.

Hlavním tématem předkládané pohádky je hledání cesty zpět a hledání důkazu pravdy. Můžeme tedy říci, že titul pohádky je tematický, neboť obsahuje hlavní motiv. Toto tajuplné téma vychází ze samotného obsahu. Příběh je totiž založen na tom, že jedna velmi zvědavá mladá princezna nedodrží slib, který dala svému dědečkovi, a vydá se do začarovaného lesa. V lese pohlédne do kouzelného zrcadla, čímž ztratí svou podobu. Tu si převezme kouzelná bludička a princezna dostane bludiččin obličej. Dle staré báje však princezna může získat svou tvář zpět, a to díky tomu, že by ji někdo i přes změnu podoby poznal. Proto je hlavním tématem pohádky hledání cesty zpět, cesty zpět ke své původní podobě.

Cesta za hledáním původní podoby je strastiplná. Princezna zažívá zklamání, smutek a bolest z toho, že ji nikdo z jejích nejbližších nepoznává, dokonce ani její milovaný dědeček. Tyto pocity lze označit za motivy. Jako další motiv pohádky bychom uvedli přátelství. To se v průběhu příběhu rodilo mezi princeznou a starou bábou, u které princezna v průběhu své proměny přebývala. Další, významnější, přátelství se projevilo v samotném závěru knihy, kdy princeznu poznali, a tudíž i vysvobodili ze začarování, její psi, se kterými měla po celý svůj život dobrý vztah založený na důvěře a přátelství. Důležitým motivem se jeví také motiv odhodlání, motivace a chůtice. Tento motiv se projevuje v části, kdy se začarovaná princezna snaží své okolí přesvědčit o tom, že ona je princeznou, která je začarována. Začarovaná princezna se nevzdává a stále vymýšlí nové cesty pro to, jak dokázat, kým skutečně je.

Celý příběh o hledání důkazu pravdy sledujeme v neurčitěm čase. Prostorově se v pohádce nacházíme v různých prostředích. Pro samotný příběh je velmi důležitý kouzelný les, ve kterém dojde k proměně princezny. Značná část pohádky se odehrává také na zámku, jednak v úvodu pohádky, kdy se dozvídáme zejména charakteristiku princezny, tak také v závěru, kdy se princezna snaží přesvědčit své okolí o tom, kým je. Posledním významným prostorem, kde se pohádka odehrává, je chalupa staré báby v podzámčí. Zde princezna tráví dobu, než se odhodlá jít na zámek dokázat pravdu. Celkově můžeme o prostoru říci, že se jedná o prostor fiktivní a nijak spojený s realitou a konkrétními místy.

Kompozičně text není nijak složitý. Text je členěn na odstavce. Autorka v rámci pohádky využívá kompoziční postup chronologický.

Vypravěč pohádky je vševědoucí. Jedná se o vypravěče, který stojí nad celým dílem a objektivně popisuje veškeré dění. Pro své vyprávění využívá er-formu. Promluvy jsou realizovány nepřímou řečí, ta je využita zejména k popisu postav, prostředí a k určitému posouvání děje. Přímou řeč autorka využívá při promluvách postav. V pohádce se vyskytují dialogy. Těch se vždy účastní princezna, mění se však lidé, se kterými hovoří. V úvodu hovoří se svým dědečkem, později se starou bábou, vojenskou stráží na hradě či se svým otcem králem.

V rámci dialogů je možné sledovat změnu chování jednotlivých postav. Dokud princezna má ještě svou tvář, všichni s ní mluví slušně a s úctou. V momentě, kdy však ztratí svou podobu a vypadá jako zbloudilá bludička, všichni z jejího královského okolí se k ní chovají nedůvěřivě a s odstupem. Tuto skutečnost lze dobře využít při výuce, kdy můžeme s žáky diskutovat o tématech, jako jsou předsudky či zaujatost. Může tak dojít k naplnění sociální kompetence a uplatnění mezipředmětového vztahu s občanskou výchovou.

Kromě dialogů obsahuje pohádka také monology. Ty jsou opět pronášeny princeznou, a to v momentu, kdy se na zámku snaží doložit důkaz pravdy a promlouvá ke své rodině. Poslední monolog princezna pronáší ke psům, kteří ji jako jediní poznali.

V rámci analýzy díla, kterou jsme doposud provedli, již bylo zmíněno několik postav. Hlavní hrdinkou pohádky je bezpodmínečně princezna Ludmila. Na zámku jí však nikdo neřekl jinak než Dunko. Již v úvodu pohádky ji vypravěč charakterizuje jako: „...*hezounké děvčátko, bystré, dobrosrdečné, ale mající toulavé nožky.*“³⁸ Princezna Dunka se svým chováním vymykala šlechtickým zvykům. Nebyla typickou princeznou, která by si nejraději jen četla, vyšívala či se procházela v zahradách. Dunka našla zalíbení v prožívání nejrůznějších dobrodružství v přírodě, jízdě na koni, přelézání plotů či lezení po stromech. Podnikala výlety do okolí či si ráda hrála s venkovskými dětmi. Takovéto chování jí však nebylo dlouho trpěno, a tak jí bylo přiděleno několik vychovatelek a učitelů.

Byť jí byly zakázány nejrůznější divoké aktivity, její děd jí je alespoň v malé míře umožňoval a bral ji na výlety koňmo. Starý pán – dědeček, byl nejbližším člověkem Dunky. Právě on jí pověděl o pověsti, která se váže k Lesu divoženek. Pověst totiž zněla: „*Vypráví se, že si divoženky opatřily kouzelné zrcátko. Je to tuňka obrostlá vřesem, nevede k ní ani stezička. Dokonale skrytá v odlehlém koutě lesa. Říká se jí taky stříbrné skličko, ale v to se proměňuje jen při úplňku a jen na jednu noc – a tehdy oplývá podivuhodnou mocí. (...) Kdo se nad stříbrné zrcátko nakloní, ztratí svou tvář, stříbrná voda mu ji sejme, je z něho jiný člověk, jeho podobu si přivlastní divoženka.*“³⁹ Princezna potvrdila svou zvědavost a do Lesa se vydala a našla stříbrné zrcátko. Kvůli své zvědavosti tak podlehla kouzlu začarování a změnila se její podoba. Zde však princezna ukázala své odhodlání a vytrvalost a urputně se snažila hledat cestu, jak se z kouzla vymanit. Princezna při hledání důkazu projevila také svou chytrost a mazanost, kdy jakožto důkaz pravdy chtěla použít jizvu, kterou měla na svém těle od malička a její nejbližší o této jizvě věděli. Bohužel s tváří princezny

---

³⁸ LEGÁTOVÁ, Květa. Důkaz pravdy. In: *Pohádky z Moravy*. 1. vyd. Zlín: Edice Zlínský kraj, 2004, s.122. ISBN 80-239-3228-1.

³⁹ Tamtéž, s. 124.

bylo změněno i její tělo, a tak princezna důkaz neprokázala. Princezna Dunka ukázala také svou dobrou rétoriku, když se snažila přivést rodinné příslušníky na to, že před nimi stojí jejich Dunka, byť s jinou tváří. Celkově můžeme princeznu Dunku označit za velmi odhodlanou dívku, která se nevzdává a bojuje za svou pravdu.

V boji za hledání pravdy princezně pomohla stará bába Apolena, která žila v chatrči na konci vesnice. Nechala Dunku u sebe pobývat po dobu, kdy Dunka hledala důkaz pravdy. Apolena nevěřila, že se jedná o princeznu, nepoznala ji. A byť dívka měla podobu divoženky, Apolena se k ní chovala úplně stejně slušně jako ke komukoliv jinému. Proto lze postavu Apoleny využít k možnosti uplatnění mezipředmětových vztahů s občanskou výchovou, neboť právě Apolena neměla žádné předsudky a k dívce se chovala vlídně a slušně, ať už šlo o divoženku či princeznu.

Poslední významnou postavou pohádky je starý pán – děd. Dědeček princezny byl moudrý a dobrosrdečný. Umožnil totiž své vnučce výlety do přírody, a to i přes to, že jí byl nařízen režim spíše kulturní a vzdělávací v prostorách zámku. A byl to právě dědeček, který Duncce pověděl o stříbrném zrcátku v lese. Můžeme se domnívat, že byl do jisté míry důvěřivý, že jej Dunka poslechne a do Lesa nepůjde. Ona jej však zklamala a do Lesa šla, čímž si vysloužila trest.

Co se jazykové stránky pohádky týče, jazyk je velmi spisovný a na vysoké úrovni. Pohádka je tvořena spíše delšími souvětími. Text tvoří značné množství dialogů a zápisů přímé řeči. Zde se projevuje jedna odlišnost, většina textů využívá pro zaznačení přímé řeči horní a dolní uvozovky, zde je však přímá řeč označena dlouhou pomlčkou, vždy však pouze na začátku věty: „ – *Neplač holčičko, říkal jí starý pán, zatímco přivolával sluhu, jenž jim pak oběma přinesl citronovou šťávu, Dunka ji milovala. – Narodila ses jako kněžna, pravíval, s tím nic nenadělaš, tvoji rodiče to s tebou myslí dobře.*“⁴⁰ Považujeme také za vhodné zmínit, že pohádka má značný spád, děj ubíhá velmi rychle a za krátkou dobu je vypravěč čtenáři předat co nejvíce informací. To se vypravěči daří díky používání velkého množství nejrůznějších sloves. Využívá se zde dokonce přísudek vyjádřený citoslovcem hajdy či odtud. Celkově však pohádka oplývá bohatým jazykem, který svou pestrostí může u žáků vyvolávat bohaté smyslové vnímání.

Dílo *Důkaz pravdy* jsme vybrali, neboť si myslíme, že pohádka je jedním ze základních žánrů, se kterým se žák setkává již od útlého dětství, a proto je mu blízká. Jak již bylo uvedeno výše, díky hlavnímu tématu lze uplatnit mezipředmětové vztahy s občanskou výchovou.

---

⁴⁰ LEGÁTOVÁ, Květa. *Důkaz pravdy*. In: *Pohádky z Moravy.*, s. 123.

Myslíme si však, že pohádku lze využít také pro její části, které obsahují prvky charakteristiky. Proto tak může při vytvoření vhodných úloh dojít k integraci literatury a slohové výchovy. Potenciál pro nás pohádka má také díky pověsti, kterou v rámci příběhu dědeček vypravuje Duncce. Může tak dojít k zopakování literární teorie a toho, co je to pověst. Případně lze na tuto aktivitu navázat také tvůrčím psaním žáků, kdy žáci mohou zkusit napsat vlastní pověst na základě zadání klíčových slov. Poté tuto pověst porovnájí s tou, kterou vyprávěl dědeček Duncce.

Didaktický potenciál vidíme také v osobnosti Dunky. Ukazuje nám, že princezna se nemusí chovat přesně tak, jak se od ní očekává, a že princezna může být také sama sebou. Proto s žáky můžeme rozvést i téma o tom, zdali je nutné se chovat přesně tak, jak se od nás očekává, nebo se můžeme chovat sami podle sebe s tím, že stále splňujeme určitá očekávání. Dunka zároveň slouží jako důkaz toho, že když člověk opravdu něco chce, dosáhne toho. Byť v průběhu cesty čeká plno strastí, pádů a neúspěchů, je potřeba vstát a jít si za svým cílem dál. Díky těmto vlastnostem Dunky tak můžeme otevřít téma motivace v našich životech.

Myslíme si tedy, že díky postavě Dunky můžeme s žáky hovořit o otázkách předsudků, motivace či společenských očekávání. Je tak patrné prolnutí s občanskou výchovou. Nám jde však primárně o využití textu v hodinách českého jazyka. Při práci s pohádkou lze uplatnit čtenářské strategie, například strategii hledání souvislostí s vlastním životem, kdy s žáky můžeme řešit, zdali oni sami museli někdy něco dokazovat, zdali taky někdy neposlechli autoritu a jaké to pro ně mělo následky. Díky vhodně zvoleným úlohám můžeme potenciál pohádky využít také v hodinách slohové výchovy. A to například při popisu. Žáci mohou popisovat nejen postavy (princeznu, starou bábu Apolenu nebo víly z lesa), ale i prostředí (kouzelný les, zámek, chalupa staré báby) nebo předměty (kouzelné zrcátko).

3.4 Vladimír

Posledním dílem, které jsme vybrali pro didaktické zpracování, je rozhlasová hra *Vladimír*. Tato hra byla vydána v souboru rozhlasových her *Posedlá a jiné hry*, a to konkrétně v roce 2004.

Jak již samotný název napovídá, celé dílo se věnuje osobě jistého Vladimíra. Postupně se čtenář dozvídá, že se jedná o mladého muže, který míří na frontu do války. Vladimír se s ostatními postavami vystupujícími v díle setkává ve vlaku, který jede do Prahy. Proto můžeme vlak a Prahu označit jako prostor, kde se děj odehrává. Časově je dílo zasazeno

do období druhé světové války, což lze vyvodit jednak z toho, že Vladimír míří do války, a jednak z toho, že je v textu použito slovo rajch.

Válka se však v díle výrazně neprojevuje a není hlavním tématem. Za hlavní téma můžeme označit náhodně vzniklý vztah dvou lidí. Nejedná se primárně o vztah založený na lásce, ale spíše na potřebě. Tu zažívá Vladimír, nechce totiž před nástupem na frontu být sám v cizím městě. Potřebu zažívá i jeho potencionální láska, Táňa, jež pracuje v Praze jako totálně nasazená. Jako jedna z mála takto pracujících však práci vykonává ráda a s potěšením, jak sama uvedla: „*Jsem zde zaměstnaná. V totálajnzacu, jestli vám to něco říká. Vyrábíme takzvané kremlajstny do fau cvaj... Není to zas taková otrava, aspoň pro mě. Já jsem se do strojů zamilovala. Do šroubořezek, vrtaček, listů, do všech...I když děláme dvanáctky – šedesát ženských v zapárené hale bez oken.*“⁴¹

Vzhledem k tomu, že se příběh odehrává na pozadí druhé světové války, nachází se zde právě motivy spojené s válkou. Jedním z výrazných motivů je strach. Vladimír se nebojí války a fronty, bojí se samoty před nástupem. Táňa se nebojí o Vladimíra či jeho samotného, ale bojí se reality, která se děje kolem ní. Jednak má strach z letadel, která hrozí nálety na Prahu, dále se bojí potkávat vysoké příslušníky armády a na konci příběhu se bojí o maminku Vladimíra, neboť ví, že se za ní nevrátí ani Vladimír, ani jeho bratr. Dalším výrazným motivem je dialog. Jak již bylo zmíněno výše, rozhlasové hry Legátové jsou založeny na dialozích. V tomto díle se však dle našeho názoru jedná o velmi citlivě realizovaný dialog mezi dvěma lidmi, kdy tento dialog tvoří jistý motiv. Jako motiv jej označujeme z toho důvodu, že společně strávený čas dvou mladých lidí je založen právě na dialogu.

Dialog tvoří základ promluv mezi postavami. Nejen mezi těmi hlavními, ale i mezi postavami na začátku díla, kdy mezi sebou komunikují cestující ve vlaku. Vzhledem k tomu, že je dílo založeno na dialozích a že se jedná o rozhlasovou hru, nevyskytuje se v textu vypravěč. V textu však můžeme objevit scénické poznámky.

Z již výše popsaného vyplývá, že literárním druhem analyzované ukázky je drama. Konkrétně bychom uvedli, že žánrově se jedná o rozhlasovou hru, která je psaná prózou.

Rozhlasová hra *Vladimír* může čtenáře zaujmout i svou jazykovou vrstvou a vybranými jazykovými prostředky. Nelze tvrdit, že text je napsán ryze spisovně. Promluvy postav totiž často obsahují nespisovné či alespoň hovorové výrazy, jako např. *šalina, hic, krásnej, vlněnej, hejbat, v gypsu, vod tý doby atd.* Nevšednost textů tkví také v častém používání německých

---

⁴¹ LEGÁTOVÁ, Květa. Vladimír. In: LEGÁTOVÁ, Květa. *Posedlá a jiné hry*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 20. ISBN 80-7185-641-X.

výrazů, zejména v momentech, kdy ve vlaku promlouvá Vladimír. S Táňou v Praze však poté mluví plynule česky. Táňa ve svých promluvách také využívá němčinu když odpovídá Vladimírovi ve vlaku, podruhé když už jsou spolu v Praze, to ale už používá německé výrazy v přejaté formě, např.: *fau cvaj, kremlajstny či mišlink*. Za velmi zvláštní považujeme, že autorka čtenářům neposkytuje alespoň základní slovníček, díky kterému by si čtenář neznalý němčiny mohl německy psané promluvy přeložit.

Skutečnost, že německé pasáže nejsou přeloženy, se však velmi hodí právě učitelům, kteří by chtěli daný text využít ve svých hodinách. Může tak dojít k vhodnému naplnění mezipředmětových vazeb, a to s německým jazykem. Jako jedna z možností se jeví ta, kdy si žáci mohou v rámci výuky německého jazyka německy psané pasáže přeložit a přestylizovat překlad tak, aby se hodil do jazyka daného díla. Při návrhu takové aktivity však můžeme klidně narazit i na to, že se na dané škole nevyučuje německý jazyk. Poté mohou žáci využít digitální překladač, díky čemuž dojde k práci s technikou a naplnění mezipředmětové vazby s informatikou.

Hlavní mezipředmětovou návaznost vidíme v propojenosti s dějepisem. Na základě textu se totiž žáci dozvídají o tom, jak vypadal život za druhé světové války, že existovalo něco jako totální nasazení, či to, že do války rukovali velmi mladí lidé. Dále se žáci mohou dozvědět o uzavření vysokých škol, řízených popravách atd. Tyto informace se tak mohou stát základnou pro následnou výuku tématu druhé světové války a jejích projevů v Československu. Naopak však můžeme tvrdit i to, co jsme tvrdili již u interpretace *Jozovy Hanule*. A to právě to, že je mnohdy užitečnější, že žáci znají kontext druhé světové války a pochopí tak literární texty lépe, zejména souvislosti. I u tohoto textu platí fakt, který jsme psali u *Jozovy Hanule* a to, že před prací s textem z díla Vladimír můžeme v jiných částech výuky českého jazyka pracovat s odborným textem o válce atd.

Autorka nám předkládá text, jehož hlavním prostorem je Praha v období druhé světové války. Žákovu pozornost můžeme obrátit k místu jeho bydliště či místu školy a řešit to, jak se válka projevovala v jejich místním regionu. V textu se vyskytují pojmy jako továrna pro totálně nasazené, protiletický kryt či potravinové lístky. A právě na téma druhé světové války v místním regionu žáků by mohla být připravena projektová výuka, která by byla založena na tom, zdali se v daném místě vyskytovaly protiletické kryty, případně kde byly, jaká je jejich historie, zdali musely být využity. Dále by se žáci mohli věnovat tomu, jaké byly životní podmínky v době války v daném místě, kde přesně se vydávaly potravinové lístky, jak vypadaly, co se za ně dalo koupit. V rámci jisté finanční gramotnosti se žáci mohou věnovat porovnání cen tehdy a dnes. A v neposlední řadě se mohou žáci věnovat osobním příběhům,

které zažili obyvatelé jejich místního regionu. Buď může být zorganizována beseda s pamětníkem, nebo mohou být čteny nejrůznější paměti a rozhovory. Další aktivity by bylo možné naplnit také prací s historickými prameny – kroniky, deníky atd.

Dalším didaktickým potenciálem ukázky je, že s žáky můžeme diskutovat o válce. Zdáli jsou války potřebné, jestli mohou lidstvu přinést něco dobrého, ale také se můžeme bavit o tom, jak válka zasáhla člověka na úrovni psychologie, zde vidíme přesah do občanské výchovy a základů psychologie.

4 Teoretická východiska z oblasti didaktiky literatury

Vzhledem k tomu, že cílem diplomové práce je navržení didaktických námětů pro využití vybraných textů Květy Legátové na 2. stupni základní školy, považujeme za vhodné provést také stručný diskurs do didaktiky jak obecné, tak oborové.

4.1 Český jazyk a literatura a jeho ukotvení v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP)

Český jazyk a literatura (ČJL) má velmi silnou pozici v rámci RVP. Konkrétně řadíme ČJL do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. „*Tento předmět je specifický tím, že u žáků rozvíjí jejich znalosti mateřského jazyka a komunikační dovednosti. Dovednosti získané ve vzdělávacím oboru český jazyk a literatura jsou předpokladem pro kvalitní vzdělávání v dalších (školních i mimoškolních) oblastech.*“⁴² Vzdělávací obsah oblasti Jazyk a jazyková komunikace je velmi bohatý a různorodý. A proto se tradičně rozděluje do tří skupin: jazyková výchova, slohová a komunikační výchova a literární výchova. Je však jasné, že v rámci výuky dochází k prolínání těchto výchov.⁴³ Dokonce i Štěpáník uvádí, že by nemělo docházet k výraznému oddělování těchto skupin a mělo by docházet k jejich funkčnímu propojení⁴⁴. Štěpáník sice cílí zejména na propojení slohové a jazykové výchovy, ale lze tvrdit, že literární výchova může být propojena s jazykem a slohem rovněž, a to na základě práce s texty, jejich interpretacemi a reakcemi na ně.

K problematice propojování všech tří složek českého jazyka se vyjádřil také Machytka a kol. již v 70. letech 20. století. I jejich tvrzením bylo, že mezi jednotlivými složkami předmětu český jazyk existuje těsná souvislost. „*Tuto souvislost vyjadřuje fakt, že všechny složky jsou vyučovány jedním učitelem a výsledky v nich se hodnotí jednou výslednou klasifikační známkou.*“⁴⁵ Důkaz sepětí těchto složek lze pozorovat totiž právě i při interpretaci textu a práce s ním. Při analýze literárního textu totiž svou pozornost věnujeme nejen obsahové stránce, ale i té formální, tj. obrazům postav, kompozici, jazyku.⁴⁶

---

⁴² VALA, Jaroslav. *Literární výchova ve škole: vzpomínky, vize, zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 180 s. ISBN 978-80-244-4481-9.

⁴³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-08-19]. Dostupné online z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

⁴⁴ ŠTĚPÁNÍK, Stanislav, Eva HÁJKOVÁ, Klára ELIÁŠKOVÁ, Ludmila LIPTÁKOVÁ a Marta SZYMAŇSKA. *Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2020, 311 s. ISBN 978-80-7489-595-1.

⁴⁵ MACHYTKA, Jaroslav, Marie KOUKALOVÁ, Jaroslava HRABÁKOVÁ a Svatopluk CENEK. *Metodika literární výchovy v 6. - 9. ročníku ZDŠ*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, s. 23.

⁴⁶ Tamtéž, s. 23.

My se rámci této práce věnujeme právě literární výchově, jejíž hlavní náplní je dle RVP, že: „žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.“⁴⁷

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura se realizuje v průběhu celého devítiletého studia na základní škole. Časová dotace pro tento obor je RVP určena na 15 hodin týdně. Není však již pevně dáno, kolik hodin by mělo být věnováno jednotlivým skupinám (jazyk, literatura, sloh). Důraz na hlubší porozumění a interpretaci literárního díla je však kladen na druhý stupeň základní školy, tj. pro 6.–9. třídu.

V rámci výuky ČJL by mělo u žáků dojít také k získání klíčových kompetencí, které rovněž vycházejí z RVP. Konkrétně se jedná o:

- „kompetence k učení (schopnost organizovat si svou práci efektivně, vyhledávání a třídění informací, užívání a porozumění termínům, poznání smyslu a cíle učení atd.);
- kompetence k řešení problémů (žák vnímá, chápe problém a navrhuje jeho řešení, žák využívá své znalosti a dovednosti k vyřešení problémů, žák kriticky hodnotí svůj postup, žák kriticky myslí atd.);
- kompetence komunikativní (žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky, žák je schopen vést diskuzi, argumentovat, žák je schopen souvislého mluveného i psaného projevu, žák rozumí různým typům textu, žák využívá informační zdroje a technologie atd.);
- kompetence sociální a personální (žák účinně spolupracuje ve skupině, žák přijímá role v pracovním týmu, žák se podílí na příjemném prostředí klimatu třídy, žák přispívá k upevnování mezilidských vztahů, žák chápe potřebu spolupracovat, žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém);⁴⁸
- kompetence občanské (žák respektuje přesvědčení druhých, žák je schopen se vcítit do situací ostatních lidí, žák projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, žák má smysl pro kulturu a tvořivost, žák se aktivně zapojuje do kulturního dění);

---

⁴⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-08-19]. Dostupné online z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

⁴⁸ Tamtéž.

- *kompetence pracovní* (žák dodržuje stanovená pravidla a závazky, přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot);
- *kompetence digitální* (žák ovládá běžně dostupná digitální zařízení, aplikace a služby, žák získává, vyhledává a kriticky posuzuje data a informace, žák vytváří a upravuje digitální obsah, žák chápe význam digitálních technologií pro lidskou společnost atd).“

Je tedy patrné, že v rámci ČJL se uplatňují všechny určené kompetence. V našem popisu jednotlivých kompetencí jsme použili ty vlastnosti a dovednosti, kterých žák nabyde právě ve výuce ČJL. Jak a kdy k tomu dojde, je však v plné díkci základních škol, které si na základě RVP zpracovávají vlastní školní vzdělávací program (ŠVP). Co se literatury týče, v rámci ŠVP již nalezneme, jaké literární žánry, směry, skupiny apod. budou v rámci ČJL vyučovány a v jakém ročníku.

4.2 Čtenářská gramotnost

Jedním z hlavních cílů ČJL je vybavit žáky čtenářskou gramotností a v průběhu studia ji zdokonalovat. Čtenářská gramotnost by samozřejmě měla být ideálně rozvíjena ve všech předmětech stejně, je však jasné, že v rámci hodin ČJL je na ni kladen největší důraz.

Čtenářská gramotnost je součástí funkční gramotnosti, díky které je člověk schopen se uplatnit ve společnosti, řešit problémy každodenního života a mít schopnost komunikovat. Dle Valy lze funkční gramotnost popsat jako „*Soubor dovedností potřebných k uplatnění ve společnosti: orientace v jízdním řádu, vyplňování formulářů, čtení návodu. Je kulturně a společensky podmíněna a usnadňuje jedinci dosahovat osobních a společenských cílů.*“⁴⁹ Jako další oblasti funkční gramotnosti označujeme: sociální gramotnost, uměleckou gramotnost, jazykovou gramotnost, informační gramotnost, přírodovědnou gramotnost a matematickou gramotnost.⁵⁰ Funkční gramotnost je tedy tvořena vyjmenovanými oblastmi, které však neexistují odděleně, ale fungují jakožto celek. Je však patrné, že čtenářská gramotnost je jistým východiskem funkční gramotnosti. A co to vlastně čtenářská gramotnost je?

⁴⁹ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*. Olomouc: Hanex, 2017. ISBN 978-80-7409-086-8, s. 23.

⁵⁰ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 23.

Vala o čtenářské gramotnosti tvrdí, že se jedná o schopnost člověka číst jak technicky správně a rychle, tak zejména efektivně.⁵¹ To znamená, že by člověk měl rozumět tomu, co čte, a měl by být schopen přečtené informace dále interpretovat, třídít a používat. Další definice čtenářské gramotnosti zní: „*čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.*“⁵² Dle metodické příručky pro rozvoj čtenářské gramotnosti by měly být rozvíjeny tyto roviny: vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognice, sdílení a aplikace.⁵³ Zajímavou myšlenku v oblasti definice čtenářské gramotnosti přináší Irena Procházková, která tvrdí, že v dnešní době nelze stanovit jednoznačnou definici čtenářské gramotnosti, neboť dnešní svět a společnost funguje v neustálých změnách a vývoji vpřed.⁵⁴

Procházková dále uvádí, že: „*současné pojetí čtenářské gramotnosti v sobě zahrnuje schopnost porozumět mnoha různým typům textu vztahujícího se k nejrůznějším situacím ve škole i mimo školu, přemýšlet o jejich smyslu a umět jej vyložit.*“⁵⁵

Čtenářskou gramotnost ovlivňují nejrůznější faktory, ty můžeme rozdělit na vnější a vnitřní. Mezi vnější faktory řadíme rodinu, školu, mimoškolní a mimorodinné faktory. Jakožto vnitřní faktory označujeme genetické predispozice, motivaci, zájem, charakter, intelektové schopnosti a čtenářské strategie.⁵⁶

Jako vnější faktor jsme uvedli rodinu. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti je zásadní, aby žák byl k četbě stimulován také v domácím prostředí. Ideálním vývojem je, když rodiče čtou dětem již od útlého věku, a budují tak jejich vztah ke knihám a četbě. Další rolí rodičů při rozvoji čtenářství může být podpora návštěv knihovny, zakoupení knih či vytvoření vhodného prostředí pro četbu. Zároveň je také vhodné, aby si rodiče s dětmi povídali o přečtených knihách, o názoru dětí na přečtenou knihu apod.

Podobnou roli hraje také škola. Myslíme si, že právě škola by žákům měla poskytovat podporu v rozvoji čtenářské gramotnosti, a to na vyšší úrovni, než jsou schopni poskytnout rodiče. Z nejrůznějších definic vyplývá, že čtenářskou gramotnost tvoří schopnost číst texty

---

⁵¹ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 23.

⁵² *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet? In: *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022, 18.1.2006 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 25.

nejrůznější povahy, interpretovat je a rozumět jim. Proto by škola měla žákům zajistit možnost pracovat s různorodými texty. Škola by zároveň měla žáky naučit, jak s texty pracovat a orientovat se v nich. Dle našeho názoru by měli zejména vyučující jazykových předmětů mít přehled v oblasti literatury pro děti a mládež. Budou tak poté schopni žákům doporučovat nejrůznější knižní tituly, díky čemuž se z žáků mohou stát pravidelní čtenáři. K tomu je však potřeba také dobrá znalost žáka, zejména pak jeho charakterových vlastností, čtenářské úrovně, domácího prostředí atd.

Čtenářství musí v dnešní době konkurovat jiným mimoškolním aktivitám, které dnešní žáci provozují, a to sociálním sítím, počítačovým hrám apod. Někteří žáci v dnešní době totiž nepovažují četbu jako mimoškolní aktivitu, ale jako jistou povinnost. Není přitom nutné číst pouze knihy, žáci by klidně mohli sáhnout po komiksech, které jsou mnohdy adaptací známých seriálů či her. Dnešní žáci také obdivují a sledují youtubery. Můžeme tak žáky přivést k literatuře, kterou napsal právě jejich oblíbený youtuber, např. Karel Kovy Kovář a jeho kniha iPohádka.

Z naší analýzy vnějších faktorů ovlivňujících čtenářskou gramotnost plyne to, že jednotlivé faktory ovlivňují čtenářskou gramotnost společně, a proto by měl být brán zřetel na všechny tyto faktory.

Čtenářskou gramotnost ovlivňují i vnitřní faktory, tj. genetické predispozice, motivace, zájem, charakter, intelektové schopnosti a čtenářské strategie. Tyto faktory mohou být rozvíjeny a zdokonalovány právě za pomoci vhodné stimulace, zejména té, která plyne z již probraných vnějších faktorů. Samozřejmě nelze u žáků změnit například genetické predispozice, můžeme ale změnit jejich motivaci či zájem o četbu. Vhodným přístupem poté lze rozvíjet také čtenářské strategie, které tvoří určitou kostru čtenářské gramotnosti. Čtenářským strategiím věnujeme posléze jednu podkapitolu.

Zmínili jsme se o tom, že čtenářskou gramotnost lze rozvíjet. Ale jakými způsoby a metodami? Dnes se předpokládá, že se čtenářská gramotnost bude rozvíjet zejména během hodiny ČJL. *„Rozvíjen má být pozitivní vztah k mateřskému jazyku jako prostředku k samostatnému získávání informací z různých zdrojů, ke zvládnutí práce s texty různých forem a zaměření, ke sdílení čtenářských zážitků a k rozvoji pozitivních čtenářských návyků. Podobně je čtenářská gramotnost v rámci vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace reflektována i ve výuce cizích jazyků; ačkoli požadavky na práci s textem jsou méně náročné než v případě českého jazyka, i zde je kladen důraz na porozumění textu, schopnost vyhledávání informací a reprodukování obsahu textu. Orientace ve světě informací, jejich vyhledávání v různých zdrojích, propojování, porovnávání a další využívání, porozumění nesouvislým textům*

pro pracovní využití, rozlišování subjektivních a objektivních informací nebo posuzování jejich důležitosti a správnosti jsou však cílovými požadavky i dalších vzdělávací oblastí (Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda nebo Člověk a svět práce) či tzv. průřezových témat (např. Mediální výchova).“⁵⁷

K rozvoji čtenářské gramotnosti přispívají také nejrůznější metody výuky. Hausenblas s Košťálovou jako ty nejfrekventovanější uvádějí čtení s otázkami, čtení s předvídaním, čtení s tabulkou předvídaní, debatu s autorem, dílny čtení, literární dopisy, podvojný deník, grafická schémata, I. N. S. E. R. T., literární kroužky, poslední slovo patří mně, QAR, řízené čtení, skládkové čtení, skládkové učení, učíme se navzájem, vlastní tvorba, vyhledávání klíčových slov či čtenářské portfolio.⁵⁸

My v rámci praktických návrhů metodických námětů některé z výše uvedených metod využijeme při plánování práce s vybranými texty Květy Legátové. Vybrané užití metody tedy budou podrobně popsány později.

Čtenářskou gramotností se zabývají také nejrůznější měření a šetření mezinárodních organizací. Česká republika se šetření ohledně čtenářské gramotnosti účastní od 90. let 20. století. „Zpočátku se jednalo o studie organizace IEA (Mezinárodní organizace pro hodnocení výsledků vzdělávání), později přibýly výzkumy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Pro účely mezinárodního výzkumu PIRLS organizace IEA, který byl v roce 1995 proveden jako první ze série mezinárodních srovnávacích výzkumů hodnotících výsledky vzdělávání v České republice, byla čtenářská gramotnost definována jako "schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/ nebo mají význam pro jednotlivce, a tyto formy používat". Podobně byla čtenářská gramotnost chápána i v rámci dalších provedených výzkumů, jako byl např. v roce 1997 mezinárodní výzkum gramotnosti dospělých IALS ("Čtenářská gramotnost je schopností používat tištěných a písemných informací pro fungování ve společnosti, k dosahování vlastních cílů a k rozvoji vlastních vědomostí a vlastního potenciálu."). Tyto definice se zaměřovaly na pojetí čtení jako nástroje k dosahování cílů, nezdůrazňovaly však aktivní a iniciativní úlohu čtenáře při porozumění a využití informací. Tento aspekt zařadil do definice pojmu čtenářská gramotnost až pozdější výzkum IEA PIRLS a zejména zatím poslední z těchto výzkumů – mezinárodní výzkum OECD

---

⁵⁷ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Čtenářská gramotnost, klíčové kompetence a současné cíle vzdělávání. In: *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022, 18.1.2006 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVAA/447/CTENARSKA-GRAMOTNOST-KLICOVE-KOMPETENCE-A-SOUCASNE-CILE-VZDELAVANI.html?oblibene=1>.

⁵⁸ KOŠTÁLOVÁ, Hana, Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ, Ondřej HAUSENBLAS a Miloš ŠLAPAL. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha, 2010.

*PISA, jenž zdůraznil schopnost čtenáře nejen textu porozumět, ale také o něm přemýšlet a uplatňovat své myšlenky a zkušenosti.*⁵⁹ V současné době se Česká republika zapojuje do šetření PIRLS a PISA.

Mezinárodní výzkum PIRLS se zabývá výzkumem čtenářské gramotnosti u žáků 4. tříd. Cyklus testování se opakuje každých pět let, ČR se účastnila v letech 2001, 2011 a 2016. PIRLS zkoumá procesy porozumění textu. Konkrétně se zkoumá to, zdali je žák schopen v textu informaci vyhledat, dále vyvodit přímé závěry, interpretovat a integrovat myšlenky a informace, zkoumat a vyhodnocovat obsah, jazyk a prvky textu. Dále se PIRLS zabývá čtenářskými záměry žáků a jejich čtenářským chováním a postoji⁶⁰. Zkoumá se také, jaké postoje má čtenář k literatuře. Je tedy patrné, že se výzkum zabývá všemi složkami čtenářské gramotnosti.

Dalším programem, který se zabývá čtenářskou gramotností je PISA. Zde dochází k porovnání úrovně patnáctiletých žáků. A to nejen v oblasti čtenářské, ale i v přírodovědné a matematické. Výzkum se realizuje jednou za tři roky, důraz je však vždy kladen pouze na vybranou dovednost.⁶¹ Mezinárodní šetření PISA se zaměřením na čtenářskou gramotnost se v ČR naposledy konalo v roce 2000.⁶²

V oblasti čtenářské gramotnosti PISA zkoumá čtenářské postupy (obecné porozumění textu, získávání informací, vytvoření interpretace, posouzení obsahu textu a posouzení formy textu).⁶³ Tyto čtenářské postupy se zkoumají na různých druzích obsahu, tj. práce se souvislými i nesouvislými texty. Úlohy v rámci testování jsou rozděleny do čtyř kategorií: osobní (osobní dopis), veřejné (oficiální dokumenty), pracovní (pokyny a návody) a vzdělávací (učební texty).⁶⁴

4.3 Čtenářské strategie

Již jsme zmínili, že jedním z cílů ČJL je rozvoj čtenářské gramotnosti. Nejlepší možností pro rozvoj čtenářské gramotnosti je literární výchova, v rámci které se čtenář může setkat s různými beletristickými texty, které se učí interpretovat. Aby žák mohl text vhodně vnímat a následně rozebírat, je nutné u něj rozvíjet čtenářské strategie.

---

⁵⁹ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² O šetření PISA. In: *Česká školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce ČR, 2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/O-setreni-PISA>

⁶³ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 26

⁶⁴ Tamtéž, s. 26–27.

Jako čtenářské strategie označujeme postupy, které čtenář při četbě provádí automaticky a které čtenáři pomáhají, aby lépe porozuměl danému textu.⁶⁵ „Čtenářské strategie totiž vlastně odpovídají čtenářským dovednostem, které zdatný čtenář provádí automaticky bez toho, aby si jejich použití uvědomoval. Až když narazíme na text, který je pro nás náročný, začínáme přemýšlet, co by nám mohlo pomoci se s ním vyrovnat – vědomě se uchylujeme ke strategiím.“⁶⁶ Mezi čtenářské strategie řadíme hledání souvislostí, kladení otázek k textu, vytváření vizuálních a jiných smyslových představ, identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu, usuzování, předvídání, syntézu a hodnocení.

Strategie hledání souvislostí je založena na konfrontaci čtenářova života s přečteným textem. Díky tomu je čtenář schopen se lépe vžít do literárních postav, je schopen lépe se přenést do místa děje. Žák se takto identifikuje s textem a dokáže text přenést do svého života, třeba jako poučení.⁶⁷ Strategii hledání souvislostí můžeme rozdělit do tří kategorií: text a já, text a svět kolem nás a text a text. Pro každou kategorii poté existuje sada otázek, které lze použít:

---

⁶⁵ WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie: 1. díl – Co jsou čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Most: ABECEDA – občanské sdružení, 2022, 21.10.2010 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ KREJČÍ, Veronika. Čtenářské strategie. In: *Didaktika českého jazyka pro 1. stupeň ZŠ a MŠ* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/ctenarska-gramotnost/ctenarske-strategie>.

Text a já	Text a svět kolem nás	Text a text
Co mi to připomíná z mého života?	Setkal jsem se s podobnou situací i v reálném světě?	Četl jsem nějakou podobnou knihu?
Stalo se mi něco podobného, když jsem...	V čem je tento text podobný situacím, které se mohou přihodit?	Tato kniha mi připomíná (jinou knihu), protože...
Kdyby se mi to stalo, tak bych...	Tato část mi připomíná reálnou situaci, protože...	Už jsem někdy četl o něčem podobném?
Tato část mi připomíná...	Pochopil jsem, co mi chtěl autor říct?	V čem je text podobný ostatním textům, které jsem již přečetl?
Cítím se jako (postava), když (v jaké situaci)...	V čem je situace jiná, než ji známe?	V čem je text odlišný od ostatních textů, které jsem přečetl?

Čtenář by si měl v průběhu četby pokládat také otázky, jedná se tak o strategii kladení otázek. „*Tato strategie umožní žákům přirozeně projevat zvědavost a začít komunikovat s textem pomocí svých očekávání. Nacházejí smysl čtení. Stávají se méně závislí na učiteli a jeho dotazech. Častým poslechem modelování a svými opakovanými pokusy se pak učí klást otázky směřující k podstatě textu.*“⁶⁸ Rozvoj strategie kladení otázek by měl probíhat postupně. Nejdříve klademe otázky takové, na které žák najde odpovědi v textu. Následně takové otázky, při nichž je potřeba odpovědět dedukovat tím, že analyzujeme text a jednotlivé jeho části spojujeme. Poslední částí jsou takové otázky, kdy se pro odpověď musíme obrátit k jiným zdrojům.⁶⁹ Při rozvoji strategie kladení otázek můžeme žákům nabídnout znění otázek, na které budeme odpovídat, napsat je na tabuli či promítnout. Znění otázek volíme i podle toho, v jaké části četby je pokládáme:

⁶⁸ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 42.

⁶⁹ Tamtéž, s. 39–40.

Před čtením	V průběhu čtení	Po čtení
Co si myslím, že se v příběhu bude odehrávat?	Co dalšího se v příběhu přihodí?	Jak jsem se cítil, když...?
Co se asi v textu naučím?	Jak se postava cítí?	Proč si myslíš, že autor...
Proč autor vybral takový název?	Jak postava problém vyřeší?	Co je hlavní myšlenka textu?
Za jakým účelem autor text napsal?	Co by se stalo, kdyby...	Jaký je můj názor na...
Kdy se příběh odehrává?	Proč se ... přihodilo?	Souhlasíš s tím, co autor řekl?

Velmi důležité je také vytváření smyslových představ. Cílem této strategie je, aby si žáci přečtené informace z textu co nejživěji a nejrealističtěji představili, a nejlépe všemi smysly. Smyslové vnímání mohou žáci vyjádřit různě: malbou, gestem, zanotováním melodie atd. Žáků se můžeme také doptat, jakou vůni či barvu si za textem představují, jaký slyší zvuk apod.

Určování podstatných informací a myšlenek se řadí také mezi čtenářské strategie. Určování podstatných informací a myšlenek žáci využijí zejména u textů odborné povahy, kdy mohou vytvářet osnovu či zápis. Hlavní myšlenky však samozřejmě hledáme i v beletristických textech.

Při práci s beletristickými texty uplatníme také strategii usuzování. Jedná se o strategii, v rámci které propojíme naši vlastní zkušenost s informacemi v textu. Na základě usuzování často dojdeme k závěru, který v textu není přímo napsaný a my jako čtenáři jsme k němu došli i za pomoci „čtení mezi řádky.“⁷⁰ Můžeme například na základě usuzování přemýšlet nad tím, v jakém ročním období se děj odehrává (na základě oblečení postav či projevů počasí), jaké jsou vztahy postav (na základě jejich chování) atd.⁷¹ Usuzování opět můžeme podnítit otázkami:

- *Co si myslíš, že hrdina skutečně myslel, když řekl...?*
- *Proč hrdina jednal, myslel, hovořil právě takto?*
- *Jaké je poselství příběhu?*
- *Jak se asi hrdina cítí?*

⁷⁰ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 47.

⁷¹ KREJČÍ, Veronika. Čtenářské strategie.

S usuzováním souvisí také strategie předvídání, kdy se snažíme ze základních nápověd z textu a také na základě našich zkušeností vyvodit, co se bude v příběhu dít. Předvídání můžeme použít jak před čtením (o čem asi dílo bude, jaké budou postavy, jaký bude časoprostor), tak během čtení (co se odehraje v další části).

Strategie syntézy a shrnování již patří kognitivně mezi náročnější činnosti. Cílem této strategie je shrnout a stručně vlastními slovy popsat nejdůležitější informace v textu. „Při shrnování by měl žák zvládnout: vytáhnout nejdůležitější informace z textu, uspořádat události ve správném pořadí a převyprávět je vlastními slovy tak, jak jdou za sebou.“⁷² Při shrnování je proto důležité, aby si žák osvojil následující dovednosti:

- vytáhnout z textu klíčové informace a myšlenky;
- odlišit podstatné od méně důležitého;
- napsat jen tolik, abychom vystihli to podstatné;
- psát stručně a výstižně poznámky a používat při tom klíčová slova a fráze, která nejlépe vystihnou podstatu sdělení.⁷³

Poslední uplatňovanou čtenářskou strategií je hodnocení. Ve fázi hodnocení dochází k vyjádření čtenářova názoru na četbu, ať už na četbu jako na celek, nebo na jednotlivé vrstvy (postavy, jazyk, příběh atd.). Žáky bychom měli učit hodnotit knihu nejen po čtení, ale také před čtením. K tomu lze využít test pěti prstů, při kterém uplatníme tento postup:

- „Vyber si knížku, kterou by sis chtěl přečíst.
- Otevři knížku někde uprostřed.
- Přečti si stránku, nejlépe nahlas či šeptem, ať vidíš, která slova ti dělají problémy.
- Pokaždé, když narazíš na slovo, kterému nerozumíš, zvedni jeden prst.
- Pokud jsi před dokončením stránky zvedl/a všech pět prstů, pak je knížka pro tebe zatím moc těžká. Odlož ji na později.“⁷⁴

Závěrem této teoretické didaktické části považujeme za nutné popsat ještě způsob organizace jednotlivých námětů. Náměty jsou navrženy tak, aby respektovaly EUR model. Jedná se o model, který zastává myšlenky konstruktivismu. Základem tohoto směru je, aby aktivita ve výuce byla naplňována žáky. Učitel by žákům měl sloužit pouze jako

---

⁷² VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 51.

⁷³ Tamtéž, s. 51.

⁷⁴ VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*, s. 55.

průvodce či pomocník. K tomu se využívá právě EUR model, přičemž zkratka EUR se skládá z prvních písmen tří základních slov.

Písmeno E symbolizuje evokaci, tedy moment, kdy by si žáci měli vybavovat prekoncepty či asociace spojené s daným tématem. Učitel by v rámci evokace měl nechat aktivitu na žácích, měl by je nechat mluvit, vést a povzbuzovat je k myšlení a pozorně jim naslouchat.⁷⁵ Evokační fáze slouží k zaktivizování žáků, zejména jejich kognitivních procesů. Dále slouží ke vzbuzení zájmu žáků o dané téma.⁷⁶ Fázi evokace realizujeme v úvodu výukové jednotky či v úvodu konkrétního tématu.

Písmeno U symbolizuje slovo uvědomění. V rámci této fáze si žák uvědomuje nové informace, zpracovává je, třídí a propojuje s dosavadním věděním. *„Žáci se setkávají s novými informacemi a myšlenkami jak prostřednictvím čteného textu, poslechu přednášky, výkladu, tak i prostřednictvím shlédnutí filmu, experimentování či diskuze. Nové myšlenky a informace spojují se svou vlastní strukturou vědomostí tak, aby výsledek dával nový, přesnější smysl.“*⁷⁷ Dalším cílem této fáze je udržet zájem žáka o dané téma.

Písmeno R symbolizuje reflexi, kde žák přemýšlí o tom, co se právě dozvěděl a naučil, a hlavně si upevňuje nově získané vědomosti. Žáci uvažují o tom, co nového se naučili, a dále třídí, sjednocují a reflektují své poznání.

---

⁷⁵ GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Petr NOVOTNÝ. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: Hanex, 2000, s. 26 Edukace. ISBN 80-85783-28-2.

⁷⁶ Tamtéž, s. 27.

⁷⁷ Tamtéž, s. 27.

EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část diplomové práce se věnuje předložení návrhů využití vybraných textů Květy Legátové na 2. stupni základní školy. V rámci empirické části budou zpracovány ukázky z děl *Želary*, *Jozova Hamule*, *Důkaz pravdy* a *Vladimír*. Tyto texty již byly didakticky interpretovány a analyzovány v kapitole č. 3. V empirické části tak budou pouze předloženy náměty pro práci s ukázkami z těchto textů.

Didaktické náměty budou zpracovány tak, aby sloužily vyučujícím českého jazyka. Nejprve bude didaktický námět zpracován do souhrnné tabulky. Toto úvodní shrnutí bude obsahovat doporučený ročník, ve kterém by měl být námět využit; dále soupis metod a výukových forem; chybět nebude ani soupis klíčových kompetencí, které lze díky práci s texty naplnit; didaktické náměty dále budou obsahovat výčet mezipředmětových vztahů. V neposlední řadě bude úvodní shrnutí obsahovat také očekávaný výstup z RVP, kterého může být díky práci s vybraným textem dosaženo. Zde se budeme snažit uvést jak očekávaný výstup z oboru Český jazyk a literatura, tak případně z dalších oborů, které budou do práce díky mezipředmětovým vztahům promítnuty. Základní informací úvodního sdělení je také stanovení základních výukových cílů. Shrnující tabulka bude obsahovat také stručný scénář námětu.

Nutno podotknout, že všechny náměty pro práci s texty jsou připraveny v myšlenkách EUR modelu. Je tedy nutné, aby žák během 45 minut prošel fázemi evokace, uvědomění a reflexe a také, aby hlavním činitelem aktivity byl právě žák sám. Uvědomujeme si, že některé náměty jsou zřejmě velmi obsáhlé a jejich splnění může trvat déle než 45 minut. Tento fakt záleží na charakteristice jednotlivých tříd, kterou zná nejlépe právě vyučující, a tak je na něm, aby si námi připravený námět přizpůsobil své třídě, případně si z něj vybral pouze určité pasáže.

Poslední položkou, kterou didaktické náměty budou obsahovat, jsou pracovní listy. Tyto pracovní listy jsou vytvořeny pro práci žáků. Závěrem lze tedy o empirické části diplomové práce říci, že se jedná o předložení uceleného a kompaktního souboru námětů pro práci s vybranými texty Květy Legátové, ke kterým je zpracována metodická příručka, případně pracovní list. Zároveň musíme také podotknout, že tyto náměty nebyly nikdy ověřeny v praxi.

5 Důkaz pravdy

Prvním předkládaným textem k využití ve výuce literatury na 2. stupni základní školy je pohádka *Důkaz pravdy*. Tato pohádka vyšla v souboru Antonína Bajaji, *Pohádky z Moravy*.

Při práci s textem pohádky budeme v úvodu pracovat s textem jakožto s celkem, byť rozděleným do dílčích částí. Myslíme si totiž, že je vhodné, aby se žáci nejdříve seznámili s celou pohádkou. Jakmile budou všichni žáci seznámeni se zněním pohádky, s jejími postavami, časoprostorem apod., bude následovat podrobnější didaktická interpretace a analýza vybraných ukázek.

Vzhledem k tomu, že se žánrově jedná o pohádku, úvodní hodinu výukového bloku o Důkazu pravdy zahájíme úvodem do literární teorie pohádky. Výuková jednotka však nebude vystavěna na monotónní frontální výuce, ale na aktivitě žáků. V rámci úvodní hodiny by si žáci měli uvědomit, co je to pohádka, jaké jsou její znaky, jaké pohádky žáci sami znají apod.

Druhá výuková jednotka bude již patřit práci s pohádkou *Důkaz pravdy*. Bude se jednat o hodinu, v rámci které si žáci sami zkusí definovat princeznu. Svou vlastní definici a popis princezny následně srovnají s charakteristikou princezny, která je hrdinkou pohádky *Důkaz pravdy*. K tomuto porovnání dojde na základě práce s ukázkou.

Třetí hodina již bude patřit pouze práci s textem. Žáci budou rozděleni do skupin. Každá skupina dostane jeden úryvek z textu. Úkolem skupiny bude si úryvek přečíst, vypsát si z něj základní informace a doplnit otázky v pracovním listu. Skupina si bude muset poznámky připravit tak, aby podle nich byla schopna zbytku třídy, tj. ostatním skupinám, převyprávět obsah své ukázky. Ostatní skupiny si budou na základě vyprávění svých spolužáků doplňovat otázky v pracovním listu. Tato aktivita byla zařazena proto, aby se formovala skupinová práce. Dále také, aby žáci třibili svůj mluvený projev a aby posluchači byli schopni vnímat a přijímat informace, případně se na ně doptávat. Závěr této jednotky bude patřit shrnutí, díky kterému třída společně provede úvodní analýzu textu. Cílit budeme na analýzu postav, časoprostoru, hlavního tématu, námětu a samotného obsahu. Je zřejmé, že třetí výuková jednotka je velmi obsáhlá a časově náročná. Proto počítáme s tím, že návrh aktivit pro třetí výukovou jednotku bude realizován do více jednotek. To již záleží na charakteristikách třídy a konkretizaci práce dle třídních možností. Závěrečná výuková jednotka bloku o této pohádce bude pojata formou projektové výuky.

Byť jsme nyní postup práce s pohádkou rozdělili do jednotlivých hodin, jedná se pouze o časový návrh. V dalších kapitolách se budeme věnovat detailnímu rozboru jednotlivě naznačených jednotek, lze říci, že do jisté míry bude provedena didaktická analýza. Tyto dílčí

kapitoly nebudou pojmenovány dle pořadí navržených jednotek, tj. první výuková jednotka, druhá výuková jednotka atd., ale budou nazvány jako Námět 1, Námět 2 atd.

5.1 Námět 1

Didaktické shrnutí námětu 1	
Výukové cíle	<p>Žák vlastními slovy charakterizuje žánr pohádky.</p> <p>Žák uvede základní znaky pohádky.</p> <p>Žák vyjmenuje příklady názvů pohádek a také autory pohádek.</p> <p>Žák vyřeší šifry.</p>
Metody	Práce s kartičkami, myšlenkový had, pětílístek, pojmová mapa
Organizační forma	kooperativní výuka, skupinová práce, individuální forma
Pomůcky	kartičky se zašifrovanými názvy pohádek, pracovní list
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zašifrované pohádky (práce s kartičkami) 2. Myšlenkový had 3. Pojmová mapa na téma Znaky pohádek 4. Práce s pracovním listem 5. Pětílístek
Očekávaný výstup	<i>„ČJL-9-3-06 rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele“⁷⁸</i>
Doporučený ročník	6. ročník ZŠ (1. ročník gymnázia)

⁷⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Klíčové kompetence	kompetence sociální, kompetence k řešení problému, kompetence jazyková a komunikační
Mezipředmětové vztahy	X

Než dojde k práci se samotným textem pohádky, považujeme za vhodné absolvovat s žáky úvodní hodinu do problematiky pohádek. Námět je zpracován tak, aby bylo zjištěno, jaké prekoncepty již žáci mají, a aby se jednotlivé prekoncepty sjednotily. Zároveň tato úvodní teoretická hodina slouží jako výchozí bod pro práci s dalšími pohádkovými texty.

Úvodní jednotka byla takto navržena i na základě RVP. V rámci RVP se vyskytuje výstup: „ČJL-9-3-06 rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele.“⁷⁹ Tento výstup bude naplněn, neboť s žáky budou vedeny takové aktivity, aby si uvědomili samotný pojem žánru pohádka, její znaky, funkce. Žáci mohou uvést také známé autory pohádek, ať už světové, české, či regionální.

Hodina bude vedena formou EUR modelu. V rámci části evokace se budeme snažit vyvolat v žákovi to, co již o pohádkách ví, co v něm evokují, jaké vznikají asociace apod. Úvodní aktivitu evokační fáze bude tvořit práce s obrázkovými kartičkami. Na těch budou vyobrazeny ikony a symboly, na jejichž základě by žáci měli poznat známé pohádky. Žáci budou pracovat ve skupinách. Lze zorganizovat také soutěž mezi skupinami, která skupina jako první pozná všechny pohádky. Další evokační aktivitou, lze říci i aktivizační, bude hra, tzv. myšlenkový had. Před začátkem této aktivity si všichni žáci stoupnou. Žáci si budou brát slovo tak, jak sedí v lavicích a řadách za sebou, tzn. budou suplovat pohyb hada. Úkolem žáků bude, aby řekli jeden pojem, který se pojí s pohádkou. Ať už znak, autora, funkci apod. Tato aktivita u žáků podporuje kreativní myšlení a také pozornost.

Ve fázi uvědomění bude již pracovat celá třída dohromady. Metodou pojmové mapy budou žáci na tabuli zapisovat pojmy, které se pojí s pohádkou. V této fázi by měli být schopni odpovědět všichni žáci, a to právě díky předchozí aktivitě. Následovat bude práce s pracovním listem, v rámci kterého žáci shrnou základní znaky pohádek.

Závěrečná fáze hodiny, tedy reflexe, bude patřit shrnutí, kdy žáci vytvoří metodou pětilítku shrnutí žánru pohádky. V prvním řádku bude uvedeno slovo pohádka, ve druhém řádku žáci

⁷⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

napíší dvě adjektiva pojící se s pohádkou, následně tři verba. Na dlouhý řádek žáci napíší větu alespoň o pěti slovech o pohádce. Poslední řádek bude patřit názvu jejich oblíbené pohádky.

5.2 Námět 2

Didaktické shrnutí námětu 2	
Výukové cíle	<p>Žák vlastními slovy charakterizuje hrdinku.</p> <p>Žák přečte předkládaný text.</p> <p>Žák odpoví na pokládané otázky.</p> <p>Žák porovná charakteristiky dvou postav.</p> <p>Žák odhadne vývoj příběhu.</p>
Metody	práce s textem, kladení otázek, brainstorming
Organizační forma	kooperativní práce, samostatná práce
Pomůcky	Lepicí papírky, ukázka z textu
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kladení otázek (vzhled princezny) 2. Brainwriting (psaní vlastností na lepicí papírky) 3. Rozdělení vlastností dle kritérií a rozlišení charakteristiky na vnější a vnitřní 4. Práce s textem 5. Vytyčení pěti klíčových slov pro popis princezny 6. Diskuze o všeobecných vlastnostech princezen 7. Předvídání budoucího děje

Očekávaný výstup	„ <i>VO-9-1-05</i> objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti“ ⁸⁰ „ <i>ČJL-9-3-01</i> uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám“ ⁸¹
Doporučený ročník	6. ročník ZŠ (prima gymnázia)
Klíčové kompetence	kompetence sociální, kompetence k řešení problému, kompetence jazyková a komunikační
Mezipředmětové vztahy	Člověk a společnost

V rámci druhého námětu se již budeme věnovat konkrétní vybrané pohádce *Důkaz pravdy*. Žáci budou seznámeni s tím, že v rámci jednotky se ještě neseznámíme s celým zněním pohádky, ale pouze s její částí.

Tento námět slouží k tomu, aby si žáci sami zkusili charakterizovat hrdinku pohádky. Budeme zde cílit také na strategii vytváření představ, a to právě při charakteristice princezny. Tyto aktivity s žáky zrealizujeme v části evokace. Žákům budeme pokládat níže uvedené otázky a odpovědi můžeme ústně rozebrat.

- *Jakou vůni ti připomíná princezna?*
- *Jaké oblečení princezny nosí?*
- *Jakou barvu oblečení princezny nosí?*
- *Jak princezny mluví? Jaký mají hlas?*
- *Co typického se nachází v pokoji princezen?*
- *Jaké je oblíbené jídlo princezen?*
- *Která volnočasová aktivita je pro princezny typická?*

⁸⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 58.

⁸¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Druhým úkolem evokace bude napsat šest informací o tom, jak by měla princezna vypadat, jak by se měla chovat, jak by měla mluvit atd. Žáci tyto informace napíší na lepicí lístečky, které následně budou skupiny lepit na tabuli, a to do předem připravených kategorií (vzhled, chování, zájmy, vlastnosti atd., případně mohou žáci kategorie vymyslet). Tyto kategorie žákům řekneme dopředu.

V rámci fáze uvědomění budou žáci pracovat s ukázkou z pohádky, konkrétně se bude jednat o ukázkou ze začátku textu, ve které je charakterizována hrdinka pohádky. Po přečtení úryvku žáci napíší pět klíčových slov, které charakterizují princeznu Dunku a poté ji porovnájí s jejích ideálem princezny. Následně s žáky povedeme diskuzi nad tím, zdali je vhodné, aby se princezna Dunka lišila svými vlastnostmi oproti očekávanému ideálu princezny.

V části reflexe žáci napíší ve třech větách, o čem zřejmě pohádka bude. Jejich předvídání by mělo být založeno na základě znalosti charakteristiky princezny Dunky a názvu pohádky.

Námět 2 obsahuje takové aktivity a úkoly, které splňují očekávané výstupy z RVP. Z pohledu českého jazyka a literatury je naplňován výstup: „*ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla.*“⁸² K naplnění tohoto výstupu dojde částečně, a to díky tomu, že po přečtení ukázky bude žák schopen reprodukovat text a na základě četby provést charakteristiku hrdinky. Ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost může být naplněn výstup: „*VO-9-1-05 objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti.*“⁸³ K naplnění tohoto výstupu dojde díky vedené diskuzi ve fázi uvědomění, kdy bude s žáky vedena debata o tom, zdali je vhodné, aby princezna byla jiná, než se od ní očekává. S žáky se tak můžeme dotknout témat, jako jsou ideály, předsudky, odlišnosti od očekávané normy a jejich akceptace.

5.3 Námět 3

Didaktické shrnutí námětu 3	
Výukové cíle	<p>Žák přečte určený text.</p> <p>Žák zodpoví položené otázky.</p> <p>Žák interpretuje přečtený text.</p> <p>Žák se vyjadřuje kultivovaně a srozumitelně.</p>

⁸² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

⁸³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 58.

Metody	práce s textem, myšlenková mapa, didaktická hra (slovní pingpong), přednes
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma
Pomůcky	ukázky textu, pracovní list
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Slovní pingpong 2. Shrnutí postavy Dunky 3. Skupinová práce (četba ukázky, sestavení děje) 4. Shrnutí děje s celou třídou
Očekávaný výstup	<p>„<i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i></p> <p><i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.</i>“⁸⁴</p>
Doporučený ročník	6. ročník ZŠ (prima gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	X

⁸⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Další námět, který překládáme, se již zaměřuje na práci s textem pohádky. Celý tento námět je připraven tak, aby došlo k seznámení žáka s textem. Domníváme se, že je vhodné, aby žáci přečetli celou pohádku. Myslíme si však, že časově by bylo velmi náročné, aby třída společně pohádku přečetla. Proto jsme námět 3 zpracovali takovým způsobem, který je časově úsporný a zároveň efektivní.

V úvodní části, evokaci, si žáci společně připomenou, kdo je hrdinkou pohádky. K tomu využijeme slovní pingpong. Tato aktivita je založena na tom, že jeden z žáků tzv. vykopne a řekne jeden údaj o hrdince. Následně si přebírá slovo druhý žák a řekne další údaj. A takto se žáci ve dvojici střídají do doby, kdy si již nevybavují další informaci, případně do doby vypršení časového limitu. Na tuto aktivitu považujeme za vhodné vyhradit pět minut. V rámci této doby dojde jak ke hraní hry, tak společnému shrnutí informací o hrdince.

Hlavní činnostní fáze žáka, uvědomění, bude založena na kooperativní práci. Žáky ve třídě rozdělíme do šesti skupin.⁸⁵ Je však nutné myslet na to, že čtenářská úroveň žáků může být různá, proto skupiny vytvoříme tak, aby se ve skupině vyskytovali čtenáři sobě rovní. Tím myslíme, že v každé skupině budou žáci na podobné čtenářské úrovni. Tuto diferenciaci můžeme podpořit také náročností ukázky. To znamená, že skupinám s výkonnějšími čtenáři dáme ukázky delší či náročnější a naopak. Zároveň rozdělíme pohádku do pěti jednotlivých částí. Každá skupina obdrží jednu část textu a k tomu příslušný pracovní list.

Úkolem skupiny bude dát dohromady příběh pohádky. Každý člen skupiny dostane jednu ukázkou a k ní otázky. Žák si přečte text a na otázky odpoví. Otázky žák obdrží na samostatném papíře zvlášť. Zároveň si žáci mohou napsat poznámky tak, aby byli schopni o své části referovat. Jakmile budou všichni žáci ve skupině hotoví, začne první žák, tj. žák, který pracoval s ukázkou č. 1 a spolužákům ve skupině přiblíží, o čem byla jeho ukázka. Žáci si mohou psát poznámky. Takto se vystřídají všichni žáci ve skupině a společně se vlastně dozví, o čem pohádka byla. Touto aktivitou cílíme na více složek žáka a to na jeho čtenářskou gramotnost (porozumění a vnímání textu, jeho interpretaci a analýzu, tak na vyjadřovací dovednosti s podporou mluveného projevu. V rámci této aktivity dojde také k rozvoji týmové práce a dalších soft skills. Dalším plusem této aktivity je, že žáci, kteří nebudou přednášet, budou muset přednášející poslouchat a zapisovat si poznámky. Rozvíjíme tak také žákovo vnímání a soustředění.

V poslední části, reflexi, dojde ke společnému shrnutí obsahu pohádky. Pro tuto část využijeme metodu myšlenkové mapy. Výchozím bodem bude název pohádky. V rámci této

---

⁸⁵ Pozn.: Tento počet byl zvolen na základě práce s modelovou třídou, ve které se nacházelo 25 žáků.

mapy by mělo dojít k okomentování postav, časoprostoru, děje, tématu, motivů apod. Dojde tak také k opakování literárněvědní teorie.

I při práci s námětem 3 může u žáků dojít k naplnění očekávaných výstupů z RVP. Z očekávaných výstupů z oboru Český jazyk a komunikace budou naplněny tyto:

- „ČJL-9-3-01 *uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;*
- ČJL-9-3-03 *formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo;*
- ČJL-9-1-08 *využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát.*“⁸⁶

V rámci práce dojde také k dosažení vybraných klíčových kompetencí. Vzhledem k tomu, že fáze uvědomění je založena na skupinové práci, vidíme jako hlavní kompetenci dosažení kompetence sociální a personální. Dále se zde uplatní také kompetence k řešení problému, neboť je nutné, aby si žáci správně naplánovali průběh práce a zodpověděli dané otázky. Velký prostor dostane také kompetence komunikativní a jazyková, neboť jedním z hlavních úkolů je předat ostatním žákům ústním projevem informace o jejich ukázce.

5.4 Námět 4

Didaktické shrnutí námětu 4	
Výukové cíle	Žák shrne děj příběhu. Žák určí a vysvětlí hlavní myšlenku pohádky. Žák vytvoří příběhovou mapu.
Metody	kladení otázek, příběhová mapa, metoda někdo – chtěl – ale – a tak – nakonec, práce s pracovním listem
Organizační forma	kooperativní forma, individuální forma

⁸⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 22.

Pomůcky	pracovní list
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapsání klíčových slov 2. Práce s pracovním listem 3. Kontrola pracovního listu 4. Diskuze o poselství pohádky
Očekávaný výstup	<p>„<i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i></p> <p><i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo</i>“⁸⁷</p>
Doporučený ročník	6. ročník ZŠ (prima gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	X

Vzhledem k tomu, že v přechozích námětech se žáci seznamovali s pohádkou *Důkaz pravdy*, považujeme za vhodné, aby jeden námět byl věnován čistě shrnutí prožité četby. Námět 5 je založen na samostatné práci žáků, budou pracovat s pracovním listem.

Evokační část hodiny bude tvořena tím, že žáci uvedou pět klíčových slov, které se pojí s pohádkou.

Fáze uvědomění bude tvořena prací s pracovním listem. Tento pracovní list si následně žáci mezi sebou ve dvojici prodiskutují.

⁸⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Závěrečná část námětu bude patřit tomu, že žáci zkusí odhadnout, co bylo hlavním poselstvím pohádky.

5.5 Námět 5

Didaktické shrnutí námětu 5	
Výukové cíle	<p>Žák vede rozhovor.</p> <p>Žák odpovídá na položené otázky.</p> <p>Žák zpracuje mluvené slovo do grafické podoby.</p> <p>Žák vytvoří životopis nebo rozhovor.</p> <p>Žák navrhne otázky do rozhovoru.</p> <p>Žák porovná vytvořený fiktivní životopis se skutečným.</p> <p>Žák se účastní skupinové práce.</p> <p>Žák organizuje práci svou i své skupiny.</p>
Metody	rozhovor, tvorba vlastního textu, práce s výpočetní technikou
Organizační forma	projektové vyučování, skupinová práce
Pomůcky	záznamový arch na otázky a odpovědi, výpočetní technika, psací potřeby, papíry
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Příprava otázek na rozhovor / informací do životopisu 2. Realizace rozhovoru 3. Zpracování rozhovoru 4. Prezentace rozhovoru

<p>Očekávaný výstup</p>	<p>„ČJL-9-1-02 rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru;</p> <p>ČJL-9-1-04 dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci;</p> <p>ČJL-9-1-06 v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči;</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu;</p> <p>ČJL-9-1-10 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů;</p> <p>ČJL-9-2-05 využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace;</p> <p>ČJL-9-2-07 v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí.“⁸⁸</p>
<p>Doporučený ročník</p>	<p>6. ročník ZŠ (prima gymnázia)</p>
<p>Klíčové kompetence</p>	<p>kompetence sociální a personální, kompetence jazyková a komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, digitální kompetence</p>

⁸⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 22.

Mezipředmětové vztahy	Člověk a společnost (dějepis, výchova k občanství), Člověk a svět práce (informatika), Jazyk a jazyková komunikace (cizí jazyk)
------------------------------	---

Další námět k pohádce *Důkaz pravdy* je zpracován tak, aby došlo ke konečnému shrnutí pohádky, zejména jejího děje a hlavních myšlenek. Z předchozích hodin by již žáci měli konkrétně znát charakteristiky hlavní hrdinky a měli by znát zápletku pohádky. Vzhledem k tomu, že v předchozím námětu se žáci seznámili s celou pohádkou, znají její děj a hlavní myšlenky.

V rámci tohoto námětu se budeme s žáky věnovat vybraným detailům z knihy. Pro tuto část můžeme využít metodu rozhovoru s autorem, kdy by žáci pracovali ve skupinách. Třidu bychom rozdělili na dvě skupiny – redaktory a autory. Tyto dvě velké skupiny bychom následně rozdělili do dílčích skupin, takže by například vznikly čtyři skupiny redaktorů a čtyři skupiny autorů. Redaktoři by měli za úkol připravit si arch otázek, které budou pokládat autorovi. Skupina autorů bude mít za úkol sestavit životopis autora, popis jeho díla apod. Vznikne nám tak několik variant popisu autora. Vzhledem k tomu, že skupina žáků bude pracovat s publicistickým stylem, je vhodné, aby žáci měli alespoň základní znalosti o prvcích publicistického stylu.

Další fází práce budou samotné rozhovory. Před započítím rozhovorů k sobě přiřadíme jednu skupinu redaktorů a jednu skupinu autorů. Abychom předešli organizačním problémům, skupiny rozdělíme dle písmen, tzn. že bude existovat skupina A autorů a skupina A redaktorů, tyto skupiny spolu poté budou spolupracovat.

Členy skupin rozdělíme tak, že vzniknou dvojice, redaktor A a autor A. Poté bude veden rozhovor. Tento rozhovor může být zapisován do předem připraveného archu anebo může být nahráván pomocí audiovizuálního média (mobil, diktafon apod.). Po skončení rozhovoru se žáci vrátí zpět do svých skupin, tzn. redaktoři A do skupiny redaktorů A a autoři A do skupiny autorů A. Níže uvádíme příklady otázek, které žákům mohou pomoci při rozhovoru s autorem:

- *Kde jste se narodila a kde jste vyrůstala?*
- *Jaké bylo vaše dětství?*
- *Jakou jste vystudovala školu?*
- *Co děláte ve volném čase? Jak odpočíváte?*

- *Můžete nám prozradit, co Vás vedlo k tomu stát se spisovatelkou?*
- *Co máte na spisovatelství nejradši?*
- *Jste autorkou pohádky, slychávala jste pohádky i doma?*
- *Proč jste se rozhodla napsat pohádku pro děti?*
- *Jaká je Vaše oblíbená pohádka a proč?*
- *Musela jste vy sama někdy někomu dokazovat pravdu?*

Žákům, kteří budou tvořit životopis či text o životě autorky, navrhneme okruhy, které by měli zpracovat, neboť se vyskytnou v rozhovoru. Jednalo by se o tyto oblasti: dětství a rodina, studia, zájmy a volný čas, literární tvorba, vztah k pohádkám, doporučení pro začínající autory.

Počítáme samozřejmě s tím, že pokud redaktoři budou pokládat otázky, na které autoři nebudou mít předem připravenou odpověď, poté bude muset dojít k improvizaci odpovědi a je poté možné, že odpovědi jednotlivých autorů z jedné skupiny se budou lehce lišit. Taktéž se mohou lišit některé doplňující otázky redaktorů. Na žácích potom je, aby tyto odlišné otázky a odpovědi zanalyzovali a vytvořili jednotné znění. Uvědomujeme si, že se v rámci tohoto projektu pohybujeme na velmi tenké hraně fantazie a imaginace. Ale myslíme si, že i to do výuky patří, neboť žáci se uvolní a nebudou se bát komunikovat a vyjadřovat se. Myslíme si totiž, že do hodin českého jazyka a literatury patří také prostor pro fantazii a uvolnění se při vlastní tvorbě.

Další fází práce bude zpracování rozhovoru. Redaktoři rozhovor zpracují tak, aby mohl být otištěn v periodiku. K tomu jim můžeme dát k dispozici výpočetní techniku s programy jako Word, Canva apod. Úkolem autorů bude napsat deníkový záznam o průběhu rozhovoru. K tomu opět mohou využít výše zmíněné programy.

Pokud to organizační podmínky dovolí, je možné, aby dané záznamy byly v daných programech zpracovávány v hodinách informatiky či výtvarné výchovy. Zde záleží, jaké budou preference dané třídy. Výsledky své práce mohou následně skupiny prezentovat na třídní nástěnce. Závěr celé aktivity bude patřit prezentaci žákovských prací.

Uvědomujeme si, že tento námět je velmi časově a i organizačně náročný. Domníváme se však, že jednou z jeho hlavních výhod je spolupráce žáků na tomto projektu. Žáci se učí efektivně komunikovat, spolupracovat, respektovat názory ostatních apod. Zároveň zde dojde také k propojení s komunikační výchovou, neboť žáci musí daný rozhovor zpracovat na základě znalostí publicistického stylu. Celkově žáci k práci potřebují znalost gramatiky českého jazyka, mohou si vzájemně dělat korektury psaného projevu apod.

Literatura se v tomto projektu projevuje zejména tím, že žáci pracují se zkušeností s již přečtenou pohádkou. Na základě této zkušenosti žáci mohou odhadnout, jaká asi autorka byla, proč psala pohádky, co ji inspirovalo k výběru tématu apod. Zároveň se žáci musí zamyslet nad tím, o čem vlastně pohádka je, jaké jsou její charakteristiky a rysy, musí být schopni ji interpretovat, aby o ní dále mohli vést rozhovor a diskuzi.

Celý tento projekt může být ukončen tím, že vyučující žákům představí skutečný život autorky, a žáci tak mohou porovnat osobnost své vytvořené autorky s osobností té skutečné.

I tento námět nám může sloužit k tomu, že splníme očekávaný výstup z RVP. Z oblasti pro Český jazyk a literaturu se jedná o výstupy:

- „*ČJL-9-1-02 rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru;*
- *ČJL-9-1-04 dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci;*
- *ČJL-9-1-06 v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči;*
- *ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu;*
- *ČJL-9-1-10 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů;*
- *ČJL-9-2-05 využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace;*
- *ČJL-9-2-07 v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slootovorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí.*“⁸⁹

Kromě naplnění očekávaných výstupů z RVP dojde také k naplnění klíčových kompetencí. Nejvýrazněji bude uplatněna klíčová kompetence jazyková a komunikativní. Dále také kompetence k učení, k řešení problémů a sociální a personální. V případě, že by žáci zpracovávali své výtvořky ve vybraných programech, můžeme uvést i digitální kompetenci.

---

⁸⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 22.

6 Vladimír

Další didaktické náměty, které reagují na dílo Květy Legátové, se budou věnovat zpracování díla *Vladimír*. V tomto díle spatřujeme zejména potenciál mezipředmětových vazeb, konkrétně s dějepisem a německým jazykem. Vzhledem k tomu, že se dílo odehrává v období druhé světové války, považujeme za vhodné, aby si žáci před samotnou prací s dílem *Vladimír* zopakovali informace pojící se s druhou světovou válkou. K tomu využijeme odborný text. Tento text tak lze využít v hodinách komunikačně-jazykové výchovy. Při práci s tímto odborným textem lze využít například metodu I.N.S.E.R.T, Jako další pozitivum tohoto díla vnímáme jeho literární žánr. Jedná se totiž o rozhlasovou hru, díky čemuž zde vzniká prostor pro rozvoj mluveného slova žáků a jejich uměleckého projevu.

Rozhlasová hra *Vladimír* bude zpracována do celkem tří námětů.

6.1 Námět 1

Didaktické shrnutí námětu 1	
Výukové cíle	Žák uvede dvě strany, které proti sobě bojovaly ve druhé světové válce. Žák uvede hlavní členské státy Osy a Spojenců. Žák vysvětlí roli techniky a vědy ve druhé světové válce. Žák popíše vlastními slovy 2. světovou válku. Žák shrne rasistické projevy během druhé světové války. Žák zhodnotí dopady druhé světové války.
Metody	práce s textem, práce s obrazovým materiálem, I.N.S.E.R.T., kladení otázek
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma

Pomůcky	ukázky textu, pracovní list, fotografie
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Práce s obrazovým materiálem 2. Kladení otázek 3. Práce s textem a pracovní listem 4. Kontrola pracovního listu
Očekávaný výstup	<p>„<i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i></p> <p><i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.</i>“⁹⁰</p>
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (4. ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis

Jak jsme již zmínili, považujeme za vhodné před prací s ukázkou z díla, sjednotit žakovské prekoncepty v oblasti druhé světové války. Proto úvodní hodinu věnujeme práci s textem věnujícím se druhé světové válce. Bude se jednat o text odborný a k jeho rozboru využijeme metodu I.N.S.E.R.T. a otázky.

V úvodní části, evokaci, žákům promítneme fotografie s motivy války. Následně se žáků zeptáme:

- *Co jste viděli na fotografiích?*

⁹⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

- *Kdy se tato událost odehrávala?*
- *Kde se odehrávala?*
- *Znáte nějakou známou bitvu této doby?*
- *Jaké jsou další znaky této války?*
- *Jak se dotkla válka našeho regionu?*
- *Znáte i jinou válku?*

Ve fázi uvědomění budou žáci pracovat s textem a pracovním listem. Reflexe bude vedena kontrolou pracovního listu. V rámci reflexe se žáci mohou vyjádřit i k tomu, co nového se dozvěděli, co nevěděli, co je překvapilo apod.

6.2 Námět 2

Didaktické shrnutí námětu 2	
Výukové cíle	<p>Žák charakterizuje hlavního hrdinu na základě názvu knihy a následné četby.</p> <p>Žák porovná svůj odhad charakteristiky s realitou.</p> <p>Žák odhadne časoprostor ukázky.</p> <p>Žák přeloží vybrané německé pasáže do českého jazyka.</p>
Metody	práce s textem, předvídání, diskuze, kladení otázek, skupinová práce
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce
Pomůcky	ukázky textu
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Práce s nadpisem 2. Skupinová práce 3. Práce celé třídy (rozdělit rysy na charakteristiku vnější a vnitřní) 4. Práce s ukázkou

	5. Diskuze
Očekávaný výstup	„ <i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i> <i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.</i> “ ⁹¹
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (4. ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis

Při práci v rámci prvního námětu se budeme primárně věnovat osobě Vladimíra. Zejména jeho charakteristice, jménu apod.

V úvodu práce žákům představíme pouze název knihy. Prvním úkolem žáků bude napsat pět vět o Vladimírovi. Je jasné, že žáci o něm doposud nebudou mít žádné informace, touto úlohou však cílíme na rozvoj žakovské fantazie a vytváření představ. K tomuto zápisu použijeme předem připravený arch, který bude obsahovat kolonku na charakteristiku Vladimíra vlastní a tu, která bude zpracována na základě četby. Proto je nutné, aby si žáci pracovní arch ponechali po celou dobu práce, aby mohli na konci práce s dílem *Vladimír* dopsat skutečnou charakteristiku. Po uplynutí stanoveného času si spolužáci v lavici vzájemně sdělí své charakteristiky Vladimíra. Poté vyzveme každou dvojici, aby uvedla jeden rys, který pro Vladimíra vybrali. Ten učitel napíše na tabuli. Takto budeme postupovat se všemi

⁹¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

dvojicemi. Poté dané rysy žáci barevně odliší, a to dle toho, zdali se jedná o charakteristiku vnější nebo vnitřní. Dojde tak k prolnutí s komunikačně-slohovou výchovou.

Následovat by mělo seznámení se samotným textem. Ukázka, se kterou budou žáci pracovat, je z úvodu díla. Učitel vybere pět žáků, kteří text přečtou. Čtyři budou číst postavy (jeden hoch, tři dívky) a jeden žák může být čtenářem scénických poznámek. Po přečtení textu s žáky vedeme diskuzi o tom, kde se děj odehrává. Odpovědi je třeba také odůvodnit. Touto aktivitou dochází k rozvoji usuzování. Žáci by měli být schopni odhadnout také čas, ve kterém se děj odehrává, opět doloží příkladem z textu.

Jak jsme již uvedli, dílo *Vladimír* je vhodné využít k naplnění mezipředmětových vazeb. V námi předkládaném textu se vyskytují německé pasáže. Proto vedle těchto pasáží necháme žákům volné řádky, aby mohli text přeložit. Pokud mají školní předmět německý jazyk, tak by překlad měl být realizován z hlavy s případnou dopomocí slovníku, pokud tento vyučovací předmět nemají, lze využít online překladače, čímž může dojít k naplnění mezipředmětové vazby s informatikou, neboť žáci mohou text do překladače nafotit, naskenovat apod.

Po aktivitě překladu se žáci budou opět věnovat osobnosti Vladimíra. Budou doplňovat charakteristiku, kterou vytvořili již na začátku. Do sloupečku vedle napíší informace, které se o něm dozvěděli z přečteného textu. Charakteristiku budou doplňovat i po práci s dalšími ukázkami, proto lze tuto metodu nazvat jako podvojný deník.

V závěrečné fázi tohoto námětu doporučujeme využít metodu kladení otázek, na které si prvně mohou žáci odpovídat ve dvojicích a následně může proběhnout debata celé třídy. Zaznít mohou otázky jako např.:

- *Jaké bylo povolání Vladimíra?*
- *Kam zřejmě jel?*
- *Proč se ho ženy ve vlaku bály?*
- *Jaký byl jejich postoj k němu?*

V závěru tohoto námětu by bylo vhodné, aby došlo k shrnutí informací, které se žáci z četby dozvěděli. Toho může být dosaženo vytvořením myšlenkové mapy.

6.3 Námět 3

Didaktické shrnutí námětu 3	
Výukové cíle	<p>Žák pracuje samostatně při práci s pracovním listem.</p> <p>Žák vyhledá, jaké existovaly fronty během druhé světové války.</p> <p>Žák lokalizuje zadané geografické pojmy a vyznačí je v mapě.</p>
Metody	práce s pracovním listem, diskuze
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma
Pomůcky	pracovní list
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Četba úryvku 2. Společné shrnutí tématu úryvku 3. Samostatná práce s pracovním listem 4. Skupinová kontrola pracovního listu a prodiskutování práce
Očekávaný výstup	<p><i>„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i></p> <p><i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.“⁹²</i></p>

⁹² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (4. ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis, zeměpis

Vzhledem k tomu, že první námět byl zpracován tak, že žáci hodně diskutovali, pracovali ve dvojici atd., jsme se rozhodli, že třetí námět bude navržen pro samostatnou práci žáků. V úvodu si žáci přečtou připravený úryvek z knihy, ten si následně společně s vyučujícím shrnou, zejména pak hlavní téma úryvku. Žáci obdrží pracovní list, který bude obsahovat ukázkou a úlohy k ní. Po vypracování pracovního listu žáci vytvoří skupiny, v rámci kterých své odpovědi prodiskutují. V závěru tématu může být pracovní list prodiskutován i s vyučujícím.

V rámci tohoto pracovního listu bude kladen důraz nejen na samostatnou práci, ale i na mezipředmětové vazby. Konkrétně budeme cílit na vazby s dějepistem a zeměpisem. Dějepis se do aktivit promítne zejména tím, že žáci budou muset popsat dobu, během které se děj odehrává, tj. období 2. světové války. Zároveň ve spojitosti s válkou budou muset vybrané informace zaznačit do mapy.

6.4 Námět 4

Didaktické shrnutí námětu 4	
Výukové cíle	Žák se vcítí do pocitů jedné z postav. Žák napíše dopis fiktivní postavě. Žák se účastní diskuze. Žák obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.
Metody	práce s textem, brainstorming, tvorba vlastního textu

Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce
Pomůcky	Úryvek z textu
Scénář	1. Společná četba úryvku 2. Brainstorming 3. Tvorba dopisu matce/Vladimírovi 4. Diskuze
Očekávaný výstup	„ <i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i> <i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.</i> “ ⁹³
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (prima gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis

Poslední námět pro práci s rozhlasovou hrou *Vladimír* pracuje s ukázkou ze samotného závěru díla, aby se všichni žáci seznámili s ukázkou, se kterou budou následně pracovat.

Po přečtení textu budou žáci odhadovat, proč dopis přinesl právě Vladimírův bratr. Žákům také uložíme úkol, aby vysvětlili význam slova lazaret. Jejich úkolem bude nejen

⁹³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

vysvětlit význam, ale také najít původ tohoto slova a nahradit jej synonymem. Pro tuto práci umožníme žákům práci s telefony či tablety.

V další části práce s ukázkou položíme žákům následující otázku: „*Proč se Vladimírův bratr nevrátí domů za matkou?*“ Úkolem žáků bude napsat metodou brainstormingu na tabuli, jaké pocity zažívá Táňa, jaké bratr a jaké zřejmě zažívá nic netušící matka obou bratrů. Pro pocity každé osoby můžeme na tabuli vytvořit sloupec, aby byl brainstorming přehlednější. Následně ze všech pocitů můžeme zdůraznit ty, které jsou společné pro všechny tři postavy.

Následující aktivitu rozdělíme mezi dívky a chlapce ve třídě. Dívky se zkusí vžít do postavy Táni a odpoví Vladimírovi na dopis. Chlapci se zase vžijí do role bratra a napíší dopis matce, ke které se nevrátí.

Poslední fází tohoto námětu bude diskuze. Žáků se zeptáme, jaký je jejich názor na to, že se již bratr nevrátí. Díky této aktivitě se žáci učí formulovat své myšlenky, hájit své argumenty, ale také vyvracet či respektovat názory ostatních.

7 Jozova Hanule

Při přípravě didaktických námětů založených na dílech Květy Legátové nemůžeme opomenout její novelu *Jozova Hanule*, jediné dílo, které bylo z pera Legátové zfilmováno. I v rámci tohoto díla spatřujeme velký potenciál ve vztazích s dějepisem. Celé dílo je totiž zasazeno do období druhé světové války. Žáci se prostřednictvím tohoto díla mohou seznámit s tím, jak fungoval odboj a jaké důsledky to pro jeho členy mohlo během války mít

Přínos díla spatřujeme také v tom, že je vyprávěno ženou, která daný příběh zažívá. Proto se v průběhu jednotlivých úloh budeme věnovat i její osobnosti a tomu, jak se v průběhu měnila.

7.1 Námět 1

Didaktické shrnutí námětu 1	
Výukové cíle	Žák odhadne děj příběhu, jeho prostor a hlavní postavy. Žák odpovídá na otázky vyučujícího. Žák interpretuje přečtený text.
Metody	práce s obrazovým a audiovizuálním materiálem, myšlenková mapa, řízené čtení
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce
Pomůcky	obrazový materiál, video, učební text
Scénář	1. Práce s obrazovým a audiovizuálním materiálem 2. Řízené čtení s kladením otázek 3. Myšlenková mapa

Očekávaný výstup	„ <i>ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</i> <i>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.</i> “ ⁹⁴
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (čtvrtý ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis

Pro prvotní seznámení se s dílem *Jozova Hanule* považujeme za vhodné zařadit aktivity před čtením. Pro tuto aktivitu zvolíme ukázkou přebalu dvou různých přebalů knih. Tyto obrázky žákům promítneme a sdělíme jim název knihy, dále využijeme metodu předvídání. Žáci se budou muset zamyslet nad konkrétními informacemi o knize, konkrétně by tedy měli odhadnout: časoprostor (doba, ve které se děj odehrává; odkud postavy na obálce jedou; kam míří), postavy (kdo jsou postavy na obálce; jaký je jejich vztah). Zadáni žákům můžeme promítnout na tabuli. Odpovědi na dané otázky žáci zpracují v rámci skupinové práce. Následně své odhady sdělí spolužákům.

Hlavní částí práce s ukázkou však bude řízené čtení s otázkami vyučujícího. Tato část bude založena na společném čtení ukázky nahlas. Žáci se zde mohou střídát například po větě, toto rozhodnutí již necháme na každém vyučujícím, neboť zná charakteristiky své třídy. Je nutné však klást důraz na to, že se jedná o řízené čtení, proto by vždy po určitém odstavci měl učitel četbu zastavit a začít pokládat předem připravené otázky. My níže předložíme rozčleněnou ukázkou a k ní uvedeme také doporučené otázky ke čtení.

⁹⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

V poslední fázi námětu bude úkolem žáků vytvořit myšlenkovou mapu, jejímž základem budou jména hrdinů. Žáci si tak shrnou, co se již o postavách dozvěděli.

7.2 Námět 2

Didaktické shrnutí námětu 2	
Výukové cíle	<p>Žák navrhne znění příběhu na základě znalosti klíčových slov.</p> <p>Žák samostatně čte.</p> <p>Žák interpretuje přečtený text.</p> <p>Žák písemně komentuje vybrané citáty z ukázky a vyjadřuje k nim svůj názor.</p>
Metody	kladení otázek, trojitý deník, práce s textem, klíčová slova
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma
Pomůcky	Šablona trojitého deníku, úryvek z textu
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Klíčová slova 2. Četba spojená s užitím trojitého deníku 3. Kladení otázek
Očekávaný výstup	<p>„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</p> <p>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.“⁹⁵</p>

⁹⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (4. ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	Dějepis

Při práci s druhým námětem bude již využita delší ukázka z knihy. Jedná se o ukázku, ve které Hanule již žije svůj nový život na moravských Kopanicích a postupně si zvyká na tento život a také poznává Jozu. Před prací s touto ukázkou bychom měli žákům vysvětlit, jak se dále rozvíjel vztah Hanule a Jozy a proč s ním odešla do Želar. Toho pozná v jedné z pro ni vypjatých situací, kdy rozbije petrolejovou lampu a očekává, že Joza jí to vyčte a bude hrubý. Díky této ukázce žáci mohou detailněji poznat charakteristiky dvou hlavních postav – Jozy a Hanule (Elišky).

Úvodní aktivita pro práci s druhou ukázkou bude založena na skupinové práci. Všem skupinám poskytneme klíčová slova z ukázky, na základě kterých by se skupina měla domluvit na tom, o čem zřejmě ukázka bude. Svou odpověď by skupiny měly být schopny odůvodnit. Zde nabízíme klíčová slova, která je vhodné použít: *petrolejka, pravítko, police, pohled hada, dětství, surovci, obličej, vlasy, libit, protrženy, hladit, konejšení*.

Po této aktivitě bude následovat samostatná četba. Četbu doplníme trojitým deníkem, v rámci kterého si budou žáci zapisovat citace, které je něčím zaujaly a okomentují je vlastními slovy. Následně si spolužáci ve dvojici vymění své deníky a do třetího sloupečku, tj. sloupečku pro spolužáka okomentují citace dle svého. Následně se deníky vrátí ke svým původním majitelům a žáci si srovnají svůj názor na citaci s názorem spolužáka. Po ukončení této aktivity učitel položí následující otázky:

- *Rozbil/rozbila jsi někdy něco? Jak se zachovalo tvoje okolí?*
- *Jak se Hana cítila, když rozbila petrolejku? Jak by ses cítil/cítila ty?*
- *Jakou Jozovu reakci Hanule čekala?*
- *Pokud čekala negativní reakci, proč?*
- *Jak Joza zareagoval?*

Po zhodnocení předchozí aktivity a zodpovězení otázek může být tento námět ukončen zhodnocením Jozova chování. Ke zhodnocení může dojít takovou formou, že se žáků zeptáme, zdali bylo jeho chování pozitivní nebo negativní. Nepožadujeme slovní odpověď, nýbrž odpověď gestem – zvednutí palce nahoru (pozitivní reakce), nebo pokynutí palcem dolů (negativní reakce).

My jsme pro tuto ukázkou zvolili výše navržený námět, který cílí na analýzu chování a prožívání jedinců v dané situaci. Ukázkou však lze využít i v hodinách komunikační a slohové výchovy, kdy bychom uplatnili metodu tady a teď. Úkolem žáků by bylo danou ukázkou přepracovat tak, jak by se zřejmě odehrávala v dnešní době. Tudiž by nemusela být rozbita petrolejka, ale například lampa apod. Dalším námětem pro zpracování této ukázky je transformace textu, kdy by konkrétně byla změněna rovina vypravěče a událost by byla popisována z pohledu Jozy.

7.3 Námět 3

Didaktické shrnutí námětu 3	
Výukové cíle	<p>Žák seřadí jednotlivé části textu, aby tvořily chronologicky kompaktní text.</p> <p>Žák se účastní skupinové práce.</p> <p>Žák v ukázce rozliší dva druhy vnímání osvobození.</p> <p>Žák vyjádří pěti slovy pocity postav z ukázky.</p> <p>Žák napíše dopis jménem jedné z postav.</p>
Metody	<p>kladení otázek, práce s textem, seřazení textu, tvorba textu, řízené čtení, práce s kartičkami</p>
Organizační forma	<p>kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma</p>
Pomůcky	<p>úryvek z textu, tabulka k porovnání pocitů při osvobozování, kartičky</p>

Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Četba jednotlivých úryvků 2. Seřazení úryvků do kompaktního textu 3. Zápis pocitů postav při osvobození 4. Řízené čtení 5. Tvorba vlastního textu (dopis, vzkaz)
Očekávaný výstup	<p>„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</p> <p>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.“⁹⁶</p>
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (čtvrtý ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	dějepis

Další námět, který jsme připravili, bude založen na skupinové práci a práci s ukázkou. Vzhledem k tomu, že se jedná o ukázkou, která obsahuje mnohé reálie odkazující k československým dějinám, budou i některé úlohy obsahovat právě tento motiv.

Úvodní aktivitou bude práce ve skupině. Každá skupina obdrží kartičky, které budou obsahovat části ukázek. Úkolem skupin bude si jednotlivé kartičky přečíst a následně je chronologicky seřadit. Následně dojde ke kontrole práce žáků a případným opravám. Poté budou mít žáci čas, aby si ukázkou opět přečetli.

Jakmile si žáci ukázkou přečtou, měli by být schopni rozdělit ji podle dvou výrazných momentů, tj. pozitivní vítání osvoboditelů a oslava osvobození, dále problémy a neshody s okupanty. Poté žáci napíší pět slov, kterými by popsali první setkání želarských obyvatel

⁹⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

s vojáky. Žáci napíší také pět slov, kterými by popsali tyto boje. Na základě srovnání těchto dvou událostí žáci uvedou, zdali mohli obyvatelé v těchto dvou odlišných situacích vnímat stejné pocity pro obě situace.

Po porovnání těchto situací žákům položíme následující otázky:

- *Co bylo příčinou bojů v Želarech?*
- *Kdo boje zastavil a jakým způsobem?*
- *Jak se asi cítili místní muži, kteří se rozhodli bránit vesnici?*
- *Jak by ses zachoval/zachovala ty? Bránil/bránila bys vesnici nebo bys utekl/utekla?*

Závěr práce s dílem *Jozova Hanule* bude patřit práci s ukázkou ze závěru knihy. Bude se jednat o ukázkou, ve které umírá Joza a Hanule řeší svůj další osud. S žáky budeme realizovat řízené čtení. Které bude proloženo otázkami k jednotlivým částem. V textu je napsáno, že Joza chtěl něco Hanuli říct, avšak jeho fyzický stav mu to nedovolil. Necháme žáky, aby Hanuli napsali krátký vzkaz Jozovým jménem.

8 Želary

Posledním dílem, pro který vytvoříme didaktické náměty, bude povídkový soubor *Želary*. Úvodem bychom však žákům měli zmínit, že povídkový soubor je propojen s dílem *Jozova Hanule*. Samozřejmě za předpokladu, že budou žáci pracovat s oběma díly. Je nutné sdělit, že díky povídkovému souboru se dozvídáme životní příběhy obyvatel Želar. Poznáváme nejen obyvatele, ale také Želary samotné, jejich krásu, bídu a hořkost. A dílo *Jozova Hanule* je právě do Želar zasazeno, život Hanule ovlivní několik postav z vesnice, které čtenáři mohou znát právě díky povídkovému souboru.

Pro práci s dílem *Želary* jsme vytvořili dva náměty. V rámci prvního námětu se budou žáci seznamovat s prostředím, ve kterém se příběh odehrává. A to nejen s prostředím, ale také s lidmi, kteří v Želarech žijí.

8.1 Námět 1

Didaktické shrnutí námětu 1	
Výukové cíle	Žák vnímá přednes učitele. Žák výtvarně interpretuje poslouchaný text. Žák vytvoří pětilístek. Žák porovná charakteristiky tamní přírody a obyvatel. Žák uvede vztah mezi želarskou přírodou a jejími obyvateli. Žák vyjádří vlastními slovy klady a zápory života v Želarech. Žák argumentuje své tvrzení.
Metody	kladení otázek, práce s textem, pětilístek, práce s audiovizuální technikou, zobrazení reality klíčovou dírkou
Organizační forma	kooperativní forma, individuální forma

Pomůcky	Pracovní list se šablonami
Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žákovský návrh toho, co to jsou vlastně Želary 2. Učitelovo předčítání ukázky a žákovo výtvarné zpracování poslouchaného textu 3. Promítnutí videa 4. Tvorba pětilístku 5. Porovnání pětilístku ve dvojici 6. Návrh pěti kladů a záporů života v Želarech
Očekávaný výstup	<p>„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</p> <p>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.“⁹⁷</p>
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (čtvrtý ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	X

V úvodní části hodiny bude úkolem žáků odhadnout, co to vlastně Želary jsou. Následně jim vyučující přečte první ukázku. V průběhu ukázky by žáci měli kreslit to, co slyší. Výtvarně

⁹⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

tak tedy ztvární vesnici popisovanou v textu, a to tzv. metodou klíčové dírky. Po dočtení textu promítneme text ještě žákům na tabuli a dáme jim chvíli na dokreslení. Následovat bude přehrání komentovaného videa z dílny ČT EDU. Prostřednictvím videa se žáci dozví, jací jsou lidé v Želarech. Konkrétně půjde o video dostupné na tomto odkaze: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/5128-kveta-legatova-jozova-hanule-zelary>. Žákům pustíme prvních 42 sekund, následně pustíme ukázkou v čase 1:42. Promítnout můžeme také fotografie z oblasti Žitkové a Starého Hrozenkova, což jsou oblasti, které Legátovou inspirovaly a staly se předlohou pro Želary.

Následující práci rozdělíme mezi žáky, tzn. že část žáků se bude věnovat popisu krajiny a část popisu tamního obyvatelstva. Úkolem skupin bude vytvořit pětilístek na zadané téma, tj. želarská krajina a želarští obyvatelé. Následně žáci ve dvojici porovnájí popis krajiny a popis obyvatel a zkusí přijít na to, zdali je mezi nimi nějaká podoba či shoda.

Poslední aktivitou při práci s touto ukázkou bude, že žáci napíší klady a zápory žití na odlehlem místě a uvedou, zdali by na takovém místě chtěli žít. Své rozhodnutí budou argumentovat.

8.2 Námět 2

Didaktické shrnutí námětu 2	
Výukové cíle	Žák samostatně pracuje na vypracování pracovního listu. Žák interpretuje přečtený text. Žák vysvětlí význam konkrétních slov. Žák vytvoří popis krajiny.
Metody	práce s pracovním listem, práce s fotografiemi
Organizační forma	kooperativní forma, skupinová práce, individuální forma
Pomůcky	pracovní list, fotografie

Scénář	<ol style="list-style-type: none"> 1. Četba jednotlivých úryvků 2. Seřazení úryvků do kompaktního textu 3. Zápis pocitů postav při osvobození 4. Řízené čtení 5. Tvorba vlastního textu (dopis, vzkaz)
Očekávaný výstup	<p>„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;</p> <p>ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo.“⁹⁸</p>
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ (čtvrtý ročník gymnázia)
Klíčové kompetence	komunikativní a jazyková, sociální a personální, k řešení problémů
Mezipředmětové vztahy	zeměpis

Druhý námět je opět věnován práci s textem, ke kterému je pro žáky připraven pracovní list, s nímž budou po přečtení textu pracovat. V úvodu hodiny lze žákům promítnout fotografie z oblasti Moravských Kopic, tedy oblasti, která inspirovala Legátovou k napsání *Želár*. Hodinu zakončíme kontrolou pracovního listu a četbou popisu krajiny v různých ročních obdobích.

⁹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s. 24.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvořit didaktické náměty založené na vybraných textech Květy Legátové, a to pro užití na 2. stupni základní školy. Dílčím cílem bylo také využít potenciál některých ukázek tak, aby došlo k naplnění mezipředmětových vazeb, především s dějepisem.

Práci jsme rozdělili na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsme se věnovali osobnosti a dílu Květy Legátové. Její osobnost a tvorbu jsme zařadili do historického a literárního kontextu. Čtyři kapitoly v teoretické části jsou věnovány analýze a interpretaci vybraných děl, kterými jsou: *Důkaz pravdy*, *Vladimír*, *Jozova Hanule* a *Želary*. V poslední kapitole teoretické části jsme rozebrali teorii čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií. V teoretické části jsme se věnovali také otázce postavení předmětu Český jazyk a literatura v *Rámcovém vzdělávacím programu* pro základní vzdělávání.

Práce obsahuje také empirickou část. V této části jsme ke každému výše zmíněnému dílu navrhli didaktické náměty, jak s dílem a ukázkami z něj pracovat v hodinách literární výchovy. Celkem jsme tedy vytvořili 14 námětů pro práci s dílem Květy Legátové. Každý didaktický námět je detailně popsán, zejména tedy jeho průběh a role učitele a žáků při práci s nimi. Každý didaktický námět jsme doplnili o pracovní listy či pomůcky potřebné k naplnění didaktického námětu. Ke každému didaktickému námětu jsme vypracovali shrnující tabulku, která obsahuje informace o námětu z didaktického hlediska. To znamená, že obsahuje výčet využitých výukových metod, organizačních forem, pomůcek, ale také naplněných výukových cílů, očekávaných výstupů a mezipředmětových vztahů.

Závěrem bychom chtěli říci, že tyto náměty nebyly nikdy realizovány v praxi, neboť ještě nepůsobíme ve školské praxi a jinou možnost realizace navrhovaných námětů jsme neměli.

Použité zdroje

Primární literatura

LEGÁTOVÁ, Květa. Důkaz pravdy. In: *Pohádky z Moravy*. 1. vyd. Zlín: Edice Zlínský kraj, 2004, s. 122-132. ISBN 80-239-3228-1.

LEGÁTOVÁ, Květa. Jozova Hanule. 1. vyd. Praha: Paseka, 2002, 112 s. ISBN 80-7185-512-X.

LEGÁTOVÁ, Květa. Vladimír. In: LEGÁTOVÁ, Květa. *Posedlá a jiné hry*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 7-28. ISBN 80-7185-641-X.

LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha: Paseka, 2001, 238 s. ISBN 8071853909.

Sekundární literatura

BEDNÁŘOVÁ, Aneta. *Brněnská rozhlasová škola a její vztah k pražskému ústředí Radiojunralu*[online]. Brno, 2012 [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qv8gvt/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Pacel Večeřa, Ph. D.

BERÁNKOVÁ, Eva. *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Plzeň: Nakladatelství Jiří Fraus, 2002, 106 s. ISBN 8072381822. VYDÁNÍ (použito na inspiraci metod)

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. 1. vyd. Praha: Grada, 2019, 608 s. ISBN 978-80-247-34550-7.

FIALOVÁ, Alena, Petr HRUŠKA a Lenka JUNGMANNOVÁ, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. 1. Praha: Academia, 2014, 817 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Petr NOVOTNÝ. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. 1. Olomouc: HANEX, 2000. ISBN 80-85783-28-2.

HOMOLOVÁ, Marie. Tajemství paní učitelky z kopanic. *Lidové noviny*. Praha, 2001, **14**(22), s. 25.

JANOUSEK, Pavel. *Dějiny české literatury 1945–1989: III. 1958-1969*. 1. Praha: Academia, 2008, 688 s. ISBN 978-80-200-1583-9.

KAPRÁLOVÁ, Dora. Dobře zabydlené bludiště. *Host: literární měsíčník*. Brno: Host, 2002, **18**(1), s. 12–15.

Kolektiv autorů. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. Praha, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

KOŠŤÁLOVÁ, Hana, Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ, Ondřej HAUSENBLAS a Miloš ŠLAPAL. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. 1. Praha: Česká školní inspekce ČR, 2010.

KRČ, Eduard a Helena ZBUDILOVÁ. *Úvod do teorie literatury: literární terminologie a analýza literárního díla*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 161 s. ISBN 978-80-244-2903-8.

LEGÁTOVÁ, Květa a Dora KAPRÁLOVÁ. *Návraty do Želaz: Rozhovor*. 1. Brno: Host, 2005, 171 s. ISBN 80-7294-166-6.

MACHALA, Pavel. *Panorama české literatury 1 do roku 1989*. 1. Praha: Euromedia Group k. s. - Knižní klub, 2015, 608 s. Universum. ISBN 978-80-242-4818-9.

MACHALA, Lubomír, Erik GILK, Jana KOLÁŘOVÁ, Radek MALÝ, Lenka POŘÍZKOVÁ a Jan SCHNEIDER. *Panorama české literatury*. (2), Po roce 1989. Praha: Knižní klub, 2015, s. 149. ISBN 978-80-242-5054-0.

MACHYTKA, Jaroslav, Marie KOUKALOVÁ, Jaroslava HRABÁKOVÁ a Svatopluk CENEK. *Metodika literární výchovy v 6. - 9. ročníku ZDŠ*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970.

MANDYS, Pavel. Thrillery a romantika: současné české krimi psané ženami. In: *České literární centrum* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, 2.7.2020 [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/thrillery-i-romantika-soucasne-ceske-krimi-psane-zenami/>

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: MME Mercury Music Entertainment, 2007, 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.

SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2019, 336 s. ISBN 978-80-271-2254-7.

ŠTĚPÁNÍK, Stanislav, Eva HÁJKOVÁ, Klára ELIÁŠKOVÁ, Ludmila LIPTÁKOVÁ a Marta SZYMAŃSKA. *Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2020, 311 s. ISBN 978-80-7489-595-1.

VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*. Olomouc: Hanex, 2017. ISBN 978-80-7409-086-8.

VALA, Jaroslav. *Literární výchova ve škole: Vzpomínky, vize, zkušenosti*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4481-9.

Internetové zdroje

ČŠI. O šetření PISA. In: *Česká školní inspekce ČR* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2022 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/O-setreni-PISA>

Čtenářská gramotnost a projektové vyučování [online]. Most: Abeceda, občanské sdružení, 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/>

Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

KREJČÍ, Veronika. Čtenářské strategie. In: *Didaktika českého jazyka pro 1. stupeň ZŠ a MŠ* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://didaktikamj.upol.cz/index.php/ctenarska-gramotnost/ctenarske-strategie>

Květa Legátová: Učitelka, která v 80 letech všem vyrazila dech. In: *Česká televize* [online]. Praha: Česká televize, 2021, 3.11.2009 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://archiv.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/71353-kveta-legatova-ucitelka-ktera-v-80-letech-vsem-vyrazila-dech/>

NĚMEC, Václav. Úvod do druhé světové války. In: *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/uvod-do-druhe-svetove-valky/>

PRIBÁŇOVÁ, Alena. Květa Legátová. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2011, 17.5.2021 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: [http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1451&hl\(kv%C4%9Bta+leg%C3%A1tov%C3%A1+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1451&hl(kv%C4%9Bta+leg%C3%A1tov%C3%A1+)

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet? In: *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022, 18.1.2006

[cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Čtenářská gramotnost, klíčové kompetence a současné cíle vzdělávání. In: *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022, 18.1.2006 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVAA/447/CTENARSKA-GRAMOTNOST-KLICOVE-KOMPETENCE-A-SOUCASNE-CILE-VZDELAVANI.html?oblibene=1>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 20 [cit. 2021-08-22]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie: 1. díl – Co jsou čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Most: ABECEDA – občanské sdružení, 2022, 21.10.2010 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>

Zdroje fotografií a videí

AIRWOLFHOUND, Mrs. In: *Flickr.com* [online]. 1.4.2021 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/amyloyd/51155203443/>

<https://nasregion.cz/kdyz-demokracie-selze-aneb-jak-se-hitler-stal-nemeckym-kanclerem-a-zrodil-se-fuhrer-zcela-legalne-101258/>

<https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/smirit-se-s-realitou-bojovat-spolupracovat-rozhodovani-za-protektoratu/>

Spisovatelka Květa Legátová. In: *Tyden.cz* [online]. Praha: EMPRESA MEDIA, 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/lide/nekrology/zemrela-autorka-zelar-spisovatelka-kveta-legatova_256245.html?showTab=diskutovane

ŠANDA, Karel. Květa Legátová, Brno, 22. 10. 09. In: *MujRozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/osudy/osudy-kvety-legatove-tajemne-spisovatelky-ktou-proslavily-az-zelary>

ULLRICH, David. Davidova hvězda, kterou museli nosit Židé za druhé světové války viditelně našitou na svém oblečení. In: Český rozhlas [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/davidova-hvezda-zneuzity-symbol-7995693>

Všechna jména Květy Legátové [dokumentární film]. Režie Petra VŠELICHOVÁ, Česká republika, 2009. Dostupné online z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12350472458-vsechna-jmena-kvety-legatove/>

Vzkaz Květy Legátové [dokumentární film]. Režie Marie ŠANDOVÁ, Česká republika, 2009. Dostupné online z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10160488386-vzkaz/209452801410005/>

Zatímco se v Praze slavilo, o několik desítek kilometrů dál se ještě bojovalo. In: ArmyWeb.cz. Praha: ArmyWeb.cz, 2013 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.armyweb.cz/clanek/konec-2-svetove-valky-v-evrope>

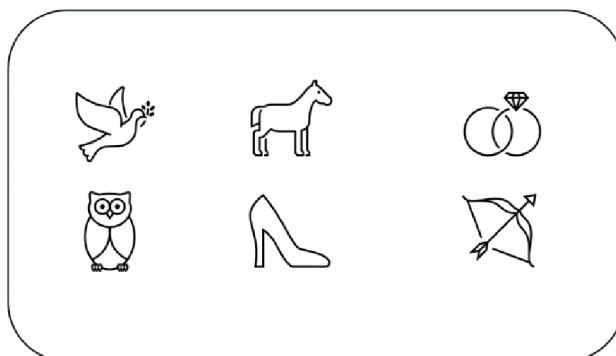
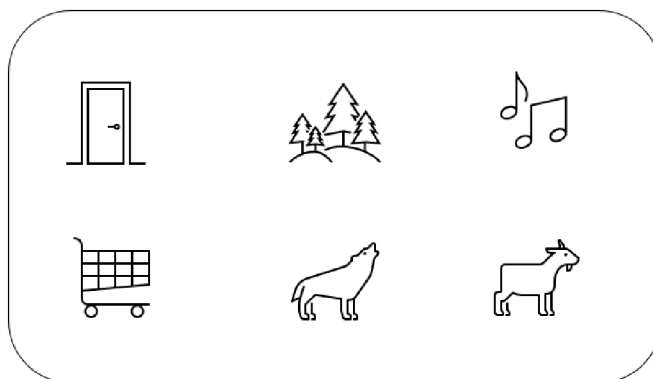
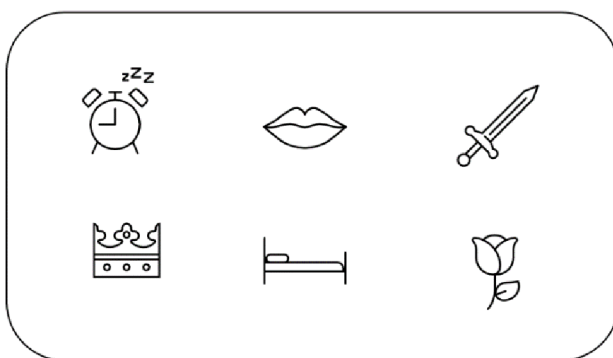
Seznam zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČJL	Český jazyk a literatura
ČR	Česká republika
E-U-R	evokace – uvědomění – reflexe
IALS	International Adult Literacy Survey (Mezinárodní výzkum gramotnosti dospělých)
IEA	International Association for the Evaluation of Educational Achievement (Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání)
INSERT	Interactive noting system for effective reading and thinking (Interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení)
kol.	kolektiv
např.	například
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study (Progres v mezinárodním studiu čtenářské gramotnosti)
PISA	Programme for International Student Assessment (Program pro mezinárodní hodnocení žáků)
pozn.	poznámka
RVP	Rámcový vzdělávací program
ŠVP	Školní vzdělávací program
tj.	to je
tzv.	takzvaný
ZŠ	základní škola

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Kartičky se zašifrovaným názvem pohádek
- Příloha č. 2: Pracovní list – znaky pohádek
- Příloha č. 3: Ukázka 1 z pohádky Důkaz pravdy
- Příloha č. 4: Pohádka Důkaz pravdy
- Příloha č. 5: Otázky k pohádce Důkaz pravdy
- Příloha č. 6: Pracovní list – shrnutí pohádky Důkaz pravdy
- Příloha č. 7: Fotografie k evokační části k dílu Vladimír
- Příloha č. 8: Výukový text o druhé světové válce
- Příloha č. 9: Pracovní list k výukovému textu o druhé světové válce
- Příloha č. 10: Ukázka 1 z textu Vladimír
- Příloha č. 11: Šablona podvojného deníku
- Příloha č. 12: Ukázka 2 z textu Vladimír
- Příloha č. 13: Pracovní list k Ukázce 2
- Příloha č. 14: Ukázka 3 z textu Vladimír
- Příloha č. 15: Přebaly knihy Jozova Hanule
- Příloha č. 16: Ukázka 1 z textu Jozova Hanule a otázky k textu
- Příloha č. 17: Ukázka 2 z textu Jozova Hanule
- Příloha č. 18: Šablona trojitého deníku
- Příloha č. 19: Kartičky s částmi ukázky z díla Jozova Hanule
- Příloha č. 20: Tabulka k zaznamenání pocitů při osvobození
- Příloha č. 21: Ukázka 3 z textu Jozova Hanule a otázky k řízenému čtení
- Příloha č. 22: Ukázka 1 z textu Želary
- Příloha č. 23: Šablona klíčové dírky
- Příloha č. 24: Ukázka 2 z textu Želary
- Příloha č. 25: Pracovní list k ukázce 2
- Příloha č. 26: Fotografie z moravských Kopanic

Příloha 1 Kartičky se zašifrovaným názvem pohádek

ZNAMY POHÁDEK

Jakými větami pohádka začínají?

Kdo v pohádkách vystupuje?

Kde se pohádky odehrávají?

Která magická čísla se v pohádkách vyskytují?

Co v pohádkách většinou vítězí?

Jakými větami pohádka končí?

Příloha 3 Ukázka 1 z pohádky Důkaz pravdy

„Ze všech dětí zůstala knížeti jediná dcera — Ludmila. Říkali jí Dunka. Bylo to hezounké děvčátko, bystré, dobrosrdečné, ale mělo „toulavé nožky“. Už jako batole utíkala chůvám, skrývala se jim v zahradě. Tu ji objevily, jak leží na bříšku v zelenině a pozoruje slimáka, tam zase seděla tiše jak myška pod ptačím hnízdem a poslouchala to jarní štěbetání, jindy se spřátelila s rodinou ježků a prodírala se s nimi chrastím. Odnášely to nejen její šatičky, ale i kolena a ruce. Denně ji museli převlékat, koupat, často několikrát. Pan kníže si totiž na výchově své dcery nesmírně zakládal, její nepatřičné záliby se před ním raději tajily. Když přijeli hosté, nastal shon, protože před ně musela Dunka předstoupit čistá a upravená. Je samozřejmé, že se jí to nesmírně protivilo. Naučila se však vyžadované zdvořilosti, hlavně proto, že nechtěla rodiče zarmoutit. Volně se cítila jen v přítomnosti dědy — starého pána. Ten jí rozuměl, před ním se nemusela mít na pozoru. Věděl o ní všechno. Znal její skrýše, takže jeho zásluhou ji vždycky včas našli, bylo-li potřeba. Později, když se naučila přelézat ploty a lézt po stromech, netajila se před ním se svými výlety do okolních vsí, vyprávěla mu o všech taškařicích, o všech průzkumných cestách do polí a lesů, o všech radovánkách, o nichž jinak neměl nikdo ani ponětí a jichž se účastnila s venkovskými otrhánky jako se sobě rovnými. Byla šťastna, že ji bez váhání při-jali mezi sebe. V salonech rodného zámku už o ní mluvili jako o „mladé dámě“, tou ovšem nebyla ani trochu. Svou „dvojí tvář“ bohužel neuhájila natrvalo, odhalení na sebe nedalo dlouho čekat.“

(LEGÁTOVÁ, Květa. Důkaz pravdy. In: BAJAJA, Antonín. *Pohádky z Moravy*. 1.

Zlín: Edice Zlínský kraj, 2004, s. 122)

Příloha 4 Pohádka Důkaz pravdy

1. část

Svou „dvojitou tvář“ bohužel neuhájila natrvalo, odhalení na sebe nedalo dlouho čekat. Sám otec kníže ji přistihl — dokonce ve společnosti vznešených přátel — jak sedí na větvi buku, kývá bosýma nohama a píská na prsty. Svědkům ostudného výjevu šla hlava kolem, v první chvíli však zdvořile mlčeli. Současně se rýsovaly následky, nepříjemné nejen pro Dunku. Některé z jejích vychovatelek byly propuštěny a pro ni byl vysloven přísný zákaz vzdalovat se z dohledu doprovodu. Ve skutečnosti šlo o zostřený dozor, každé její hnutí bylo sledováno, začínala se cítit v rodném paláci jako ve vězení.

Nejstrašnější povinnost pro ni představovaly porady moudrých rádců, na nichž musela být přítomna jako budoucí kněžna, na nichž se měla naučit důstojnému chování a zásadám osvícené vlády. Nesnesitelně se nudila. Rádcové mluvili jeden přes druhého, jen ona musela být zticha, ačkoli ji na jazyku svrběly nesouhlasné poznámky, nesměla zívát a nesměla usnout, i když se jednání vlekle celé hodiny. Pokaždé potom utíkala do zámeckého křídla, které obýval její děd. Tam se mohla svěřit se svým trápením. — Neplač, holčičko, říkal jí starý pán, zatímco zvonkem přivolával sluhu, jenž jim pak oběma přinesl citronovou šťávu, kterou Dunka milovala. — Narodila ses jako kněžna, pravíval, s tím nic nenaděláš, tvoji rodiče to s tebou myslí dobře. Až budeš dospělá, budeš svou zemi řídit po svém. Teď se podrob, všechno bedlivě pozoruj, uvažuj a uč se.

— Všechny ty užvaněné darmojedy propustím! neudržela se Dunka.

— Na to je čas, usmíval se děd, vnuččina slova ho nepopouzela, v mnohém jí dával za pravdu.

— Ale ne všichni jsou stejní. Za krátkou dobu mezi nimi rozeznáš ty opravdu moudré.

Jak je vidět, starý pán budoucí kněžně věřil a mnoho si od ní sliboval. Protože teď měla zakázáno stýkat se s vesničany, brával ji na výlety koňmo. Byl to výborný jezdec a k přírodě přilnul stejně jako jeho vnučka. K narozeninám jí pak koupil poníka. Jezdili spolu a budoucí kněžna se na těch vyjížďkách zase cítila jako nejšťastnější člověk na zemi. Někdy závodili a starý pán prohrával. Dunka věděla, že to dělá schválně, aby měla radost.

Jednoho dne se udála zvláštní příhoda. Děvče se hnalo vpřed, namířilo si to přes louku k lesu, poník doklusal k mělkému úvalu, a tu se zastavil a vzepjal. Rozjařená jezdkyň ho plácla po krku, byl to povel k dalšímu běhu, kuň se však nehnul z místa. Zatím dojel děda na svém

grošáku. I grošák se znenadání zarazil a vzepjal. —Co se to stalo, dědečku? Koním se nechce dál, a v cestě je přece jen docela malý výmol.

Zdálo se, že i děda se jaksi zarazil. S údivem si prohlížel roklinku, jako by na ní bylo něco podivného.

— Koně jsou unaveni, řekl nakonec, jenže to nebyla pravda, protože nazpět uháněli jak vítr. Dojeli domů a Dunka viděla na starém pánu, že je zadumán, že mu něco leží v hlavě. Nechtěla ho znepokojovat, proto se už na nic nevyptávala.

Druhého dne v nestřežené chvílce vyvedla svého poníka ze stáje, sama ho osedlala a vyjela. Táhlo ji to k té zvláštní rokline. Stalo se totéž. Když dorazili na okraj, poník se vzepjal. Seskočila, uvázala zvíře ke stromu a sama mělkou prohlubeň přešla. Poník zaržál, jako by ji chtěl varovat. Uvažovala, čeho se pole-kal, ale nic zvláštního nenacházela. Za roklinkou se prostíraly lesy, voňavé, husté lesy. Posunula se dál. Poník opět zaržál, dokonce úpěnlivěji. — Nic zlého tu není, zavolala na něho. Šla dál a dál. Pod nohama měla měkký mech, kolem šuměly vysoké stromy, sem tam se objevila světlina plná lesního kvítí. Poník zoufale ržál. Vrátila se tedy. Položila mu ruku na šíji, byl vlhký potem. Všimla si, že se třese. Mluvila k němu a hladila ho. — Copak je, čeho se bojíš? Drcal do ní hlavou, ale tomu gestu neporozuměla. Odjeli tryskem.

2. část

Večer zašla za dědou. — S tím lesem, myslím s tím za roklinkou, je něco v nepořádku, dědečku, byla jsem tam dnes a poník se opět vyděsil. Starý pán se znepokojeně zeptal, proč tam jela. — Nevím, zrozpačitěla, cosi mě tam táhlo. Přešla jsem úval, je za ním jen obyčejný vysoký les. Stromy, keře, mech, kvítí... jen to, co v lese roste.

Chvilí váhal. — Říkají mu Les divoženek, pravil nakonec.

—Divoženek?

— Ted' to víš. Lidem se zdá, a dokonce i koním, jaksi ponurý, tajuplný... Dunce se tak nezdál ani trochu. Po krátkém zamyšlení děda pokračoval: —Většinou se mu lidé vyhýbají, vypráví se totiž o něm... taková báje. — Jaká báje? žadonila vnučka. — O jednom tě, holčičko, mohu ujistit. Co jsem živ, nikdy nikdo v tom lese divoženku neviděl, a lidé snadno uvěří bajkám. — Lidé ano, nedala se Dunka, ale co koně?

— Jsi jako klíště, ještěrko. Dobrá, ať tedy víš všechno. Starý pán se nadechl.

— Nevím, čeho se lekají koně, to opravdu nevím. Kůň je zvláštní zvíře... a zvíře často vycítí skutečné nebezpečí, které nám zůstává skryto. Co to povídám, lekl se, s tebou se vždycky dostanu do nějaké šlamastyky! Samozřejmě, že v tom lese žádné nebezpečí nečihá, chtěl jsem ti vlastně vyprávět... — Tu báji, dědečku!

Děda se rozesmál. — Popletlas mě! Ale dobrá, ať je po tvém. Vypráví se, že si divoženky opatřily kouzelné zrcátko. Je to tůňka obrostlá vřesem, nevede k ní ani stezička. Dokonale skrytá v odlehlém koutě lesa. Říká se jí taky stříbrné sklíčko, ale v to se proměňuje jen při úplňku a jen na jednu noc — a tehdy oplývá podivuhodnou mocí. Zdůrazňuji, že jsem za celý život neslyšel, že by se někdo k tomu zrcátku aspoň přiblížil... Starý pán se najednou dívá kamsi daleko, kam Dunka nedohlédne, a hlas, který mu vychází z hrdla, je cizí hlas: — Kdo se nad stříbrné zrcátko nakloní, ztratí svou tvář, stříbrná voda mu ji sejme, je z něho jiný člověk, jeho podobu si přivlastní divoženka.

Děvče vytřeštilo oči: — Navždycky?

To dědečka zřejmě vzpamatovalo. Už má zas svůj známý hlas. — Ne, navždycky ne. Jakmile ho někdo pozná, přes jeho změněnou podobu, kouzlo pomine, jeho tvář se vydechle. Připadal Dunce velmi unaven.

Vnučka se poctivě snažila na dědovo vyprávění zapomenout, ale ať se snažila sebevíc, z hlavy jí to nešlo. Na osamělých vyjížďkách jí často napadlo popohnat poníka k Lesu divoženek, vždycky však odolala. Bývala teď často zamyšlená a všichni to pokládali za dobré znamení. Zvlášť kníže tím byl potěšen. Procházela se po zahradě, nevyhledávala společnost, zapomněla na skotačení s vesnickou chasou, dávala přednost vyšívání, četbě a tichému rozjímání. Jak všichni doufali, zdárně dospívala. Ve skutečnosti žila v nesmírném napětí a stálé tísní. Denně musela přemáhat nutkání rozjet se k záhadné rokline. Nezadržitelně jí to tam táhlo.

Jednou bloumala zahradou, bezmyšlenkovitě vyšla do přilehlých polí, courala se po mezích, pod nohama jí skoro neslyšitelně praskala suchá stébla, ozýval se hmyz, nad hlavou jí švitořili ptáci, nic z toho nevnímala, šla a šla. Bylo k poledni, slunce žhnulo, rozhlížela se po nějakém stínu, navíc ji sužovala žízeň, hledala očima potůček, z něhož by se napila. Znenadání se ocitla u roklinky. Lehce ji překročila. Je den, řekla si, je jasný den. Zamířila do stínu, sladce ji obklopil a jako by posílil, větve se nad ní rozezpívaly, mech jí nabídl své polštáře, maliní své lahodné plody. Osvěžila se, uhasila žízeň. Vyhřátá země ji zlákala, posadila se do trávy. Je den, opakovala si radostně, je přece zářící den. Nebezpečí, pokud tu vůbec nějaké je, je spojeno s nocí. Do večera budu bez námahy zpět.

Odpočívala. Les ji kolébal svými tóny, svými vůněmi, svým svěžím vzduchem, svým měkkým šerem... Opřela si hlavu o mladý stromek, který za ní vyrůstal, a usnula.

3. část

Vzbudila se čilá, plná dávno zapomenuté radosti. Vstala, protáhla se. Na mýtince u velkého mraveniště se rozhlédla, uviděla, že slunce padá k obzoru, a rozhodla se pro návrat. Zčerstva vykročila. Svižně pokračovala v chůzi, a tu se setkala s potůčkem, kterého si dřív nevšimla. Zrychlila chůzi, a zčistajasna stanula u kamenité rokle. Padl na ni strach. Zabloudila. Dala se do běhu, narážela na nová neznámá místa. Zastavila se. Musí jít pomalu, obezřetně se rozhlížet, spásná roklinka nemůže být daleko.

Slunce se zatím sesouvalo pod obzor, větve vzdálených stromů se na chvíli rozežhavily, pak zhasínaly, šedly, černaly. Nebe se naopak rozsvěcovalo. Nad zemí se začal vznášet obrovský úplněk. Dunka se potila hrůzou. Pohybovala se pomalými krůčky, pátrala po něčem k zachycení, ale nebylo tu nic známého, zářící měsíc se sunul výš a výš, šla bezcílně dál, nohy se jí chvěly. Zmocnila se jí únava, brzy nebude schopna pohybu. A teď to uviděla! Na nepatrné planince zela tůňka, stříbrné zrcátko obkvétané vřesem. Bylo to přenádherné. Nikdy nespátřila nic podobného. Chvíli stála bez hnutí a zírala na ten zázrak ze stříbrného oparu, táhlo ji to blíž... nahnula se, spatřila svou tvář.

Rychle se vztyčila. Jako by ji něco pohladilo po líci. Nic jiného se nestalo. Čeho se vlastně bála? Udělala několik kroků, její nohy opět čiperně našlapovaly, nesly ji přímo k okraji lesa, ke známé prohlubince. Udivilo ji jen to, že už bylo k ránu, měsíc zapadl a vzhůru se dralo slunce. Zdálky viděla vesnici. Z komína chatrče, která stála na jejím konci, se kouřilo. Stará tetka Apolena si vaří snídani. Dunka procházela kolem, právě když starucha vyšla z domu, aby si z nedaleké studánky nabrala vodu.

— Dobrý den, teto Apoleno. —Dobrý den. Co jsi zač, ty rozjívence, ty špindíro neučesaná? Hajdy k potoku a pořádně se umyj! Odkud tě sem vítr přivál, cácoro?

— Ale teto! Copak mě nepoznáváte?

— Tebe? Odkudpak bych tě měla znát, hadrnice! Nestydíš se běhat takhle hned po ránu?

— Já jsem přece Dunka, teto, Dunka ze zámku!

— A tak! Ty jsi Dunka. To já jsem tedy princezna Culifinda. Dunka se zatřásla. Tam v temném lese nad stříbrným zrcátkem ztratila svou tvář! Ale ještě tomu úplně nevěřila.

— Teto, líp se podívejte, copak mě skutečně nepoznáváte?

— Samozřejmě že vás poznávám, jemnostslečno. Jen bych ráda věděla, kde jste ráčila vzít ten tenký dlouhý nos. Bába se rozchechtala.

— Teto! zakvílela Dunka. — Nech toho a pojd' si sednout, pronesla Apolena laskavě a podala jí lžici. — Podle toho, jak vypadáš, kdoví kdys jedla naposledy. Dunka si vzala podávanou lžici, poslušně si sedla na lavici, sklonila se nad miskou, z níž voněla bramboračka. Vtom pocítila ukrutný hlad. Hltavě se dala do jídla. — Chutná? usmála se babka. — V životě jsem nejedla nic lepšího, přitakalo děvče, za to se vám odměním, teto, tím si buďte jistá. — Přestaň kecat a jez, durdila se babka naoko. Ve skutečnosti byla potěšena. — Naliju ti zatím do škopku teplou vodu, potřebuješ se pořádně vydrhnout.

— To je tím, jak jsem bloudila v lese. Jsem celá upachtěná, nedivím se, že jsem k nepoznání. Vydrhnu se až na zámku.

— Řekla jsem ti, abys přestala kecat!

— Já jsem skutečně Dunka. Jsem jen špinavá a vy špatně vidíte... Stařena vešla do chaloupky, odkud přinesla střep zrcátka.

— Tak se podívej, kdo jsi. Děvče spatřilo cizí, nepříjemnou tvář, vychrtlý obličej s divýma očima. — Ne, to ne...! — To ano, nic si z toho nedělej, těšila ji Apolena. Málokdo to má dnes v hlavě v pořádku. Takže se zas tak moc nelišíš.

Dunka mlčela. Srovnávala si myšlenky. Nakonec: Apolena ji přece zas tolik nezná. Pečlivě se vydrhla v teplé vodě, učesala si vlasy, upravila se, poděkovala Apoleně a odběhla.

U brány zámku ji zastavil vrátný. — Kampak, krasavice, řekl. Měl dobrou náladu. Oslovení Dunku urazilo. — Copak mě nepoznáváš, Kubo? — Tak pomalu, capidlo! Nejsem tu jako šašek, ale jako vrátný! Jeho dobrá nálada byla ta tam. — Já přece... já jsem přece Dunka, nezdvořáku! Beze slova ji chytil za rameno a vlepil jí pořádný záhlavec. — To je na uvítanou, a maž! — Jsem Dunka, vzlykla. Chlap se rozchechtal. Ohlédl se za sebe, k zámku. Tam na balkoně stála krásná vyšňořená dívka s Dunčíným obličejem. Dunce se udělalo mdlo. Chytila se mříží.

4. část

— Hajdy odtud, než tady někoho uřkneš, rozkřikl se vrátný a kývl na podomka, který se poflakoval mezi záhony. Zvědavě se přiblížil. — Slečna si přeje doprovod? zasmál se a smýkl šeredkou, že upadla. — Prošacuj ji, jestli někde něco neukradla, přikázal vrátný. Dunka musela snést největší ponížení svého života. Nádvkem pár šlehů bičem. Dala se na útěk, provázena zlým posměchem, zrudlá studem a hněvem, k smrti vyděšena tím, co spatřila na balkoně. Procházela vesnicí, potkávala své bývalé kamarády, dívali se na ni s pohrdavým údivem, úpěnlivě hledala obličej, v němž by se zračilo poznání. Stačil by jeden. Jediný. Zdravila vesničany, dívali se na ni cize, na pozdrav sotva odpovídali, někteří nad ní kroutili hlavou, soucitnější hospodyně jí vtiskly do ruky jablko nebo kůrku chleba jako žebračce. Zbytek dopoledne prochodila v polích. Pak se vrátila ke staré Apoleně.

Ta se jí na nic neptala, pokynula ke stolu, k míse bramborové kaše s opraženou cibulkou. Tentokrát sotva polykala. Lítost jí stáhla hrdlo. Po obědě bez říkání umyla nádobí, vydrhla stůl, nanosila vody a přichystala si košík. — Půjdu na šišky, teto.

Odebrala se k vzdálenému lesu. Do večera hledala za úžlabinou stříbrnou tůňku divoženek. Nenašla ji. Večer se vrátila s košem šišek a v zástěře nesla pár hřibů. Všimla si, že Apolena jí zatím ustlala na peci. Dojalo ji to tak, že se rozplakala. — Neplač, řekla jí babka, ať se ti přihodilo cokoli, nevzdávej se. Všechno se zas může obrátit k dobrému. Tomu věř.

Bylo těžké uvěřit, ale Dunka uvěřila. Usnula klidně a spala bez tíživých snů. Vždyť k prolomení kouzla stačí koneckonců jediné. Po několika dnech si Apolena připravila nůši, složila do ní hrnky malin a pytlík sušených hub. — Jdu do zámku. Rádi tam ode mě kupují všecko, co přináší les. V poledne ti přinesu něco na zub. Jdi zatím na návěs, pohrej si s dětmi.

Na návěs šla Dunka s čerstvými nadějemi. Snad tentokrát, říkala si, najdu aspoň toho jediného. Pinkanou umím ze všech nejlíp. Anička, ano, Anička mě pozná i se zavřenýma očima. Řekne: hraješ jak Dunka, a já řeknu: jsem Dunka, pak si mě líp prohlídnou, měla bych si vypůjčit od tety šátek, abych schovala ty střapaté vlasy. Na návsi ji čekalo zklamání. Děti ji do hry vůbec nepozvaly. Odmítly ji, uslyšela dokonce poznámky o tom, že se mezi ně vtírá „ta cizí holka“. Tak ji nazvaly. Sedla si na okraj kašny a zpovzdálí se dívala, jak si její bývalí kamarádi hrají na hastrmana, jak honí hadrovou mičudu, jak se smějí a vykřikují. Po chvíli se vžila do jejich hry, jako by byla s nimi, stačilo jí, že se aspoň dívá. Nedávala jim vinu za svůj úděl. Jak tak seděla, všimla si, že má souseda. Přisedl si k ní Toník. Byl to trochu neohrabaný chlapec

a velmi ostýchavý. Lekla se, když vyndal z kapsy ohromnou hrušku, položil ji vedle ní a utekl. Odcházela zmatena. V krátkém čase se toho na ni nahnulo tolik, jako ještě nikdy v životě. Dobrota staré Apoleny, posměch a ponížení u brány ztraceného domova, ostýchavý soucit kamaráda, který ji nepoznal... v hlavě se jí to všecko převalovalo. Stříbrné zrcadlo jí přineslo nejen změnu tváře, změnil se současně celý svět. Užasla, čeho všeho si dřív vůbec nevšimla. A přitom to bylo tak důležité.

Apolena na ni už čekala. Na stole na dvou hliněných talířích ležely dva koláče, jeden makový, druhý tvarohový. Takových bývaly v zámeckých mísách hory. Ale ještě nikdy jí tolik nechutnaly. Po obědě položila Dunka pyšně a bez říkání doprostřed stolu darovanou hrušku a rozpůlila ji.

Běžel čas, listí se zaskvělo podzimními barvami. V tu dobu přichystal zámecký pán pokaždé náramnou veselici. Slavnost se konala v jeho zahradách, sjíždělo se tam široké okolí, celý den vyhrávaly vesnické kapely, objevovali se kejklíři, polykači ohně, kouzelníci, konal se maškarní průvod, pro děti byly připraveny houpačky, létající balonky, draci, dřevěné stoly byly plny lahůdek. Všechno se dělilo, nikdo nepřišel zkrátka. Součástí programu byla i vystoupení šašků, zápasy místních siláků, nejrůznější soutěže a lidové hry. Na hlavní tribuně seděla knížecí rodina. Tam v nádherném rouchu, ověšená šperky zářila knížecí dcera. Hosté na ní mohli oči nechat. Míle se usmívala na všechny strany, jemně kynula davu, který jí vzdával hold.

Dunka seděla v pozadí na dřevěné lavici, z podávaných jídel ani neuždibla. Měla stažené hrdlo a těžce dýchala. Předtím prošla několikrát kolem knížecí rodiny, setkala se s očima otce i matky, ale žádný nedal najevo, že ji poznává. S pýchou hleděli na jinou Dunku — divoženku. Poslední nadějí byl děda. Ten mě pozná, ujistňovala se. Čím dál víc si byla jista tím, že prokoukl nafintěnou farizejku. Děda se nedá ošálit, děda ne. Ale kde je, ještě se neukázal! Strach jí dal potřebnou odvahu, obrátila se na jednoho ze strážců, kteří udržovali v zahradách pořádek. —

5. část

Kde je dědeček, pane? — Tvůj dědeček, děvče? Toho neznám. Ale rozhlídni se tady pořádně, jistě ho najdeš. — Nepoznáváte mě? — Ne, tebe taky neznám. Do vsi nechodím často. Jestli chceš, nabídl se, půjdeme hledat dědečka spolu. Usmál se na ni. Byl přesvědčen, že stařík někde popíjí s ostatními dědky. — Jednou, osmělila se, protože tento strážný vypadal velmi mile, jednou jste nesl malou kněžnu Dunku do zámku... vzpomínáte si? Brouzdala se v potoce a rozřízla si palec. kamaráda, — Na to si vzpomínám, přitakal strážný udiven, ale jak to víš ty? — Vím taky, že vám říkají Lud'a.— Lud'a, jistěže, tak se jmenuji.

Mlčeli a dívali se na sebe. Ať se rozpomene, prosila Dunka dobré síly, ať mě pozná— Pojd', podíváme se po dědečkovi, řekl strážný. Bezradná holčička ho v zámeckých něčím zaujala. — Můj dědeček vyjde na balkon, ukázala směrem ke knížecímu pódiu. Děvčátko je pomatené, pomyslí si. — Tam jde, vykřikla ze všech sil. Všichni se po ní ohlédli. Starý pán se objevil na vyvýšeném místě, lidé se tam začali hrnout, Dunka se prodírala mezi nimi. Přivolala jsem ho, jákala v duchu. — Dědečku, křičela, dědečku! Už stála pod tribunou. Teď nastala její chvíle, teď bude prokletí zlomeno. — Dědečku, poznáváte mě? Přestala dýchat, visela na starcových rtech. Byl to jen okamžik ticha, nebo celá věčnost? Starý kníže zavrtěl se smutným pohledem hlavou. — Čí jsi, holčičko? — Vaše! Starý kníže opět zavrtěl hlavou, tentokrát beze slova, a Dunka se zapotácela. Dav vybuchl smíchem. Pokládal to za předem připravenou jarmareční scénu ke všeobecnému obveselení. Dívka se zhroutila k zemi. Strážný ji zvedl. — Pojd', šeptal jí do ucha, tvého skutečného dědu určitě najdeme. V té chvíli se v Duncině třešticí hlavě zrodila myšlenka. — Dědečku, to jsem já, vzpomeňte si, našla jsem stříbrné zrcátko v lese divých žen, vzpomeňte si!

Starý pán se na ni díval, jako by ji neslyšel nebo jí nerozuměl. — Je bláznivá, ozvala se falešná knížecí dcera, chce vás oklamat nějakou šaškárnou, můj drahý dědečku, ale trochu to přehání. Přistoupila ke starci, vzhlíží k němu, její hlas je tichý, vmlouvavý. — Je-li ona vaší vnučkou, čím bych pak byla já? A Dunka vykřikla: — Jsi divoženka, která mi ukradla tvář!

Lidé se rozesmáli. Starý kníže se nesmál. Hleděl soucitně na otrhánka, který k němu vztahoval ruce, který se k němu úpěnlivě hlásil, jehož tvář ani hlas však nepoznával. Přesto se v něm cosi hnulo. Mezi ním a pomateným děvčátkem se napjala tenká nitka. Současně cítil, že dítě je ve vážném nebezpečí. Pokynul strážnému. — Jdi domů, holčičko, tento muž tě doprovodí.

Mládenec řekl: — Ano, pane. Vzal ji za ruku, ale dívka nemínila odejít. Nový nápad v ní budil naději a nabýval pevné formy. — Jsem Dunka, mohu to dokázat! Mluvila jako v horečce. Kdyby měla chladnější hlavu, sama sebe by nepoznávala. Dav se tísnil kolem, lidé do sebe naráželi, láteřili, nechtěli přijít o mimořádnou legraci. Běsnící hadrnice byla k popukání. Slavní a ostřílení šašci sem hleděli se závistí. Nepravé knížecí dceři se zachvěl hlas netrpělivostí: — Odveďte to ubohé stvoření, které neví, co mluví! Nikdo se ani nehnul. — Nabízím důkaz, pronesla nuzná urputnice, sevřena z pocenými těly jak hradbou. — Tak jste mě to přece vždycky učil, dědečku.

Starý kníže zvedl prudce hlavu. Na to si vzpomněl. Ve všech sporech, které soudil, vyžadoval důkaz pravdy. Divoženka v knížecím rouchu se k němu rychle obrátila s pokorným, sladkým úsměvem. — Ovšem, to přece vědí všichni. Usmála se, avšak zlomyslně, i na Dunku: — Přednes nám svůj důkaz pravdy, holčičko.

Dunka se nedala odradit. Věřila, že nastala chvíle jejího vítězství. — Vzpomínáte si, dědečku, jak jsem si jednou rozřízla v potoce palec o pohozený střep? Zůstala mi tam hluboká jizva. Tento muž, ukázala na strážného, tento muž mě nesl domů a též mi to dosvědčí.

Všechny zraky se obrátily k Lud'ovi. Lud'a zrudl. — Ano, je to pravda, zakoktal, aniž se rozmýšlel, mohu dosvědčit, že jsem nesl knížecí jemnostslečnu (uctivě vzhlédl k pódiu), že jsem ji nesl do zámku... a měla skutečně rozříznutý palec. Pořádně se při té řeči zapotil.

Dav ztuhl v napjatém očekávání. Divoženka chvíli otálela, pak zvolala: — Přistupte blíž! Vesničané byli tak namačkáni, že blíž přistoupit nemohli. Mnozí z nich sledovali scénu s otevřenými ústy, dusili se v hrozivém sevření. Krátké za-tleskání, přiběhly služky a zuly mladé kněžně střevíce. Falešná Dunka si vlastní rukou roztrhla punčochu. Levý palec protínal hluboký zacelený šrám. Z davu se ozvaly výkřiky. — To je můj důkaz pravdy, proneslo falešné knížátko, a teď nám ty, drzá hadrnice, předved' svůj!

6. část

Dunka střevice ani punčochy neměla. Zvedla bosou oprýskanou nohu, plnou starých i nových škrábanců, plnou jizev a strupů. Plnou zacelených ran. Dav se rozvlnil. Lidé se plácali po zádech a povykovali nadšením. S předvedeným číslem byli spokojeni, své krásné kněžně provolávali slávu.

Dunka nebyla schopna kloudné myšlenky. Potácela se požduchována, sotva se držela na nohou. Teprve teď se její osud zjevil v celé obludnosti. Posledním pohledem dávala sbohem domovu, milovaným rodičům, milovanému dědečkovi. Divoženky myslily na všechno. Nedopustily se chyby. Ustupovala k bráně, snažila se co nejrychleji uniknout posměchu, štulcům i kopancům. — Žeňte, otevřete ohradu a vypusťte na ni smečku! křikla divá žena.

Z ohrady se vyřinuli psi. Vyběhli s vyceněnými tesáky, se zježenou srstí. Dunka zaslechla jejich zběsilý štěkot a zastavila se. S vámi jsem se honila po stráních, s vámi jsem dováděla — a dnes mě roztrháte! Po tvářích se jí koulely slzy. Svou poslední hořkost si musí prožít až do dna.

Psi náhle ustali v běhu. Ohromný černý hafan, který děvče dostihl jako první, je očichal a pak mu položil packy na ramena. — Rafane! Dunka ho podrbala za ušima, pes jí olízl tvář. A už jsou tu další, skáčí, štěkají, dožadují se pozornosti. — Reku, Belino, Azore!

Před Dunkou jako by vybuchlo oslňující světlo. Psi krouží kolem ní se vztyčenýma ušima, jemně do ní drcají, dychtivě kňučí, olizují jí ruce a bosé nohy... jsou bez sebe slastí, nejmenší Míša se dokonce počural. Jako vždy napřáhla paže a skočil jí do náručí. — Psiska, děvčeti se láme hlas, vy jste mě poznali! Ve tváři ucítila napětí, sáhla si k čelu, je hladké jako dřív, cizí podoba se z ní loupe jak popraskaná slupka. Otočila se k paláci. Tam nahoře se mladá kněžna taky proměňuje. Její hladké líce se pokrývají vráskami, v hlubokých jamkách svítí zlé oči, vysouvá se špičatá brada.

Jediným skokem se divá žena přenesla přes zábradlí a zmizela otevřenou branou v dálce. Dunka se vrací k paláci, v patách jí řádí rozjásaná smečka. Stará Apolena div neomdlela, když druhý den zrána zastavil před její chatrčí knížecí kočár, a neměla k tomu daleko ani podruhé, když jí padla kolem krku knížecí dcera.

(LEGÁTOVÁ, Květa. Důkaz pravdy. In: *Pohádky z Moravy*. 1. vyd. Zlín: Edice Zlínský kraj, 2004, s. 122-132. ISBN 80-239-3228-1.)

Příloha 5 Otázky k pohádce Důkaz pravdy

1. část textu

Vysvětlí, co znamená spojení dvojí tvář.

Které dvě tváře měla Dunka?

Jak se cítila Dunka při plnění role princezny?

Jaký byl vztah Dunky a jejího dědy? Co měli společného?

S kým máš ty ve své rodině či svém okolí nejbližší vztah? Jaký ten vztah je?

2. část textu

V čem byl zvláštní Les divoženek?

Změnilo se nějak chování Dunky potom, co se dozvěděla pověst o lese?

Co dokáže přerušit kouzlo zrcátka?

V jaké jiné pohádce bylo ještě potřeba změnit kletbu a jak?

Chodiš taky do lesa nebo přírody? Odpověď zdůvodni.

3. část textu

Napiš tři pocity, které Dunka cítila v momentě ztracení se v lese.

Jak bylo aktivováno kouzlo?

Vypiš všechna hanlivá označení z ukázky.

Ztratil/ztratila ses někdy v lese? Jak lze ztracení předejít?

4. část textu

Jak reagovali na Dunku vesničané?

Apolena jí řekla, ať se nevzdává. Napiš alespoň dvě úsloví, která se týkají vytrvalosti a motivace.

Na základě textu odhadni, jaká byla atmosféra na slavnosti. Atmosféru vyjádři barvou a třemi přídavnými jmény.

Vysvětlí význam slova farizejka.

Jak by ses na slavnosti choval/chovala ty?

5. část textu

Jak se snažila Dunka přesvědčit strážce?

Proč se dědeček zpočátku nesmál?

Jaký důkaz pravdy Dunka použila? Vyšlo to?

Jaký důkaz pravdy bys použil/použila ty?

Proč se lidé Dunce smáli?

6. část textu

Podlehla Dunka neúspěchu, nebo se snažila osudu vzepřít? Své tvrzení dolož příkladem z textu.

Kdo Dunku poznal?

Co by měla Dunka dělat dál, kdyby ji nikdo nepoznal?

Jak se asi cítili lidé, kteří ji nepoznali?

Příloha 6 Pracovní list ke shrnutí pohádky Důkaz pravdy

Shrnutí pohádky Důkaz pravdy

Doplň tabulku o pohádce.

Někdo	
Chtěl	
Ale	
A tak	
Nakonec	

Jaká byla hlavní myšlenka a poselství pohádky?

Okomentuj následující momenty:

Byl/a jsem překvapen/a, když...

Byl/a jsem znepokojen/a, když...

Byl/a jsem potěšen/a, když...

Jakou otázku bys chtěl/a položit Duncce?

Nakresli zásadní momenty pohádky, tj. úvod, zápletka, závěr.

Příloha 7 Fotografie k evokační části pro práci s dílem Vladimír

Obrázek 1 Adolf Hitler, FOTO <https://nasregion.cz/kdyz-demokracie-selze-aneb-jak-se-hitler-stal-nemeckym-kanclerem-a-zrodil-se-fuhrer-zcela-legalne-101258/>

Obrázek 2 *Davidova hvězda, kterou museli nosit Židé za druhé světové války viditelně našitou na svém oblečení. FOTO David Ullrich*

Obrázek 3 Zatímco se v Praze slavilo, o několik desítek kilometrů dál se ještě bojovalo

Obrázek 4 Letadla z 2. světové války. Foto Mrs. AIRWOLFHOUND

Obrázek 5 Oznámení o vyhlášení protektorátu, FOTO: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/smirit-se-s-reality-bojovat-spolupracovat-rozhodovani-za-protektoratu/>

Příloha 8 Výukový text o 2. světové válce

Druhá světová válka

„Druhá světová válka je jistě dosud největší konflikt, který vypuknul na Zemi po dobu, kterou popisují dějiny. Je také největší jednotlivou událostí v celé lidské historii a tomu odpovídá i rozsah a množství dostupné literatury. Existuje nepřehledné množství materiálů k tomuto tématu v mnoha jazycích světa. Za druhé světové války přišlo o život více než 50 milionů lidí, stovky milionů bylo zraněno a bylo poničeno nebo úplně zničeno tisíce měst, městeček a vesnic včetně největších center lidské civilizace.

Ptáme-li se po příčině vzniku druhé světové války, nemůžeme na prvním místě vynechat válku předcházející – první světovou. Neprohrálo-li by Německo první světovou válku, nedostalo by se do tak svízelné situace, nemuselo by nést pokořující důsledky a podmínky plynoucí z mírové smlouvy po ukončení první světové války, a nacismus by byl stále pouze na okraji politického spektra a lidské společnosti tak, jak je tomu dnes. Hledáme-li stále pouze na okraji politického spektra a lidské společnosti tak, jak je tomu dnes. Hledáme-li tedy příčinu vzniku druhé světové války, je třeba hledat ještě před rokem 1914. Ponoříme-li se však do již existujících studií týkajících se tohoto hledání, zjistíme, že mnoho různých historiků v průběhu celé druhé poloviny dvacátého století napsalo velké množství statí, z nichž však jednoznačné závěry neplynou. Byla to možná rozpínavost Německa, stát se světovou velmocí, jež vedlo již k rozpoutání první světové války? Či je nutné dívat se na celou situaci před první světovou válkou jako na celek, neudržitelný stav, který nemohl vyústit v nic jiného než ve válečný konflikt?

V rámci druhé světové války se proti sobě postavily dvě strany – Osa a Spojenci. Mezi státy Osy patřilo Německo, Japonsko, Itálie. Mezi hlavní státy Spojenců patřila Velká Británie, USA, Francie a SSSR. Války se účastnily i další státy, my jsme vyjmenovali ty nejvýznamnější. “⁹⁹

„Ještě více než v první světové válce sehrála důležitou roli věda a technika. Vědecký výzkum měl velkou roli a nejnovější vědecké a technické objevy byly ihned uplatňovány v praxi – například radar, raketová technika, atomová bomba. Pro komunikaci se klíčovou stala kryptografie – hledání bezpečného přenosu zpráv pomocí šifrovacích technik. Zde slavili úspěch Spojenci, kteří rozluštili německý kódovací systém díky přístroji Enigma.

---

⁹⁹ NĚMEC, Václav. Úvod do druhé světové války. In: *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/uvod-do-druhe-svetove-valky/>

Na konečném vítězství měla roli nejen aktuální vojenská převaha, ale také Německo vyrábělo zbraně. Významnou roli sehrálo USA, které vyráběli trojnásobně více válečných potřeb než Osa.

Vítězství Spojenců ve druhé světové válce rovněž do jisté míry znamenalo vítězství demokracie nad totalitními praktikujícími ty nejbrutálnější formy násilí včetně rasové diskriminace a genocidy. Ta byla zaměřena především proti Židům – označujeme ji jako holocaust. Počet obětí holocaustu se odhaduje na sedm až deset milionů Židů, přičemž mnoho bylo vězněno v koncentračních táborech, kde byli vystavováni mučení, sadistickým pokusům, tvrdé práci. Koncentračními tábory prošlo před 26 milionů vězňů.

Výrazný podíl na vítězství Spojenců měl kromě vojáků na frontách a politiků jednajících na zasedáních i odboj. Hnutí odporu organizovalo nejrůznější formy odboje od pasivní rezistence až k aktivním formám odboje jako byly sabotáže, stávky, zpravodajská činnost, vlastní ozbrojený odboj. Odboj byl často organizován ze zahraničí, kde sídlily exilové vlády okupovaných států.

Nejpozitivnějším výsledkem druhé světové války bylo vytvoření Organizace spojených národů (OSN).¹⁰⁰

---

¹⁰⁰NĚMEC, Václav. Úvod do druhé světové války. In: *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/uvod-do-druhe-svetove-valky>

Příloha 9 Pracovní list k výukovému textu o 2. světové válce

1. Přečti si text a analyzuj jej pomocí metody INSERT.

Legenda značek:

✓	vím
+	nová informace
-	informace, která je v rozporu s mým dosavadním věděním
?	informace, o které chci vědět více

Pokud chceš, můžeš si hlavní informace zaznačit i do tabulky.

✓	+	-	?

2. Otázky k textu

Kolik lidí přišlo během druhé světové války o život?

Co bylo příčinami druhé světové války?

Které dvě strany proti sobě stály? Uveď i příklady států.

Které nové zbraně byly využity?

Co je to holocaust?

Co patřilo mezi aktivity odboje?

Co bylo mimo jiné důsledkem druhé světové války?

Příloha 10 Ukázka 1 z textu Vladimír

VOJÁK	Guten Tag. (<i>Chvilka ticha</i>)
TÁŇA	(<i>ledově, tiše</i>) Guten Tag.
VOJÁK	Ist hier ein Platz frei, bitte?
TÁŇA	Ja... Bitte.
VOJÁK	Danke. (<i>Pauza, drkotání vlaku, jinak ticho</i>)
VENKOVANKA	(<i>jakoby uraženě</i>) Já to hodím přece jenom nahoru, někomu by to mohlo zavazet. (<i>Mluví s očividnou útočností</i>)
KOKETA	Počkejte, pomůžu vám.
VENKOVANKA	Vopatrně. (<i>Šramot, vyjekne</i>)
VOJÁK	Gestatten si. (<i>Šramot</i>)
VENKOVANKA	Ja. Teď se to ani nehne.
KOKETA	(<i>snaží se navázat kontakt hrůznou němčinou</i>) Šén dank.
VOJÁK	Gern geschehen.
VENKOVANKA	Co říká?
TÁŇA	(<i>po chvilce</i>) Rádo se stalo.
VENKOVANKA	(<i>po chvilce</i>) Je zdvořilej... (<i>Tiše</i>) Ale nemůžu si pomoci, tahle uniforma mi jde na nervy.
KOKETA	(<i>tiše</i>) Buďte ztivha, co když rozumí?
VENKOVANKA	(<i>tiše</i>) Ten? Ten je z rajchu. Neumí blafnout. Ani nemrkl. (<i>Pauza, rytmus vlaku</i>) Všimněte si, jakej je to kluk! Teď už rukujou i děcka... Scipaj za jejich podělanýho...
KOKETA	(<i>dušeně, ale úpěnlivě</i>) Prosím vás!
VENKOVANKA	Nojo! Není nad vopatrnost... (<i>Vzdychne</i>) Bylo by dost blbý, kdyby člověk přišel ještě v poslední chvíli vo držku...

Příloha 11 Šablona podvojného deníku

CHARAKTERISTIKA PŘED ČTENÍM	CHARAKTERISTIKA PO ČTENÍ

Příloha 12 Ukázka 2 z textu Vladimír

- KOKETA (heká) Pomohla byste mi s tím kufrem?
- TÁŇA Jistě. (šramot)
- KOKETA (heká) Moc galantní teda není... Na co kouká z okna, prosím vás? Myslíte, že někoho vyhlíží?
- TÁŇA Možná.
- KOKETA ...Jako by chtěl dát někomu znamení. (Hekne) Já radši vypadnu, člověk nikdy neví.
- TÁŇA Na shledanou! (Hluk)
- VOJÁK Warten Sie, ich helfe Ihnen mit dem Koffer.
- TÁŇA Danke. Ich schraffs schon selbst (šramot).
- VOJÁK Počkejte prosím!
- TÁŇA (ledově) A tak.
- VOJÁK Přece jste si prohlédla prsten. Viděl jsem, že jste si přečetla i jméno na vnitřní straně.
- TÁŇA Vaše jméno?
- VOJÁK Ano. Jmenuju se Vladimír Bauer... Moje matka je Češka.
- TÁŇA (pomalu) Dala vám ho pro štěstí, vidíte? Jedete na frontu?
- VOJÁK Ano. (Chladně, bez emoce) Přesně tak, jak říkala ta venkovská paní. K Rýnu.
- TÁŇA (chladně) Nesvěřujete mi vojenské tajemství?
- VOJÁK Ne. (šramot)... Vojenských tajemství je dnes už velice málo.
- TÁŇA Mám se Vás zeptat, jak to myslíte?
- VOJÁK Víte dobře, jak to myslím. (Hluk, práskání dveří, kroky)
- TÁŇA Ty řeči cestou... jistě se vás dotkly...
- VOJÁK Ne... jsem na ně zvyklý.
- TÁŇA (s ironií) Ano?
- VOJÁK Ano... Věřte mi.
- TÁŇA (stále se nemůže zbavit averze) Dobrá... věřím vám, že jste na ně zvyklý.
- VOJÁK ...A že je dovedu pochopit.
- TÁŇA (po pauze) To taky.
- VOJÁK To taky (hluk zeslábl). Pojďme. Vlak je prázdný. Aby nás to neodvezlo někam do vozovny.
- TÁŇA Nebojte se. Průvodčí ještě projde všechny vozy. Na shledanou.
- VOJÁK Ne. (rychle) Dovolte, abych vám vynesl kufř k elektrice. (Ještě rychleji) Neodmítejte! Pokud pro vás není z principu nepřijatelné jít vedle mé uniformy.

TÁŇA (Váhá)...není. Děkuji vám. (kroky, ruch)

VOJÁK ...hněvate se? (Stále kulisa šumu a kroků)

TÁŇA Mám proč?

VOJÁK Víím, že vás kompromituji. (ruch ulice) Tudy?

TÁŇA Ano.

VOJÁK (s omluvou) Nevyznám se tu. (stále hluk)

TÁŇA Nikdy jste nebyl v Praze? (hluk)

VOJÁK Jen jednou... Krátce. (Hluk, zvonění elektriky)

TÁŇA Mám štěstí. Právě mně jede... Na shledanou!

VOJÁK Ne! Nenastupujte!

TÁŇA Proboha! Pustťe mě... Co ode mě chcete?

VOJÁK (rozčilen) Nezlobte se, prosím vás! (Zajíká se) Prosím vás... pojdťme si spolu vypít aspoň kávu! (úpěnlivě) Na chvilku!

TÁŇA (ostře) To nejde. Čekají mě. A taky jsem zvyklá na jiné **chování**.

VOJÁK (zmateně) Já víím... Na chvilku. (Elektrika odjíždí) Už vám stejně ujela.

TÁŇA (ostře) Ne mou vinou.

VOJÁK (zmaten) Já víím.

TÁŇA Pustťte můj rukáv!

VOJÁK Promiňte.

TÁŇA (po chvilce mírněji). Kolik vám je let?

VOJÁK Sedmnáct.

TÁŇA Proč vám tak záleží... na té kávě?

VOJÁK Nesmějte se mi... Na kávě mi nezáleží. (Rozčilen) Jedu na frontu. Dnes po půlnoci... A nedovedu být sám.

TÁŇA (hluk) Tady přece nejste sám.

VOJÁK (vyčítavě) Prosil jsem vás, abyste se nesmála.

TÁŇA Odpustťte.

VOJÁK (stále se ještě neuklidnil) Nemáte se za co omlouvat. To já...

TÁŇA (rozhodne se) Provedu vás Prahou. Ale teď musím skutečně jet. Bydlím u tety a byla by nervózní. Sejdeme se za hodinu a půl. Ukážu vám kde. (Elektrika)

VOJÁK (tiše) Budu věřit... že přijdete.

TÁŇA Přijdu. (Elektrika, hluk)

Příloha 13 Pracovní list k ukázce z textu Vladimír

1. Přečti si text a doplň vynechaná slova.
2. Přelož německé pasáže.

Warten Sie, ich helfe Ihnen mit dem Koffer.

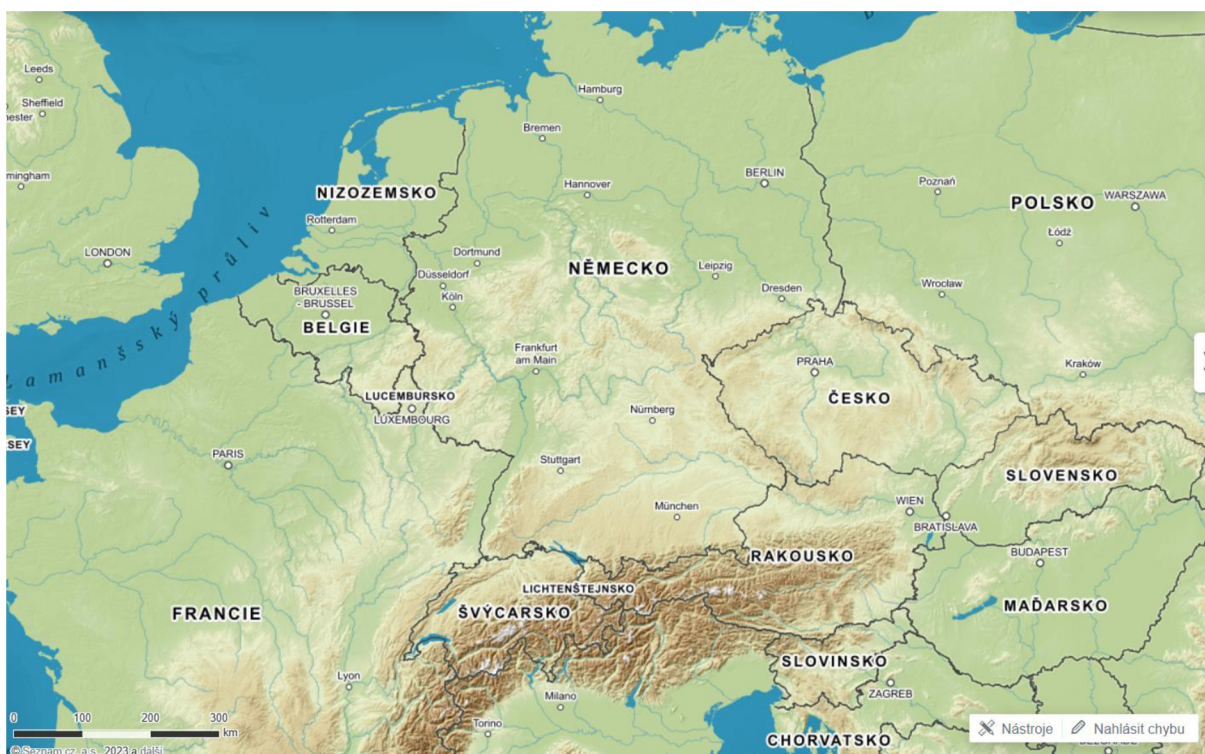
Danke. Ich schraffs schon selbst.

---

3. Proč se ženy Vladimíra bály?

4. Vyhledej, na kterých frontách se během 2. světové války v Evropě bojovalo.

5. Zaznač do mapy řeku Rýn a napiš, ve kterém státě teče nejdéle. Na jaké frontě tedy Rýn ležel?

6. V textu se hojně objevuje slovo elektrikář. Nahraď ho současným výrazem. Zároveň vyhledej, jak se dnes elektrice říká v Brně.

7. Popiš třemi slovy Vladimírovo chování.

8. Navrhni, kam mohl Vladimír s Táňou v Praze zajít.

9. V jakých dvou různých prostředích rozhovor probíhá? Prostředí popiš.

	Jaké zvuky slyšeli na tomto místě?	Jaké vůně/pachy byly na tomto místě?	Co dalšího zřejmě bylo na tomto místě?
1. prostředí:			
2. prostředí:			

10. Proč nechtěl být Vladimír před nástupem na frontu sám?

11. Co bys dělal/a v Praze před nástupem do války ty?

Příloha 14 Ukázka 3 z textu Vladimír

- VLADIMÍRŮV HLAS   Drahá Táno, snad si na mě ještě vzpomínáte. Já na Vás myslím pořád. Válka už vlastně skončila, i když ten konec není takový, abych měl chuť vám o tom psát. Věřím, že se brzo uvidíme. Pozdravujte to nádherné město nad Vltavou. Prožil jsem tam svůj nejšťastnější den. Víím, co byste teď řekla, tak dobře Vás už znám. Řekla byste: Přesto přese všechno? Přesto přese všechno. Váš Vladimír.
- TÁŇA   (po chvílce ticha, musí se vzpamatovat z dojetí) Mohu po vás poslat odpověď?
- BRATR   Ne...odpovídat není zapotřebí.
- TÁŇA   (v děsu vyrazí) Padl?
- BRATR   Zastřelili ho na útěku. (Informuje bez emocí, jako by se ho to nedotklo) Pokusil se přeběhnout k Američanům. Nejtragičtější je, že se mu to skoro podařilo. Zemřel v Americkém lazaretu. (Po chvílce, šramot) Ten prsten je taky váš.
- TÁŇA   Ne...Ne!
- BRATR   Přál si to...Byla jste jeho první láska...Sotva si dovedete představit, co pro chlapa na vojně znamená, že někde žije žena, kterou miluje.
- TÁŇA   (roztřeseně) Viděli jsme se pár hodin.
- BRATR   To úplně stačí...Pro vás je těžké, abyste to pochopila. Tam, odkud jsem přišel, jsme žili v jiném světě. Tomu, který znáte vy, se ničím nepodobá.
- TÁŇA   (má v hlase slzy) Vraťte ten prsten matce.
- BRATR   (krátce se zasměje) Já se nevracím.
- TÁŇA   (vyjevena) Jak to myslíte?
- BRATR   Měla by v očích, že přichází ten nepravý...pokud by mě vůbec poznala...
- TÁŇA   (rozčileně) Matka?! To je nesmysl! Co jste si to vsugeroval?! (Marně čeká na jeho reakci) Víte, co chcete udělat?!
- BRATR   Víím... Táno. Vladimír zůstane pro matku nezvěstný – s jiskřičkou naděje.
- TÁŇA   (Rozčilená) Musíte se vrátit! Je to vaše povinnost...Vaše rozhodnutí je kruté!
- BRATR   Mohu volit jen mezi krutým...a krutějším.
- TÁŇA   (pevně) Uvařím čaj a promluvíme si o tom.

BRATR (mírně) Nepromluvíme. Tak statečný nejsem.

TÁŇA Mohla bych...

BRATR (přerušit ji, ale mírně) Nemůžete. Tohle si musím prožít sám... Já jsem tomu totiž uvěřil.

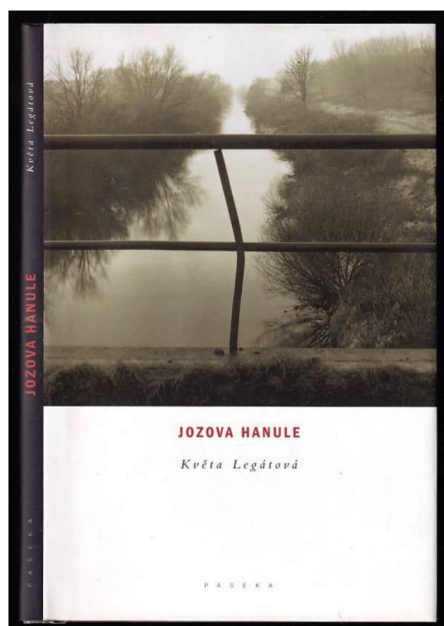
TÁŇA Čemu proboha?!

BRATR (se sebeironií) Dobrá otázka... Věřím pořád. Dnes už jen ze vzdorné pýchy. (Dá se do smíchu)

TÁŇA Přestaňte... Přestaňte se smát! (Má v hlase slzy.)

BRATR (velmi mírně, měkce) Promiňte. Je mi velmi líto, že jsem nerozesmál i vás. Na shledanou. (Kroky... mění se ve vojenský marš, řinčí... vloudí se mezi ně varhany, marš mizí, varhany doznívají)

Příloha 15 Přebaly knihy Jozova Hanule

Příloha 16 Ukázka 1 z knihy Jozova Hanule a otázky k textu

„Nejlepší bude podívat se na svého osobního pacienta Jozu. Můj první velký případ. Piplám se s ním už třetí měsíc. Dala jsem mu do pořádku kosti, sešila ho, na vlastní pěst jsem mu opravila nos, darovala jsem mu krev. Ve skutečnosti u nás neměl co dělat. Přivezl nám ho odkudsi je slovenského pohraničí Richardův přítel jako pozoruhodnost. Dá se říct, že v beznadějném stavu. Polámán, rozedrán, téměř bez krve. Richard za mnou přišel, když jsem se převlékala k odchodu po noční sichtě.“¹⁰¹

Otázky:

- Jaké bylo povolání vypravěčky?
  - Za jakých podmínek se seznámila s Jozou?
  - Odkud Joza pocházel?
  - Co se Jozovi zřejmě stalo?
-

„Máme tu hochu Eliško, pro kterého musíme udělat možné i nemožné. Žádá mě o to kolega ze studii.“ Podíval se na mě a věděl, že neodmítnu. „Potřebuje okamžitě krev.“ Shodila jsem kabát a pověsila ho na věšák. „Wehrmacht nám zrekvírovala dárce,“ pokračoval. To samozřejmě vím. „Jakou má skupinu?“ Ani jsem se nemusela však ptát.

„Tvoji.“ Kývla jsem. Richard mě objal a políbil na čelo. Když jsem se potom s Jozou setkala, měla jsem dojem, že vidím zvoníka od Matky Boží. Přes vážnost zranění na sebe sestry mrkaly s tajným pochechtáváním. Sjela jsem je. Pro tento druh komiky nemám pochopení.“¹⁰²

Otázky:

- Odhadni, proč zřejmě Richardovu příteli záleželo na Jozovi?
  - Co to byl Wehrmacht? Vyhledej na internetu.
  - V jaké době se tedy děj odehrává?
  - Víš, jak vypadal zvoník Matky Boží? V čem si byl s Jozou podobný?
  - Nahrad' spojení: *Sjela jsem je*.
-

¹⁰¹ LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*, s. 10.

¹⁰² Tamtéž.

„Za dva měsíce jsem se s Jozou velmi sblížila. Objevila jsem u něho zvláštní dar. Uměl vypravovat. Brzy jsem měla kraj, z něhož pocházel, jak na dlani. Husté, nekonečné lesy, skály, planiny, studánky, bystřiny, dřevěné chýše. Údolím hučela řeka a v ní se vlnilo proměnlivé nebe. Horská ves se jmenovala Želary.

(...)

Toužila jsem Želary poznat. Projít se klikatými stezkami vysoko nad říčním kaňonem, bořit se do mechu, hledat syřůvky, pít z lesních studánek, probádat skalní sluje, vidět pasoucí se dobytek, koňské potahy a v zimě andělsky bílý sníh.“¹⁰³

Otázky:

- Máte zkušenost s aktivitami, které Joza dělal ve svém domově? S jakými? Za jakých okolností?
- Jaký byl vztah Jozy k jeho kraji, k Želarům?

Zde bychom ještě zmínili, že poslední část si již nechtou žáci, ale předčítá jim ji učitel. Žáci by měli v průběhu poslechu kreslit krajinu, kterou si představují.

---

¹⁰³ LEGÁTOVÁ, Květa. *Jozova Hanule*, s. 11.

Příloha 17 Ukázka 2 z knihy Jozova Hanule

„Pak se to stalo. Rozbila jsem petrolejku, jediný zdroj světla v naší chalupě. Vypadla mi z rukou, když jsem ji brala z police. Střepy mi ležely u nohou, měla jsem pocit, že slzí, protože se kolem nich dělala kaluž. Stála jsem nad tím rovná jak pravítko. Joza totiž právě otevíral dveře.

Nejdřív jsem poznala sama sebe. Ve vteřině jsem se sesypala v hromadu pisku. Může mě pohodlně nabrat svými lopatami. Nejspíš to přišlo právě v čas. Nejstrašnější úděl je čekání.

„Jozo, rozbila jsem petrolejku,“ vyškrtila jsem ze sebe, jako by to neviděl.

Upřel na mě své zaprášené oči. Pohled hada. To znám. Dokonce dobře. Nemáte ponětí, pane Jando, jaké jsem měla dětství. Chceš abych ti dal přes hubu? Jestli to vysloví, rozřehtám se. Řehot jako prolog tragédie. To nenapadlo ani Shakespeara.

Blbí surovci nemohou za to, že jsou suroví. Přes všechno, co mě od Jozy nyní nevyhnutelně stihne, mi ho bylo líto.

Zvedla jsem ruku, ze zvyku, abych si chránila obličej. Už jednou se totiž odehrálo totéž. Jenom tehdy to odnesla termoska. Joza postoupil o pár kroků a jeho dlaně mi přilnuly k pažím.

To znám, nejdřív ze mě vyklepe duši. Jedna dlaň se zvedla. Vlasy. To taky dobře znám.

Byl tak blízko, že jsem ho přestala vidět. Bez ptaní si položil hlavu na moje prsa.

Kost v tlapách psa. Kost, kterou chvílku olizuje, než zkousne.

„Nic se nestalo,“ promluvil z dálky. „Ještě dnes řeknu Prokopovi, aby zítra přivezl ze Šádovy Huti jinou. S punčoškou. Uvidíš, že se ti bude líbit.“

Nesnesitelné pnutí mě rozpoltilo. Zapraskala jsem ve švech. Hráze, které jsem si celý život budovala, byly protrženy, nastala potopa světa.

Plácala jsem se v Jozově náruči jako mokrý hadr. Kdo by kdy řekl, že je ve mně tolik vody? Mou největší starostí bylo, aby na jeho sešitém hrudniku nezůstal natrvalo otisk mého obličejce.

„Neplač, Hamulko, hned zítra budeš mít novou, hned zítra.“ Má hlava se od něho odrazila jako míč.

„Nemám ti tak říkat? Ptal se vyděšen.

„Máš,“ zaskuhrala jsem.

Hladil mě po vlasech, tiskl tvář k mé zmáchané kůži. „Když jsem rozbila termosku,“ kňučela jsem mu pod krkem, „nikdo neřekl koupíme novou.“¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ LEGÁTOVÁ, Květa. Jozova Hanule, s. 50–51.

Příloha 18 Šablona trojitého deníku

Citát	Vlastní komentář	Komentář spolužáka

Příloha 19 Kartičky s částmi ukázky z díla Jozova Hanule

„Vojna se blížila k hranici. Krajem se nesly nové a nové zvěsti. A protože lidé věří vždy tomu, čemu chtějí věřit, vzrůstalo opojení: Německá žena neví, že je ženou. Česká žena je šťastná, že je ženou.

Nejdřív se vesnicí mihla skupina mužů z československé brigády. Jen se o ni otřeli.

Vyprávěli o přechodu Karpat, o minových polích u Dukly. Měli jedinou touhu: spát. Rozkaz zněl vpřed, tak šli.

Za pochodu jim ženy nosily uzlíčky jídla a čutory s pitím. Objímaly je, líbaly. Vyslechly nezřetelná varování. Utonola ve všeobecné extázi. Ani na vteřinu si nepřipouštěly, že to, co se blíží, je válka.

Mrňavá vesnice Želary, osada opilců, řvounů a pašeráků, zjihla pohutím, neboť si uvědomila, že jejími lesy a skalami kráčí historie. Historie s velkým H, velkolepá zejména tam, kde páchne mrtvolami.

Konečně Rusové! Všichni jsou Rusové, i ti šikmooci. Špinaví, zdecimovaní – naši.

Rozhořely se vatry, pod širé nebe byly snášeny zásoby jídla, otevíraly se láhve. Muži se navzájem učili neznámé tance. Nepřidala jsem se k bouřlivým radovánkám, nedokázala jsem to. Ledová koule v mém nitru zůstávala na svém místě. Dívala jsem se z povzdálí. Joza stál vedle mě. Do paměti se mi vryl refrén písně, která se nesla horami ve dne v noci. Zpívali ji vojáci, ryčel gramofón.

„Vsjo na světě tri-tra.vá“

Brzy vyšel najevo hrozivý význam těchto slov. Jiskra vyšlehla na konci vsi za hájenkou. Byla tam znásilněna Alenka Chovancová. Její čtyři bratři, sami přiočili, ozbrojeného násilníka zmasakrovali. Nejběsileji z nich si počínal ten nejmladší – jedenáctiletý. Znásilněna byla Žeňa Pazderová v chalupě bez jediného muže. Pološilená Jiřinka běžela tryskem kolem ohňů na návsi, padla na zem a zmítala se v křeči. Zvedl ji opilý voják, a když ji odnášel, zastavil ho kněz. Byl střelen do srdce.

Na faře se s nožem v ruce bila jeho hospodyně Zuzanka Popelová. Nebýt Azora, mohla jsem patřit k obětem násilností i já. Probudil nás zuřivým štěkotem. Joza se postavil do dveří se sekerou v ruce. V šeru se před ním rozplynul stín.“¹⁰⁵

Svívalo a Želary vzplály. Bylo po bratrství. Bylo po pitkách, Hněv stmelil vesnici v jediný celek. Ze stropních trámů se vyndávaly pušky. Broušily se sekery a nože. Vojáci nečekali odpor. Dosud žádná ves se nebránila. Ke dvaceti jich bylo postřeleno přímo u hasnoucích ohňů, kde bezstarostně polehávali, poklimbávali, kde neustále kolovaly láhve. Vinen, nevinen, vsjo rovno. Než se vzpamatovali leželi v krvi.

---

¹⁰⁵ LEGÁTOVÁ, Květa. Jozova Hanule, s. 104–105.

Příloha 20 Tabulka k zaznamenání pocitů při osvobození

Popis počátku osvobození	Popis konce osvobození

Příloha 21 Ukázka 3 z textu Jozova Hanule a otázky k řízenému čtení

Než se vojáci zorganizovali, byly Želary vylidněny. Germaňci! Zněl bojový pokřik. Germaňci! Začali pročešávat les. Zasahovaly je kulky ostřelovačů, ukrytých ve větvích. V Želarech pytláčil kdekdo, chlapi uměli mířit.

Nerovný zápas trval několik dní. Vojáci se horského terénu báli. Znali zákeřné hvozdy. Ne ovšem tak dobře, jako zdejší lid. Osamělé skupinky padaly do pastí, ale počáteční výhoda neměla trvání. Bojová technika zvítězila. Ves lehla popelem a z kostela zbyly ohořelé zdi.

(...)

Otázky:

- Co bylo počáteční výhodou místních mužů?
  - Proč Rusové řvali na místní, že jsou Germaňci?
-

Pracovala jsem s doktorem a Luckou v provizorním lazaretu, který byl přenášen z místa na místo. (...) Posouvali jsme se ke starému mlýnu, ručně obklopené bažinou – krajíně mé podvečerní vize. Močál se dal přejít neznatelnou stezkou, po níž nás vedl Vratislav Lipka, jediný, který ji znal. Našli jsme tak ideální útočiště. (...)

Otázky:

- Co je to lazaret?
  - Proč se museli neustále přesouvat?
-

Tehdy došlo k tomu, co se muselo stát, co jsem očekávala.

Otázka:

- Co se zřejmě v lazaretu stalo? Co Hanule očekávala?
-

Přinesli Jozu. Když se konečně přiznal, že je raněn – bylo pozdě. Sedla jsem si k němu a položila si jeho hlavu na kolena. Díval se na mě a namáhal se něco mi říci. Věděla jsem přesně co. “

Otázky:

- Co se Jozovi zřejmě stalo?
- Jaký byl jeho další osud?

Příloha 22 Ukázka 1 z textu Želary

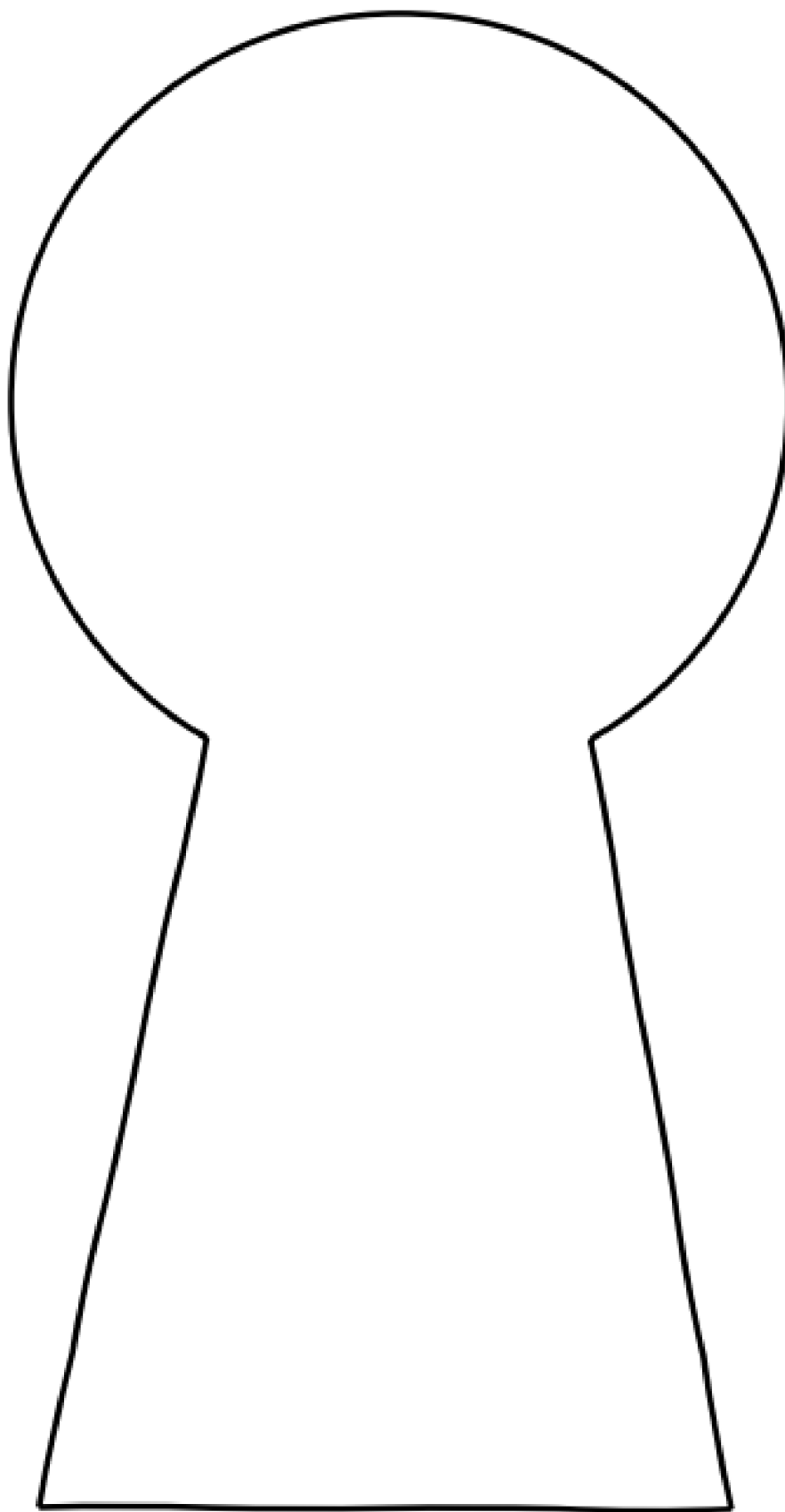
„Cesta podél řeky je klikatá a úzká. Loket téměř naráží na skaliska a uhnout jim nelze. Řeka se točí, namáhavě se prodírá, je plná vírů u podemletých břehů. Někde tichá, bezedná, líná, jinde se valí s divokým spěchem kamenitými přejeji, kde sahá voda sotva po kotníky, a přesto jsou nepřekročitelné. Když vzkypí jarními povodněmi, rve lávky, vymílá skálu, zaplavuje strmá políčka.

Učitel cítí ve vlasech vítr a nastavuje čelo uzdravujícím dotykům. Kolem dokola se čepýří kostrbatá vesnice. Slepované chalupy přisedly k zemi jako kvočny s roztaženými křídly, pod nimiž se choulí křehnoucí holata. Není zde ulic a jediná vyšlapaná cesta směřuje k městečku. Na opačné straně ji tarasí kamenný kostel, zbudovaný ze zbožného odkazu želarského rodáka Matouše Šády. “¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*. Praha: Paseka, 2001, s. 61. ISBN 8071853909.

Příloha 23 Šablona klíčové dírky

Příloha 24 Ukázka 2 z textu Želary

„Juliška se prodírá vichřicí. Vítr jí smýká, déšť ji oslepuje, klouže po vlhké trávě, padá na kolena, s námahou lapá po vzduchu, polyká ho s deštěm otevřenými ústy a cítí, jak ji pálí v krku. Není to tak zlé, ujišťuje se a snaží se najít trochu kouzla v tom ohlušujícím unášení.

Zaslechla hučení vody. Polekalo ji to. Copak neznám cestu?

Zastavila se na břehu řeky. Voda je vzdutá, obludně se převaluje přes můstek zlomený v půli. Strach zburcoval její síly. Vleče se do stráně, oběma rukama se přidržuje chomáčů trav. Obloha se oírásá a jako strašný pták si češe rudým zobanem sivá pera. Vzdálené vozy rachotí. Tma, jež místy tlí, světélkuje jako starý peň.

Dostihla stavení. Je jí jedno či. Zabušila na dveře a současně vzala za kliku. Kliku povolila. Proběhla síní a vstoupila do šeré místnosti, osvětlené petrolejkou. Vítr za ní přirazil dveře. Ovamul ji nepřirozený klid.

Místnost je poloprázdná. Z nízkého stropu visí vlákna pavučin. Police jsou plné harampádí. Postel a na ní kožich, napolo sežraný od myši. Vedle kamen džbán, v němž se třpytí voda. Okenice nedoléhají, jedna je prasklá a drnčí.

Muž, který stál u okna a hleděl na běsící živly, se otočil. Matný obličej Vojty Zálešáka. Co tady dělá, letí děvčeti hlavou. Tady, v prázdné chalupě. Proč nešel k některé z provdaných sester?

„Já zas hned půjdu, Vojto. Jenom si oddychnu.“ Roztřásly se jí nohy i ruce, hlas se jí třese. „Venku je strašně. Myslíla jsem, že se udusím. Hnalo mě to k řece. Voda strhla lávku.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ LEGÁTOVÁ, Květa. *Želary*, s. 23.

Příloha 25 Pracovní list k ukázce 2

Želary a jejich krajiny

Napiš, které meteorologické jevy se vyskytují v ukázce.

Co Julišku při její cestě strašilo nejvíce? Čeho se bála?

„*Obloha se otřásá a jako strašný pták si češe rudým zobanem sivá pera.*“ Vysvětli, co symbolizuje rudý zoban a co sivá pera.

Co se tedy skutečně děje na obloze?

Myslíš, že v dále skutečně rachotí vozy, nebo tak chtěla autorka vyjádřit něco jiného?

Případně co?

Odhadni, proč byla asi chalupa zanedbaná.

Krajina je popsána během bouře. Zkus ji nyní popsat během libovolného ročního období.

Příloha 26 Fotografie obce Žitková (oblast Moravských Kopanic)

Obrázek 6 Zdroj: vlastní archiv autorky

Obrázek 7 Zdroj: vlastní archiv autorky

Obrázek 9 Zdroj: vlastní archiv autorky

Obrázek 8 zdroj: vlastní archiv autorky

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Eliška Šafářová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Didaktické využití vybraných textů Květy Legátové v literární výchově na 2. stupni základní školy
Název v angličtině:	The didactic usage of Květa Legátová's texts in literary education at lower secondary school.
Anotace práce:	Tématem diplomové práce je didaktické využití vybraných textů Květy Legátové v literární výchově na 2. stupni základní školy. Práce je zaměřena zejména na vytvoření námětů pro využití textů ve školské praxi. Práce se skládá z teoretické a empirické části. Teoretická část se zabývá osobností Květy Legátové, jejím životem, tvorbou a zasazením jejího díla a osobnosti do literárního kontextu. Dále se teoretická část zabývá otázkou čtenářské gramotnosti a postavením předmětu Český jazyk a literatura v systému základního vzdělávání. Empirická část se zabývá představením didaktických námětů pro práci s vybranými ukázkami z děl Květy Legátové. V rámci příloh jsou přidány doplňkové materiály k námětům, pracovní listy, šablony, ukázky textů atd.
Klíčová slova:	Květa Legátová, didaktické využití, náměty, Jozova Hanule, Želary, Vladimír, Důkaz pravdy
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with usage of the selected Květa Legátová's texts in literary education at lower secondary school. The thesis focuses on creating topics for usage in school. The thesis consists of theoretical and empirical parts. Theoretical part deals with Květa Legátová's life, work, and placement of her work into a literary context. The thesis also

	<p>focuses on the issue of reading literacy and the role of the Czech language as a subject in the systém of basic education. Empirical part introduces didactic topics for the usage of the selected samples of Květa Legátova's texts. This part of the thesis includes work sheets, text samples, templates and other materials.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Květa Legátová, didactic usage, topics for usage, Jozova Hanule, Želary, Vladimír, Důkaz pravdy
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Kartičky se zašifrovaným názvem pohádek Příloha č. 2: Pracovní list – znaky pohádek Příloha č. 3: Ukázka z pohádky Důkaz pravdy Příloha č. 4: Pohádka Důkaz pravdy Příloha č. 5: Otázky k pohádce Důkaz pravdy Příloha č. 6: Pracovní list – shrnutí pohádky Důkaz pravdy Příloha č. 7: Fotografie k evokační části k dílu Vladimír Příloha č. 8: Výukový text o 2. světové válce Příloha č. 9: Pracovní list k výukovému textu o 2. světové válce Příloha č. 10: Ukázka 1 z textu Vladimír Příloha č. 11: Šablona podvojného deníku Příloha č. 12: Ukázka 2 z textu Vladimír Příloha č. 13: Pracovní list k ukázce č. 2 Příloha č. 14: Ukázka 3 z textu Vladimír Příloha č. 15: Přebaly knihy Jozova Hanule Příloha č. 16: Ukázka 1 z textu Jozova Hanule a otázky k textu Příloha č. 17: Ukázka 2 z textu Jozova Hanule Příloha č. 18: Šablona trojitého deníku Příloha č. 19: Kartičky s částmi ukázky z díla Jozova Hanule Příloha č. 20: Tabulka k zaznamenání pocitů při osvobození Příloha č. 21: Ukázka 3 z textu Jozova Hanule a otázky k řízenému čtení</p>

	Příloha č. 22: Ukázka 1 z textu Želary Příloha č. 23: Šablona klíčové dírky Příloha č. 24: Ukázka 2 z textu Želary Příloha č. 25: Pracovní list k ukázce 2 Příloha č. 26: Fotografie z Moravských Kopanic
Rozsah práce:	90 s.
Jazyk práce:	český